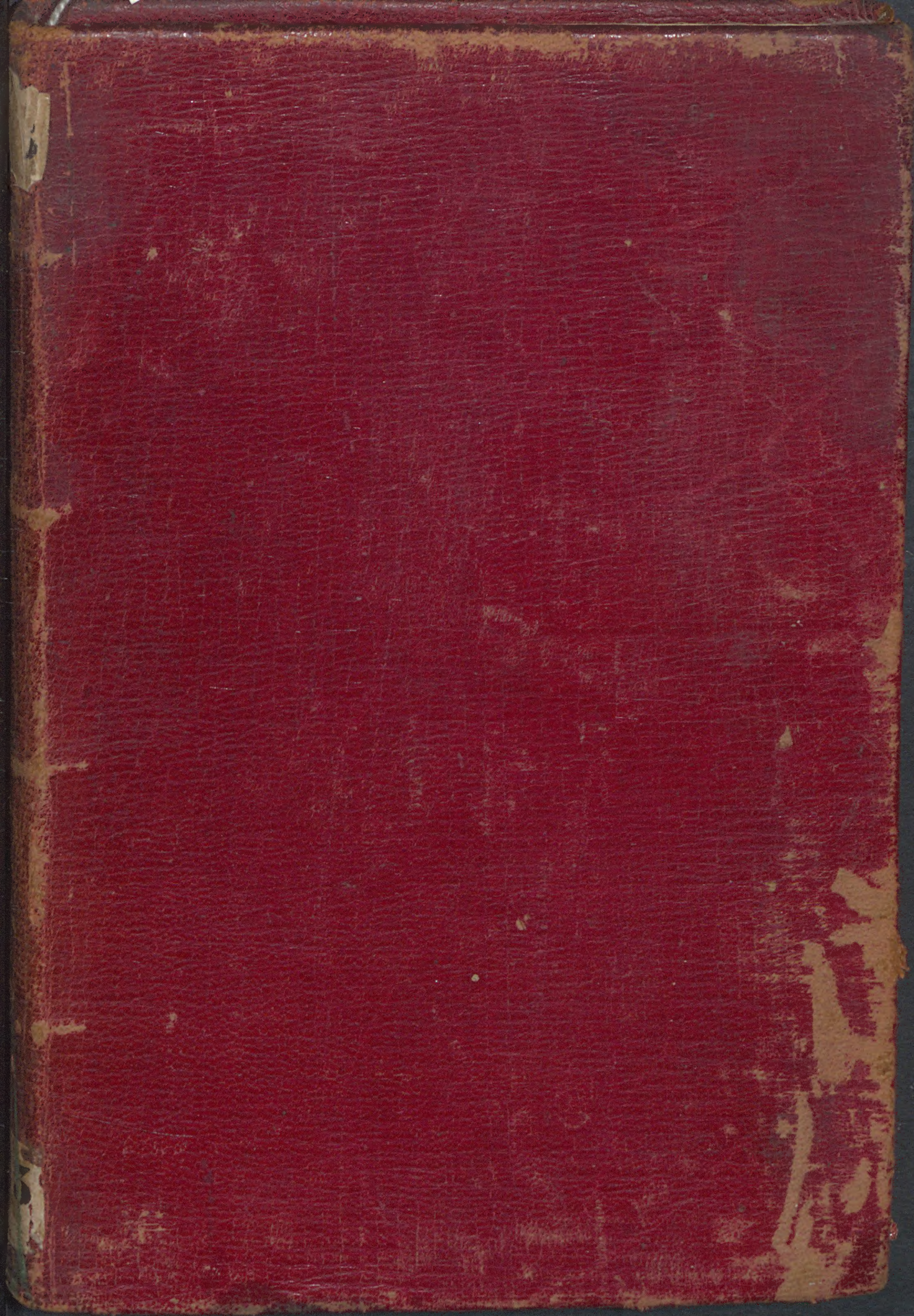

DOCTORIS IOANNIS VV. VIRINGI PRESBYTERI, ET CANONICI ATREBATENSIS.

DE IEIVNIO, ET ABSTINENTIA MEDICO-ECCLESIASTICI

Libri Quinque

Qui abstinens est adijciet vitam. Ecclef. 37.
Non satiari cibis saluberrimum. Hippoc. in epidem.

Dn. Domingo Vic. Suarez

RIGIACI ATREBATIVM,
EX OFFICINA GVLIELMI RIVERII,
M. D. XCVII.

AVGVSTISSIMO,
AC SERENISSIMO
PRINCIPI ALBERTO ARCHIDVCI AVSTRIÆ, S.R.E. CARDINALI, ARCHIE-*piscopo Toletano, Duci Burgundiæ, Comiti Tirolis, & Habspurgi, &c. Belgicæ Proregi*

IOANNES VVALTERIVS VIRINGVS

Prosperitatem.

FOETVM hunc de abstinentia meum Augustissimæ Serenitati tuæ, quando ita nuper annuisset, volui inscriptum. Neque vero maiori præsidio quisquam esse potuit Serenissimo Alberto, qui non Mæcenas vnus aliquis atauis modo Regibus, sed longo Imperatorum

Auguſtiſſimorum ductu editus, Albertum, Federicum maiores; Maximilianos proauum, & parentem; Ferdinandum auum cum Carolo Quinto germano fratre; D. Rodolphum fratrem agnoſcit. Quid? quod D. Philippum II. Monarcham Catholicum, pro quo vniuerſam Belgicam adminiſtrat, auunculum, & ſororium habet? Accedit ſacratiſſimi ſenatus dignitas rariſſimis ornata virtutibus, fide in Deum, Regem, & Belgium; in rebus agendis, induſtria, prudentia, conſtantia, & quæ ceteras tuetur, ſobrietate, ac temperantia, qua ſic enitet, vt clariùs exprimi non poſſit. Hinc nobis ea felicitas, quam ab omni antiqui-

tiquitate maiores nostri, qui sapientia præstiterunt, habuerunt in votis, vt Regem consequeremur philosophum, & Philosophum regnantem. Humaniore disciplina politissimum, Philosophum acutissimum, summum Theologum. Regnantem sane ita prospere, vt nihil vnquam quod non confecerit sit aggressus. Vix Belgium attigerat, Hulstum, Arderiam, Portum Iccium munitissimas vrbes, spes hostium, armis expugnauit: atque intereà dum nostris calamitatibus remedium parat, nihil de laboribus remittit, neque se respicit, inopinanti minacissimo hosti Ambianum Picardiæ cum æneis

 tor-

tormentis, annona, belli neruo eripuit. Referebat ergo Augustissimæ Sere.[ti] Tuæ hanc meam qualemcunque opellam nuncupare, defendere volenti, valentique. Ex Atrebatium vetere Ciuitate CIↃ. IↃ. XCVII. Propridie Kal. Aprileis.

A V-

AVGVSTISSIMO, AC SERENISSIMO PRINCIPI ALBERTO ARCHIDVCI Avstriæ, S. R. E. Cardinali, Archiepiscopo Toletano, Duci Burgundiæ, Comiti Tirolis, & Habspurgi, &c. Belgicæ Proregi,

AC PRINCIPI CLEMENTISSIMO.

VO non suetâ deferor orbitâ?
Quid musa tendis non bene peruicax
Heroas alloqui, ducemque
Militiæque, domique clarum?
Quàm te decoro puluere sordidum
ALBERTE, *partâ nobilem adoreâ*
Conspeximus, cùm miles hostem
Auspicijs pepulit secundis.
Quandò minaci, non vice simplici
Ventosa fastu versa acies retro
Cessit, triumphatusque prædo
Sensit in arma pauens ruentem.
Spumante qualis sæuus inæstuat
Euripus vndâ, aut imperiosior
Qalis Noto tunsus remugit
Adria, Sicaniusue pontus.

At

At non sagacis spernere Palladis
Festiua suetum munera, & artium
Fastidiosum Cardo Iberus,
Hesperiumque cubile misit.
Sese clientem Pallas amat tuum,
Gaudet Patrono te sapientia,
Ambitque te penes recessus
Intrepidos metuens procellæ.
Euolue, PRINCEPS INCLYTE, *proditos*
Sollerte venâ ter-geminos sales.
Ieiunij libro VIRINGVS
Pæonias opulentat artes.

IACOBVS CALADELPHVS
Societatis IESV.

LECTORI.

EST tibi vel corpus, vel mens malè sana? VIRINGVM
Consule, namque isto curat vtrumque libro.
Ieiuna, mentis si vis depellere noxas;
Ieiuna, & toto corpore sanus eris.

Georgius VV. Viringus I. F. Societatis IESV.

LECTORI BENIVOLO.

QVOD olim ſuccinctè, ac breuiter de jeiunio, vel abſtinentiâ conſcripſeram, produxi in quinque ſectiones; nè diutiùs Reuerendiſſimorum Rurǽmundæ Lindani, & Metelliburgi à Stryen, manibus repugnarem. Fecerunt itaque mortui quòd viui non poterant, perrumperem verecundiæ fines, nè longiore interuallo laterent, quas Viri Doctiſſimi lucubrationes dignas luce iudicâſſent. Equidem ſic ſtatuebam neminem decere magis ſtudiorum exhibere ſpecimen in tàm diuturnâ profeſſione, & verò maximè hoc mixti generis argumento. Neque enim ita medicus fui vt ſanctos Patres non legerim, quin imò ſic diuiſi tempora vt vnis vices dederim, alteris non negârim. Videbit qui ordinem penitiùs inſpexerit.

Primo oſtendo mutuam medici, & theologi affinitatem, quo clariùs libri ἐπιγραφὴ innoteſcat.

Hinc educo qui egregiè ieiunârunt.

Tertio Eccleſiaſticas ſanctiones, ieiunij formam, præſcriptos dies, vſuque tritas conſuetudines profero.

Ceteris duobus quę Eccleſiaſticè dixeram, medicè probo: quarto quidem abſtinentiùs viuere, quinto ſalubri conſilio ieiunare. Vale, fruere; certo perſuaſum habe duplici te beandum quæſtu, quòd menti bene conſules, & corpori non malè.

MEMORIÆ SACRVM

REVERENDO,

clarissimoque viro

D. IOHANNI VIRINGO

QVONDAM ALMÆ NOSTRÆ VNIVERSITATIS

ARCHIATRO,

Ecclesiæ Cathedralis B. Mariæ Atrebatensis CANONICO;

PRO SVIS IN FACVLTATEM, ET SCHOLAM MERITIS:

Pro ornamento, & decore, publicâ 26. annorum professione in eam collatis

SVAE GRATITVDINIS, ET OBSERVANTIÆ PVBLICE TESTANDÆ ERGÔ

Ad has elucubrationes

MEDICA ALMÆ VNIVERSITATIS LOVANIENSIS FACVLTAS hoc Mnemosynon

L. P.

R. E.

REVERENDO,

ET CLARISSIMO

VIRO DOMINO IOANNI VVALTERIO VIRINGO MEDICINÆ DOCTORI, ET CATHEDRALIS ECCLESIÆ ATREBATENSIS Canonico

GVILIELMVS ESTIVS S. T. D. ET COLLEGIATÆ ECCLESIÆ D. PETRI *Duaci Præpositus.*

ARGVIT impietas jeiunia ſancta piorum,
Plurima corporibus quòd nocumenta ferant.
Diluis hoc VIRINGE tuis doctiſſime ſcriptis
Crimen, & à vero prorſus abeſſe doces.
Quin ea quæ damnat ſectariùs, eſſe ſaluti
Corporis, atque animi, teſtibus, arte probas.
Sic medicus Medici ſequeris veſtigia Chriſti,
Sollicitus medici munus obire ſacri.
O verè aureolâ Doctor donande coronâ,
Quæ tibi perpetuo cingat honore caput.

CLARISSIMO

VIRO D. VIRINGO SVOS LIBROS SACRANTI SER.mo CARDINALI ALBERTO

P. PETRI CARLERII PRESBYTERI ex Societate IESV

Paræneticum Anagramma.

IOANNES VVALTIERIVS VIRINGVS.

En vigor vnus salutaris jeiunj.

T sacra purpurei perstent jeiunia veris,
Abromiæ & referant palmea serta manus;
Quàm bene purpureo sacra subdis opuscula Patri,
Pignora virtutis quina VIRINGE *tuæ?*
Prodit ab Vrbe salus, prodit vigor vnus ab Austro,
Totius vndè boni prodit origo DEVS.
Vna datur Patriæ ALBERTVS *Medicina salutis,*
Spes vbi mors exspes, cœlitus vna datur:
At tu Pandoræ Panacæa medere venenis,
Respiransque tuam suspicit æger opem.
Tu calamo certum præbes cataplasma sub vno,
Esque salus animis, corporibusque vigor.
Cæsaridum decus ille, Patrum decus ille Quiritum
Æterna illustris nomina Victor habet:
Túque Chori celebris, Medicæ splendorque palestræ,
Immoritura tuæ symbola laudis habes.

Ille

Ille suâ est Mauors galeâ, suo & ille galero
Mercurius, Princeps vnus vtrumque refert:
Sic ope tu Chiron, opere es Theophantor; ad vnguem
Effigians vnâ, Doctor, vtrumque manu.
Mercurius linguâ, gladio Mars impetit hostes:
Hos tua Suada premit, pennáque acuta necat.
Ille togâ Belgas, bellóque, tuósque labores
Protegit: hos geminæ protegis artis ope.
Indicat ille suo Pacem, vel classica nutu:
Tu vitæ signas, interitusque dies.
Vt tibi, sic illi, (Quin & tibi turba Nepotum!)
Displicet obba Bromi, sobria mensa placet.
Ceu tua scripta docent, ita viuit vterque, quid inde?
Maior vtrique salus, maior vtrique vigor.
Inde SALVTARIS IEIVNI EN *palma duorum,*
VNVS *& Archiducis, Archiatríque* VIGOR
Hinc sacra purpurei stabunt jeiunia veris,
Abromiæ & referent palmea serta manus.
Quis bene Purpureo neget ergò sacrata Dynastæ
Pignora sudoris sacra VIRINGE *tui?*
Discite Bacchicolæ, Lurcones discite, Ventres
Discite multinecem detitulare gulam.
Ver, Mars, Mercurius, Chiron, Theophantor id vrgent,
Veste, armis, suadâ, certa ope, quinque libris.

CLARISSIMO

DOMINO DOCTORI VIRINGO PRESBYTERO, ET CANONICO ATREBATENSI.

POEONIAS artes, diuino munere, nostro
Concessas generi, nullus it inficias.
Hincque, DEI iussu, qui isthęc mysteria tractant
Dignum est pręcipuo semper honore coli.
Coum diuinis affecit Gręcia quondam
Laudibus Hippocratem, mox vt abacta lues.
Artis præsidio medicæ mala tetra fugantur,
Et redit in corpus qui fuit ante vigor,
Hinc quoque sępe fugax hominum producitur ætas,
Aurem pręscriptis si modò prębuerint.
Sunt hęc magna quidem; at corpus spectātia tantùm,
An non ęgra suum mens medicamen habet?
Ecce Machaoniâ pręcellens arte VIRINGVS
LOVANII columen nobile, & ATREBATI
Non sat habet diros extundere corpore morbos,
Ni læsis animis proferat antidotum.
Felix ingenium, & cunctis mirabile seclis
(Absit adulari) Docte VIRINGE tuum.
I nunc, & corpus cura, & medicamine mentem,
Corporis idem tu, mentis & es medicus.

Franciscus Moschus Niuizellas I.C. Et Pastor Armenteriæ.

I N

IN CLARISSIMI VIRI DOMINI IOANNIS VVALTERII VIRINGI LIBROS MEDICO-ECCLESIASTICOS.

QVeis duplex fuerit labore in vno
Parta fama, fuiſſe credo raros:
Inter hos numerare te VIRINGE
Fas eſt, iuſque; docebit hic libellus,
Corporis ſimul apta ſanitati,
Et mentis ſimul apta qui ſaluti
Dat præcepta: ſaluſque, ſanitaſque
Sit tibi meritò, duplexque fama.

Iuſtus Lipſius fecit.

VIRINGI *liber eſt, ſatis eſt dixiſſe ſcienti*
VIRINGVM. *Si quis neſcit, & hoc habeat:*
Hic liber & pius eſt, & doctus, dicet vtrumque
Si quis doctrinam, vel pietatem habeat.

Idem fecit.

IN LIBRVM
DE IEIVNIO A R.do VIRO, AC DOMINO M. IOANNE VVALTERIO VIRINGO Cathedralis Ecclesiæ Atrebatensis Canonico, necnon Medicinæ Doctore Clarissimo.

M. GVILIELMI GAZET ARIENSIS, PAROECIÆ D. MARIÆ MAGDALENES apud Atrebates Pastoris.

Epigramma hexasticum.

INT *procul Hippocritæ, procul hinc malè sana caterua*
Qui genium fraudant, & Curios simulant:
Vt mens intereà vitijs turgescat obesa,
Fratrum & sanguineis ebria sit lachrymis.
Non ita VIRINGVS *Doctor, cui laurea duplex*
Et Mystas inter, Pœoniosque senes:
Cui potiora animi jeiunia: non ita curæ est
Nùm vacuus venter pressus orexe latret.
Si tamen hæc coëant, & in vnâ sede morentur,
O quàm hominem illustrant, hospitiumque beant!
O faustum hospitium, jeiuno in corpore si mens
Pura sit, & nullî sordeat alluuie.

Gazis omnia.

IN LIBRVM
CLARISSIMI
D. DOCTORIS VIRINGI
DE IEIVNIO MEDICO-ECCLESIASTICVM.

DOCTVM Thiologum, virum disertum,
Peritum medicum, piumque mysten,
Vno nomine vis feram? VIRINGVS.
Testatur pia mens, polita lingua,
Manus gnara. Quid inuidus moratur?
Quid mæstam trahit vsque & vsque frontem?
Vir doctissimus vnus est VIRINGVS,
Mystes optimus vnus est VIRINGVS,
Peritissimus vnus est virorum,
Politissimus vnus est Virorum.
Testatur nouus iste rem libellus,
Doctus, pæonius, pius libellus.
Rumpantur licet æmuli, fatendum est
Doctum Thiologum, virum disertum,
Peritum medicum, pium VIRINGVM.

Carolus Goossinus de Societate IESV.

Εἰς τὸ βιβλίον ἰατρο-ἐκκλησιαστικὸν τοῦ κυρίου τοῦ Ἰωάννου
Οὐαλτηρίου Βιρίγγου, λαμπροτάτου
καὶ ἐμπειροτάτου ἀρχιάτρου.

Τρίζυγα τῶν ἀγαθῶν, Ἀρεταὶ, καὶ Σῶμα Φρένες τε,
Τυγχάνει τριμερεῖ νηστίδι σωζόμενα.
Πανάρετος, στρεφνόστωμος, εὔφρων ἔπλετο νηστὶς,
Χριστοῦ τ' ἰατρῶν θ' ἥτε σοφῶν τρόφιμος.
Τρισσὰ μιῇ βίβλῳ δοὺς ταῦτα Βίριγγος, ἀκούσει
Νηστείης τριμεροῦς Χριστοϊατρόσοφος. Α.Ω.Β.

IDEM LATINE.

RIGA bonorum, Animi mens, & cum Corpore Honeſtas,
Ieiunj triplicis munere ſalua manent.
Corpori-firmum, Animi-ſanum, & jeiunium Honeſtum eſt,
Quod Medici, & CHRISTVS; quod docuere Sophi.
Audiet, hæc tria dans libro VIRINGVS in vno,
Ieiunj triplicis Chriſtoſophomedicus.

Andreas Hoius Brugenſis.

Φεδερίκου

Φεδερίκου Ιαμωτίου ἰατροῦ ἐπίγραμμα εἰς τὸ τοῦ Ιωάννου Ουαλτηρίου Βιρίγγου τοῦ ἐν Ασκληπιάδαις ἐξοχωτάτου β.βλίον περὶ νηστείας.

Μυστοπόλων Βίριγγε φάος, κορυφήτ' ἰητρῶν
Ἦ μέγα σεῦ δέλτοις τέλθος ὀφειλόμενον.
Καὶ σὺ γὰρ οὐχ ἅλις εἶχες ἀκέστορα τεθμὸν ὀπάσσας:
Χρύσεα καὶ θείων ἐκ σελίδων ἐρύεις.
Ο῎φρ' ὑγιῆ στήσῃς ὑγιεῖ ἐνὶ σώματι ψυχὴν,
Και σέο χραισμήσῃ μόχθος ὅδ' ἀμφοτέροις.
Ο῞ς καὶ νηστείης ὅλος εἰ πνέει, οὐγέμεν αὐτῷ
Νήστιμον ἂν φαίης ὄυτι παρεστάμεναι.
Ο'ὐ γὰρ νῆστις ἔφυ λόγος, οὐ χάρις ἠδέα τέχνης
Α῎βροχος, οὐ λιμῷ κῶλα πέλει ψαφαρά.
Λάμπει δ' ἔμπλεα πάντα σοφαῖς ἐπαρηρότα Μούσαις,
Και χροὸς εὐσάρκου πουλὺ φαεινότερα.
Ε῎νθεν ἀναλδήσει τοι κάλλιον ἀστέρος εὖχος,
Καὶ διδύμων χαρίτων ἄφθιτος ἀγλαΐη.

IDEM LATINE.

YSTARVM VIRINGE decus, columenque Medentûm,
Debetur ſcriptis gratia magna tuis
Qui non contentus medicas expromere Leges,
Elicis & ſacris aurea dicta Libris,
Vt ſanam ſano præſtes in corpore mentem,
Et tuus hic parti proſit vtrique labor.
Qui mera cùm ſpiret toto jeiunia Libro,
Ieiunum dicas hîc tamen eſſe nihil.
Nàm neque jeiuna eſt oratio, nec venus artis
Arida, nec turpi ſqallida membra fame
Omnia plena nitent doctis exculta Camænis,
Et bene curatâ ſplendidiora cute.
Hinc tibi creſcet honos nitido fulgentior aſtro,
Creſcet & hinc gemini laude perenne decus.

Federicus Iamotius Medicus.

NOBILIS VIRI
D. IOANNIS AM. LANDASII
LOVIGNII.

Σοὶ πολλὴ πέλεται τέχνη, πέλεται πολὺ τέκνον,
 Καὶ πολυτεχνὴς εἶ, καὶ πολύτεκνος ἅμα.

D. IOANNES VVALTERIVS

LAVDETVR OS IEIVNANS.

Helluo culpetur, damnetur Pamphagus, ast Os
IEIVNANS, celebris LAVDETVR ab ore VIRINGI

IOANNES VIRINGVS
AN VIR INGENIOSVS?

Non dubitant, sed opus mirantia Numina, certo
 ANne VIR, *affirmant*, INGENIOSVS *hic est?*

ADMODVM
R.do DOMINO IO. VVALTERIO
VIRINGO DOMINO, AC
PRÆCEPTORI QVONDAM SVO,

PETRVS VVYNANTIVS MEDICINÆ DOCTOR BRVXELLIS.

CORPORA qui tristi curat squalentia morbo,
 Et reficit medicâ languida membra manu:
Laudem habet is meritò; maiori at dignus honore,
 Non sanis animis, qui bene præbet opem.
Sed duplici palmâ dignus, duplicique coronâ
 Qui corpus curat, mentem, animumque simul.
Hoc VIRINGVS habet; mens sana vt corpore sano
 Viuat; age, vno actu totus homo incolumis.

AD:

AD EVNDEM.

T sanus viuas, sospesque, malagmate nullo,
Nec clystere opus est, helleboroue tibi.
Non scarus, aut rhombus, non te peregrina Lagois,
Iuuerit, aut Valachris Sturio natus aquis
Non condita Arabum varijs farcimina succis,
Non Maderanis consita vina iugis
Languentem stomachum, tussimue, phtisimue leuabunt,
Seu cùm crescit hydrops, splenue, lienue tumet.
Nàm gula, quáque malum non est præsentius vllum
Plures occidit crapula quàm gladius.
Vsque adeò varij vexant mortalia casus
Secla, nec est promtam qui ferat vllus opem.
Adde, quod hæc fœda ingluuies, ventrisque voracis
Ructus perpetuus displicet vsque Deo.
Atque hominem cælo genitum obbrutescere cogit,
Inque canes, & apros vertier, inque sues.
Quid facimus? quin erigimur? quin surgimus antè
Quàm malè sternaci præcipitemur equo?
Edomet hoc monstrum ratio, frænóque sonante
Terna Medusæi vinciat ora canis.
Quod facis, & triplici dignam certamine palmam
Iure tuam triplici docte VIRINGE *refers.*
Quippe gulam iugulas, jeiunia sobria laudas
Monstrorum domitor, deniq́ue Alexicacos.

Fecit Ioan. Carpenteius 7. Calend April.

ADMODVM

REVERENDO, DOMINO IOANNI VVALTERIO VIRINGO MEDICINÆ

Doctori Excellentissimo, summæ ædis apud Atrebates Canonico, Parenti Optimo, pientissimóque

IOANNES VVALTERIVS VIRINGVS I. de Societate IESV.

QVÆ noua cælestes inter discordia diuas?
 Murmure quis tanto detonat axe fragor
Scilicet est Grudij libro vis tanta VIRINGI,
 Tantus honos, tantum docta per ora decus.
Quæque suum sibi poscit opus, nec cedere promptum est,
 Sacra suum Pietas, Suada ait esse suum
Quid Medicina? graui premit æmula pectora luctu,
 Quodq́ue scit esse suum non putat esse suum.
Miratur sacræ voluens arcana Mineruæ
 Tale nihil medicis sueta videre scholis.
Magna odijs adeò glíscit contentio magnis;
 Impia sim pietas si pia vincar, ait.
Parcite, sed nàm cur tantò certamine Diuæ
 In varias partes dilaceratur opus?
Totus erit, liber vnus erit, tribus integer vnus
 Facundus, Medicus, relligiosus erit.

A D-

ADMODVM
R.do D. I. VV. VIRINGO
MEDICINÆ DOCTORI
EXCELLENTISSIMO, ET LOVANII
QVONDAM PROFESSORI PRIMARIO,
Insignis Atrebatensis E. Canonico
, Cognato suo.

CHIRAGRA *cum podagrâ mortalibus hospita, quis vos*
Corporis, ac animi pellat ab arce liber?
Pellat ab arce? parùm est, quis vos succidere? magnum hoc;
Dignior at Magni nomine qui potis est.
O IEIVNARI *qui te exprimit,* ALTIVS VRGENS
Nùm tuus est VNVS *Magne* VIRINGE *liber?*
Vnus hic indubiè potis est succidere; Magni
Namque Numæ, magnum est, atque Philonis opus.
At quanti, fibras quo morbi hic amputat omnes,
Detq; vigere homini VIR NVMA, *virq; Philon?*
Esurie, nimis hoc? Morbis dant libera tantùm
Tergora, non hoc vis? hoc nimis exitio.

IACOBVS VVALTERIVS VIRINGVS
Medicus Teneramundanus.

ANA-

ANAGRAMMA LECTORI.

IOANNES VVALTERIVS.

OS IEIVNANS LEVATVR.

CEDAT *Apollo ſuis, cedat pater inclytus herbis*
Phillyrides, moly & cedat Atlantiades,
Quis panace oppreſſo poſt hac medicabitur ægro?
Quis medicis Arabum meſſibus emtor erit?
Si tua curarum grauibus ſuccumbat aceruis,
Crimine ſi vario mens onerata gemat?
Si tibi aqualiculus multo turgeſcat Iaccho?
Si grauet os, os ſi crapula multa grauet?
Diſce ſalutiferam grauibus ſine ſumtibus artem,
Ne tibi, quid pro quo, pharmacopola legat.
Hîc moly, hîc panaces, ſunt hoc acræpala libro,
His medicâ ſumtis membra leuantur ope.
OS *bene* IEIVNANS *nocuâ grauitate* LEVATVR,
Hoc liber, hoc Auctor, hoc anagramma ſonat.
OS *bene* IEIVNANS *ad culmina iure* LEVATVR,
Inſtar & aligeri ſe ſuper aſtra leuat.

M. Claud. Carlerius. Can.cus Soneg.

D O-

DOCTORIS IOANNIS VVALTERII VIRINGI

PRESBITERI, ET CANONICI Atrebatensis

DE IEIVNIO, ET ABSTINENTIA Liber primus.

De statutis, decretisque Ecclesiæ Sapientes, & candidi iudicent.

CAPVT PRIMVM.

SI CHRISTIANI hominis dignitatem omnes æquè agnoscerent, tam infeliciter, temerè, ac insipienter de ijs, quæ ad eam pertinēt, plerique minimè iudicarent, nedum contemnerent, aut improbarent; quemadmodum cernimus passim cōtingere in legibus abstinentiæ Ecclesiasticæ ad hominis integritatem, & conseruationem saluberrimè institutis. Quorum insolentiæ, morem eorum prefero, qui contentione veritatem potiorem habent, & cum solidâ pietate rerum momenta sincero, nullisque prauis affectibus implicato iudicio estimant. Nam talibus, licetpaucioribus,

ribus, præstantioribus tamen placere satius arbitror, quàm ex imperitæ multitudinis errore pendere, à quo cum M. Tullio, magni semper viri plurimum abhorruerunt. Quid enim eos non iure imperitos appellem, qui brutorum animantium ritu, velut proni, terramque assidue spectare consueti, se totos ad epulas, illecebras, aliaque id genus corporis commoda componunt? quorum studia probari non possunt, nisi eorũ explodãtur placita, qui omni æuo habentur, nominãturque Sapientes. Sed neque deteriore loco nostram relinqui conditionẽ decet, vt palmam in tam præclaro, & perutili religionis calculo cedat Barbaris, Brachmanibus, Turcis, Bũgijs, cæteræque infidelium turbæ, quę simulata pietate, sic populi mentem fascinat, vt sibi sanctitatis opinionem conciliet. Iam in cõstitutionibus auitæ Ecclesiæ sapientius multo alimenta corpori subtrahuntur, vnde hominis excellentiæ accedit & fructus, & ornamentũ, minimè verò iugum durũ ac insalubre inijcitur, neque, quod quidam audent dicere, medicę Scholę decretis contrauenitur. Quod deinceps explicare constitui, nil eos veritus, quos peruicaciæ, ac maleuolentiæ virus occupat, nec aliud delectat, quàm damnare, quod non intelligunt, & reijcere quòd oderunt, modò in illos incidã quos studium veritatis exhibet dociles, & amor pieta-

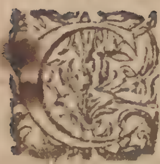
In officijs.

tis

tis reddit obſeruantes. Hinc enim futurū non dubito, quin his maior creſcet alacritas ad ſacrato obtēperandum Senatui; illinc verò augebitur cura detegendæ, euitandæq́ue fraudulentæ falſitatis.

Quid prophani Sapientiæ Cultores de vtriuſque hominis parte cenſuerint?

CAPVT II.

VM olim rerum naturæ contemplatio adhuc confuſa haberetur, pro ſuo quiſque arbitrio Philoſophiam ſibi fabricâſſe videbatur, perexiguo aut nullo ſanè Reipublicæ commodo. Sed poſtquam rerum creſcente vſu, ingeniorumq́ue acumine medicina à ſtudio ſapientiæ fuit ſeparata, (quam laudem Celſus tribuit Hippocrati) cęperunt deinceps ſcientię diſtinctè, & accuratè expoliri, vt tandem proprijs circumſeptę limitibus ad ſuum quęque ſplendorem, perfectionemq́ue peruenerit. Et quanquam non ita ſeiunctę ſint, vt omni prorſus coniunctioni renuntiauerint; ſic tamen pertractantur vt ſingulæ ſingulos ſcopos habeant, quos maximè perſequātur, dumque ſibi hominem proponunt, aliud atque aliud circa illum intendunt, & ſpectant: quô fit vt modo, ſineq́ue diſcrepent, nec ſint vtilitate pares. Quod vt perſpicuum fiat, operæpretium arbitror paucis

In proœm ſup. nedis.

producere quid tum Philoſophi tam prophani, quàm Sacrorum interpretes; tum Medici, de hominis conſtitutione ſenſerint, vt diuerſitatis, & mutui concurſus ratio facilius intelligatur. Pythagorici, & Platonici ſtatuunt hominem eſſe diuinam mentem terrenis vinculis alligatam: clarius Peripatetici, & Stoici, cõſtare ex anima, & corpore, quorum (inquit Ariſtoteles) alterum imperat ſecundum naturam, alterum paret. Cicero eius primordia ducit è cęlo, & terra. Moyſes in hunc modum loquitur: Formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem. Hanc ἐντελεχείαν, ſiue actum corporis viuentis interpretantur, à qua quidquid in corpore boni eſt proficiſcitur. Hippocrates autem cum cætera animãtia, tum hominem ex igne, & aqua conflans, καταχρηστικῶς, pronuntiat, ſcilicet per aquam deſignans terrenam illam, atque ex ſemine concretam aſpectabilem corporis maſſam, quæ ob pinguem, & olei æmulum humorem ſibi inſitum pellicit ad ſe calorem illum cæleſtem, cui igneus vigor eſt, & cęleſtis origo, quem ignis nomine Hippocrates potiſſimum intelligit. Hic omnia per omnia mouet, polit, perficit, regit, illuſtrat, atque tuetur: cumque ſit inuiſibilis, & animæ inſtrumentum perenne, pro anima ipſa ſæpius

1. Pol. c. 3.
In Somno Scip:
Gen. 2.
τὸ ὕδωρ
Aeneid. 6.
τὸ πῦρ

pius vſurpatur, quòd ignis vocabulum ob operationem ſuam, & effecta, magis cõgruat Medico tanquam artifici ſenſitiuo. Anima igitur gratiſſimo illi calori iuncta, corpori ſociatur, & immergitur ſpiritus interuentu, & miniſterio: cum verò calor ex corpore trahit, ſedem ſibi, vehiculum, pariter & vinculum aptat, at que conficit. Haud diſſimili modo, quo araneus ex aëre figit, fingitq́ue telã, quâ ſuſtentetur, & hæreat, prætcrquàm quòd ſpiritus ſit ἀόρισοσ, quamquam non ἀσώματος. *Spiritus.* *Simile.*

Et eo quidem pacto anima corpori copulatur, conſtringitur, ac detinetur, tanquam in ſuo domicilio, imò, ſi originem ſpectes, concluditur cuſtodiâ, carcere, ergaſtulo, latibulo, vaſe, vaſculo, arcâ, templo, habitaculo: non tamen ſine amore; dum iuſſa exequitur, cedit amplexibus, nexumq́ue admittit, & fædus, vt iure coniugium dixeris, ex quo velut matrimonio, fiat commixtio conditionis, ſtatus & fortunarum. Proinde vt corpus, & anima ex hoc commercio vnum quiddam inter ſe fiunt, ſic quidquid habent, vtrique commune fieri oportet: & licet corporis conditio illuſtrior fiat, anima tamen quamuis natura excellat, quatenus corpori alligata eſt, eius conditionem imitatur, quòd ſatis dilucidè eſt ab Ariſtotele explicatum. Quippe in omnibus vtitur corporis miniſterio, ex cuius ſubſtantia, &

temperamento pendet, quòd alius alio docilior sit. Sed nec in intellectu quidquam esse Philosophi docent, quod non prius in sensu fuerit, quo rectè Ioubertus colligit facultatem intelligẽtem subsidio corporeo indigere. Cùmq; corpus quod corrumpitur aggrauet animam, quãdiu illius custodijs mancipatur, tam parum sui iuris est, vt vix earum functionum, quibus libera, & corpore soluta maximè præstat, vmbram exhibeat, sed mox vt est infusa per artus, ad eum hebetatur modum, vt nõ iniuriâ (liceat mihi ad scopum propositum nonnihil fabulari) lethęo flumine dixeris ebriam, & omniũ obliuione captam, quã summo studio tandem, aliquò vsque licet euincat, vsq; adeo exigua, & breuis est gloria, quę decrescente vitę periodo euanescit, dum ad obliuionem recurrẽtem accedit desipientia. De quo Lucretius libro 3.

Lib. de anima. *Lib. de risu & alibi.* *Sap. 9.* *Lucretius*

„ *Præterea gigni pariter cum corpore, & vnà*
„ *Crescere sentimus, paritérque senescere mentem.*
„ *Nam velut infirmo pueri, teneróque vagantur*
„ *Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis.*
„ *Inde vbi robustis adoleuit viribus ætas,*
„ *Consilium quoque maius, & auctior est animi vis.*
„ *Post vbi iam validis quaßatum est viribus æui*
„ *Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus;*
„ *Claudicat ingenium, delirat linguáque ménsque,*
„ *Omnia deficiunt, atque vno tempore desunt.*

Quare

Quare meritò animæ relinqui ansam conquerendi censueris, tam cõmodum nunquam obtingere domicilium, vt non malè excipiatur: imò ex assiduitate laborũ, animorum hebetatio quædam & languor nascatur, vt annotauit Seneca, cum tamen corpus, sine illa cadauer inutile corruptioni obnoxium, & abominabile relinquatur. Nihilominus quędam pręstari ab anima, quę prorsus sine corpore non valeret, manifestum est, velut alimenta cõcoquere, ac distribuere, inutilia sequestrare, & excernere, augmentum producere, vitalem auram alternata pulsificatione trahere, procreare, sentire, mouere. Quę quidem omnia, tametsi quędam nec semper, nec vltra præscriptum tempus, corporis saltem commoditati accepta vicissim reddi ęquitas postulat. Proinde cum corpus sit animæ domicilium, vtique inter se cohærẽt, alterumq́ue patefacit alterum, quod etiam Paracelsum ratio coëgit confiteri. Eaq́ue consideratione, magnum philosophię lumẽ Galenus, ne disciplinarum confunderet metas, medicæq́ue facultatis limitibus iussu pręceptoris se contineret, animæ substantiam à temperamento corporis noluit separare, non quò d sublimius de anima nil sentiret (vt nonnulli ei temere impingunt) sed quia aliter dixisse, non satis fuisset suo instituto congruum, consultò reticuit.

Lib. 1. de tranquillitate.

In paramiro. c. 6.

Lib. de fac. an. sub initio de natura humana.

Qui Corpori ſtudium impendunt, in animi quoque curam incidunt.

CAPVT III.

VI autem propius animi, corporíſque affinitatem, latentémque energiam volet cognoſcere, temperamentorum diſcrimen, & varietatem diligenter expendat, ac maximopere indoles, ingenia, mores & ſtudia, comperiet diſcrepare. Et quidem cholericos (vt vſitato more loquamur) præcipites; ſanguineos, commodos; ſegnes pituitoſos; melancholicos, triſtes; & per ętates, alios eſſe pueros, ab adoleſcentibus, & ſenio confectis etiam in propria conſideratione. Quin etiam cęlum, ſolum, focus, dies, ac hora, ventus & aura, otium & motus, inſignem vtrique mutationem inuehunt. Similiter & ſtudij curæque genus, vigilię quoque & ſomnus: denique vt variæ valetudinis differentię, ita bene, vel male ſe habent, vel à morbis certatim affliguntur, adeoq́ue virtutibus, & vitijs non ſemper æqualis patet opportunitas. non enim (vt dici ſolet) e quouis ligno fit Mercurius. Sed ne prolixitas hic tędium afferat, lubens ad Hippocratis librum de Aëre, aquâ, & locis, libro de dieta & morbis popularibus

ribus recurrēdum iudico. Galenus dilucidè peculiari commentario, quod animi mores corporis temperaturā sequantur, demonstrauit, scripsitque de animi affectibus tùm dignoscendis, tùm curandis, insignes commentarios. Porrò Hippocrates mirus naturæ contemplator diætæ humanæ constitutioni congruenter accommodandę, pręscribendæque intētus, laboris, & victus opportunitates tanta industria, ac cura pertractauit, vt omnem suam operam pœnè in animæ solius commoditatem direxisse videri possit: cumque temperamento sapientiæ causam tribuit, diætetices beneficio animam & meliorem, & deteriorem effici posse docet, ea scilicet cura adhibita, qua igni fomes sufficiat, nec eum suffocet, aut obscuret, quod immoderantia promptè efficere solet, à qua labefactato ipsius vigore ab animæ motu dependente corpus celerrimè senescit, & ægrotat, minus verò si habitaculum anima commodum sortiatur ex cuius σύγκρισι, & contemperatione fit vt mens vel sapiat, vel desipiat, hoc est, functiones tales proferat, ex quibus intelligatur vel probè, vel malè collocata. Hierophylus tradidit eam maximè gaudere, & perspicaciorem fieri corporis siccitate, quæ in humorum tùm puritate, & analogia, tùm complexionis commoderatione est constituta. Eo opere quod Gal. de sanitate

Lib. de diæt.

Lib. 2. de diæt.

Hierophyl.

tate tuendà posteritati transmisit, libello item de paruæ sphęræ commendatione, ac alibi sic salubritatis leges composuit, vt spiritui non minùs quàm corpori prouidisse appareat, præsertim in infantibus, quos cantilenis, tintinabulis, crepitaculis, & cymbalis, aut alijs musicis harmonijs monet excitandos. Similiter Aëtius, Oribasius, Paulus, & inter Latinos Cor. Celsus, ceteríque Medicinæ principes in victu per singulas ætates definiendo, dum corporis nomen exprimunt, simul animæ, animi, mentisque pœnè faciunt mentionem, nempe vtriusque fædere, & societatis lege ita exigente.

Naturæ quadam propensione & audimus libenter & loquimur de ijs quæ ad alteram hominis partem spectant.

CAPVT IIII.

Vi olim sacra profitebantur, velut Orpheus, & Trismegistus ille Mercurius, tametsi diuina suo tractarent more, ne quidem vel ipsi ab ijs abstinuêre, quæ ad vitæ curam requiruntur. Quin ex intimis naturę penetralibus, ceù fatale quoddam, ingenitumque desiderium prorumpere cernimus, quo illa de vtriusque portionis totius ho-

minis conſeruatione ſolicita eſt : non ſolùm enim libenter, ſed etiam curioſè occaſionem quiſque captat, de ijs & audire, & loqui, quæ tùm animo ſeruiunt tùm cuticulam promouent, nunc per cibos & potus, nunc per aliud quodlibet medicę materiæ genus. Cui conſonum plane eſt, quòd vulgo ex pari inſtinctu, tàm eos qui animæ, quàm corporis curam gerunt, promiſcuè medicos appellant: & vt in ſummâ dicatur, Philoſophi quique, ſiue de natura, ſiue de moribus diſſerant, Plato, Ariſtoteles, Plutarchus, Seneca, omnes vtrumque hoc argumentum miſcuêre. Hinc Galenus non alium probat Medicum, niſi qui philoſophiâ (quæ ipſi diuinarum rerum peritia habebatur) fuerit imbutus. Nec memoratione digniſſimum Senem Hippocratem puduit medicum ἰσόθεον nominare, eaque quæ ad Sapientiam ſpectant in medicinâ haberi dicere, eſſeque veri medici animo implexa, in quo veritatis amorem, ac ſtudium, iuſtitiæque cultum omnino requirit.

Promiscua corporis, animique solicitudo sacris litteris detegitur.

CAPVT V.

SED ne quis existimet vana illa esse, & pro ingenij cuiusq; facultate conficta, diuinarũ rerum internuntium Moysen (à quo fortassis Plato sapientiæ micas aliquot est mutuatus) operæpretium arbitror consulere: quem si quis persuasum habeat mysteria sacro hausta eloquio, diætetica norma, quę in cibis licita iuxtà ac vetita contineret, haud alio locupletasse scopo, quàm vt pro nudis ceremonijs enarraret, superstitiose satis opinari videretur: quod ê suilla (vt vna plurium exemplo sit) haud difficulter intelligitur. cum enim leprę obnoxia sit, quantumuis succo, & sapore placeat, tali prohibitione & continere voluit in officio, & à tanta calamitate (quam illa tota sua specie, & substantia inducere procliuis est) populum præseruare. Pari ratione accipiendum, quòd manna, & coturnices dederit sine labore, curaque hominum, vt inquit Philo, non è terra, more consueto editum, sed cælitus exhibitum cibum, prodigiosa beneficentia: verùm tamen, afflictionémne oportet dicere, an potius vbertatem, & copiam,

quæ

quæ inuitet ad securè viuendum sub diuinis legibus? Tali vero apparatu opportunissime genti illi dilectæ, delectæque prouidit, vt inde tali cura redderet morigeram, & studio salubritatis sibi deuinctam. Nec aliam diuina illa sapientia cum in terris doctoris munere fungeretur, formam amplexa est, qua homines à vitijs abstraheret, & ad virtutes stimularet. non enim qui Saluator ad salutem immortalem humani generis assumpserat carnem humanam, sibi satis esse ratus est ad persuadendum parœmijs, tropis, similitudinibus, alijsque quibuslibet argumentorum schematibus à cibis, & potibus, cænis, conuiuijsque, & alijs naturæ, corporisque commoditatibus desumptis, contendere, nisi etiam adderet corporalia beneficia sanando languores, curando morbos, in vitam defunctos reuocando. Ijs quippe vtilitatibus quas vulgus semper maximo in pretio habet, efficacissimè sibi populi conciliauit amicitiam, auctoritatem, fidem. Nam & Salomone teste, ex ijs quæ *Sap. 13.*
specie delectant, dominator eorum speciosior ag- *Item 3. Reg. 4.*
noscitur: quam ob rem disputauit super lignis à cedro, quæ est in Libano, vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete, & disseruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus. Quin ex visibilibus, ter maximo Paulo autore, inuisibilis intelligitur Deus. Quorum ille inter cetera ebrie- *Prou. 20.*
 tatem

tatem tradit aduersam sapientiæ, hic verò vinum consulit tanquàm congruum sanitati. Quod quanquam peculiariter ad animi scopum non pertineat, sicut nec ad Medicum propriè spectat, mores virtutésque tractare, tamen sic naturâ comparatum est, vt animi dissolutione, atque proteruiâ, nec corpora valere, nec per corporum lasciuiam virtutum disciplina possit subsistere. Eaque propter virtutum magister medica præcepta colligit, & medicus sapientię leges debet & callere, & applicare. Quod maxime perspicitur in directione puerilis ætatis, quę vt ad omnem motum est flexilis, maiore curâ indiget, quæ plurimùm consistit in delectu pij, probique pędagogi, & sobriæ nutricis. Quanquam etiam ei incumbat, passim dum pro officio cum omnibus assidue conuersandum est, vitia quæque reprehendere, ex quibus ferè contingit sanitatis robur dissolui, & morbos suscitari. Vnde iure astringitur, quæ ad animæ expiationem circa ægrotos requiruntur, solicitè, & tempestiuè procurare. Quod Platonem monuisse legimus scribentem in hunc modum. Quemad-

Ad Timoth.

In Charmide.

„ modum oculos sine capite curare non decet, ne-
„ que sine reliquo corpore caput, ita neque sine a-
nimâ corpus. Quibus in Ecclesiastico hæc eleganter consentiunt: Fili in tua infirmitate ne de-

spicias

ſpicias teipſum, ſed ora Dominum, & ipſe cura- „
bit te: Auertere à delicto, & dirige manus, & ab „
omni delicto munda cor tuum. Da ſuauitatem, „
& memoriam ſimilagini, & impingua oblatio- „
nem, & da locum medico. Etenim illum Domi- „
nus creauit, & non diſcedat â te, quia opera eius „
ſunt neceſſaria. Eſt enim tempus quando in ma- „
nus illorum incurras, ipſi vero dominum depre- „
cabuntur, vt dirigat requiem eorum, & ſanitatem „
propter conuerſationem illorum. Hæc ibi de „
Medico. Cum verò energumenorum exorciſ- „
mo, & liberatione inſtituenda eſt actio, conſtat multum conducere egregiam corporis repurgationem. Omitto alia quæ adhiberi ſolent, ſaltem ſub ſpecie corporalis remedij, cuiuſmodi eſt fumus incenſo iecore, cordiſque particulâ piſcis à Raphaele oſtenſi, excitatus: *Tob. 6.* & radix quæ dicitur à Salomone demonſtrata, cuius virtute, Ioſephi teſtimonio, per odorantium nares dæmonium extrahebatur. *Ioſephus.* Verùm propriáne virtute talia contigerint, an latente myſterio, R.P. Petro Thyræo, alijſque eiuſdem diſciplinæ doctiſſimis viris, qui corporalem poteſtatem in Spiritus denegant quidquam poſſe, diſcutiendum relinquo. *Parte. 3. de dæmoniacis cap. 48.* Ceterum ex his, & multis alijs argumentis, mutuâ membrorum, ac mentis concathenatione perſpectâ,

 Theo-

Dom. à Soto lib. 1. de nat. & grat. cap. 3.

Pæda. l. 2. cap. 1.

Theologi non erubescunt pronuntiare, naturalis Philosóphiæ (cuius non infima pars est quæ de sanitate disserit) considerationem sacris literis, & rebus fidei intelligendis, haud paruo esse adminiculo, præsertim si Clementis Alexandrini accedat consilium de animæ expurgando oculo (quod hominis proprium est) castaque, & sancta carne tuenda: vnde cœtus fidelium, dum pro communi salute ad Deum fundit preces, à primis institutoribus edoctus, quotidianum panem, etiam corporalem, ex Christi formula semper postulare consueuit, ita sanè, vt nullo vnquam tempore desinat repetere, & quod tantopere necessarium est commendare, ad hoc suauissima varietate conceptis, editisque verbis tantâ virorum, doctrina, virtute, & auctoritate præcellentium industria vt & pellatur fastidium, & excitetur deuotio. Hinc ex magno illo Gregorio canitur.

Gregor.

Ne fæda sit vel lubrica
Compago nostri corporis.

Ambros.

Ex Ambrosio.

Sint pura cordis intima,
Absistat & vecordia:
Carnis terat superbiam
Potus, cibique parcitas.

Idem.

Item ex eodem.

Ne

Ne corpus adſit ſordidum
Nec torpor inſtet cordium,
Nec criminis contagio
Torpeſcat ardor ſpiritus.

Etiam in vſu eſt hæc formula:

Sic corpus extrà conteri,
Dona, per abſtinentiam,
Ieiunet vt mens ſobria
A labe prorſus criminum.

Sed hoc ex hymnis illius frequentius.

Hoſtemque noſtrum comprime,
Ne polluantur corpora.

Et verò quoties ſalutem mentis,& corporis ſolitum flagitare? nunc,vt mente,& corpore pariter expediti,quæ Dei ſunt,liberis mentibus exequamur; nunc, vt ſic tranſeamus per bona temporalia, vt non amittamus æterna: vel,à cunctis aduerſitatibus liberemur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Per ſingulos dies dicitur, Gubernare dignare Domine Deus,Rex cæli & terræ, hodie corda,& corpora noſtra,ſenſus,& actus noſtros, &c. Quandoque etiam hoc pacto.

Mundo corde,& corpore
Paradyſo redde tuo.

Et,quod noſtrum maxime confirmat inſtitututum, etiam talis precatiuncula pronuntiatur in

officio: Deus qui miro ordine Angelorum ministeria, hominumque dispensas, concede propitius, vt quibus tibi ministrantibus in cælo semper assistitur, ab his in terrâ vita nostra muniatur. Sed quoniam ex ijs quæ hactenus dicta sunt, extra omnem esse controuersiam satis intelligitur, animam à corpore, & vicissim corpus ab animâ ab hac infernâ coniunctione ineuitabili nexu, communionéue seorsum omnino sumi non posse, iustissimam mihi relinqui occasionem arbitratus sum, expendendi nùm ea quæ ab Ecclesià ex diuini magistratus sanctione præscripta, præceptaque habentur de abstinentiâ, & maximè Christianorum ieiunio, doctrinæ medicę ad Hippocratis, & Galeni, eiusdemque classis professorum sententiam congrua, ac consona comperiãtur Quod vt crederem, coëgit Christiana illa Respublica, cuius constitutiones, gubernatio, & œconomia antiquissimam habent originem: regiturque ipsa, & ducitur præceptis, legibus, sanctionibusque perpetuis, conformibus rationi, ac æquitati sine vllâ vacillatione consentientibus. Cumque hoc solum veram, puram putámque sapientiæ indicet, testeturque scaturiginem, alibi quàm hinc tentare, quod quærendum, expiscandumque proposui, scilicet ex tortuosis, procellosisque Euripis, non solum temerarium,
sed

ſed planè ridiculum debere iudicari. Nihil enim ſolidi ab ijs expectare licet, qui non ita pridem ſibi omnia ſine titulo vendicant, aut olim arroganter aggreſſi in neruum prorſus eruperunt, tanquam firmamento quo ſuſtinerentur deſtituti. Ergô vt ſomnia prætereo illos, imò ceu fumum potius quendam ex vliginoſâ, putreſcenteq́ue materiâ, hinc inde leuem, vagantem, caliginoſamq́ue flammam profundentem, in quâ ſplendoris lucidi nihil appareat, ſed tandem ſuffocatis lambentibus ſcintillis, prorſus euaneſcit, nihil deinceps relinquens prętor fætorem, & abominationem. Verùm de his prolixius, vt eo clarius inſtituti noſtri ratio probaretur, atque pateret, quo vel à paucioribus agnoſcitur, vel à pluribus fortaſſis irridetur. Proinde finem dicendi prædictis imponimus, ad ea quæ initio pollicebamur orationem tranſlaturi.

IEIVNIO, ET ABSTINENTIA

Liber II.

Ieiunandi leges à Catholicâ Ecclesiâ desumendas antiquitas, consensio, autoritas, amplitudo, splendor, dignitas demonstrant.

CAPVT PRIMVM.

VEMADMODVM natura pro climatis, loci, conditionisque diuersitate hominum cœtus disiunxit, ita opinionum varietas animos hominum in infinitas eásque dissentientes sectas seù turmas diremit, & separauit. Quô fit vt tot, tantáque in orbe sententiarum discrimina habeantur, multique qui parum prospiciunt errore vagentur, nec quod sequantur facilè inueniant. Quod tamen non admodum foret difficile, si quisque synceré veritatem quæreret. Cùm enim vnica, & immutabilis ea sit, impossibile est ipsam apud omnes in tantâ dissonantiâ iudiciorum inueniri: sed nec ad plures pertinere verisimile est, quod omnino partitionem recuset. Quare in eam hominum societatem oculos conijcere decet, quæ quam longissime, latissiméque diffusa maximè emineat, & clarissimè conspicitur, codicillorum

præ-

præterea antiquitate sibi autoritatem conciliauerit, & splendorem, consensione denique Sapientiæ laudem sit consecuta. Eam autem esse dignam Rempublicã quæ optima iudicetur, eo magis innotescet, si gubernatio eo ordine instituta sit, vt circa summum principatum, aliósque magistratus nec pietas desit, nec reuerentia, suntque qui præsunt boni, & sapientes, qui semper considerant & vtilitatem eorum quos gubernant, & in quem finem conspirent, amicitiaque sese mutuò complectantur Atque talem quidem se sola exhibet quæ Catholica Ecclesia ab auis, & atauis, iusto semper titulo est nuncupata, multis oraculis olim præuisa, vmbris, figuris, exemplisque prænuntiata, potissimum per Israëliticum populum expressa. hunc in regnum sacerdotale olim diuini numinis maiestatem assumpsisse sacræ testantur literæ, gentémque sanctam appellasse. Diuus Petrus primus ille sacræ monarchiæ ductor, haud dubitauit id Christianis potiore iure attribuere, vos (inquiens) genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, populus Dei; nempe illos sub suo grege minime comprehendens, quibus Sacerdotij nomen prorsus esset inuisum. Cùm itaque in tam elegantem, suauiter, sapienterque constitutam Rempublicã perfectamque Christianorum 1. Pet. 2.

ciuitatem inciderimus, leges, ſtatutaq́ue, quibus illa tanquam mænibus circumuallatur, & protegitur, non ſuſpicere, & quaſi pro nænijs habere non ſolùm abſurdum, ſed ſtolidum, & impium cenſeatur. Quapropter ea quę circa abſtinentiam ita præſcripta ſunt, ſine vllo metu tot tantiſq́ue rationibus inſtigati plana, perſpicuaq́ue reddere contendemus.

Æquiuoca ieiunij vox explicatur.

CAPVT II.

ED eximenda primùm eſt abſtinentiæ, & ieiunij vocum homologia, quâ nixi malitioſi quidam incautos, ac rudes nonnullos in errorem pertraxerunt. nam vt abſtinere, ſic & ieiunare varijs modis intelligitur. quicunque enim a re quapiam, ſiue illa animi, ſiue corporis tùm commoda, tùm detrimenta cõcernat, ſibi temperant, continéntue, dicuntur abſtinere. Sic inter ceteros Lactantius, manus ab homicidio, & proſtitutis abſtinere vetus eſſe præceptum perhibet: alijs, ludo, epulis, vino, carnibus, à potatione, ab actibus prauis, demum licitis, & interdictis, ſalubribus iuxtà ac noxijs abſtinere dicimur. Ieiunium

Cap. 6. diui. Inſt.

au-

autem quamuis & ipsum latè subinde extendatur, fere tamen arctioribus limitibus constringitur. Nam magnum quidem, & generale ab insigni illo Christianæ Scholę lumine D. Augustino describitur, abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus huius sæculi & in hoc sęculo, quasi quadragesimam abstinentiæ celebramus, cùm bene viuimus, & ab illicitis (inquit) voluptatibus abstinemus. Alexandrinus etiam, Ieiunia significare (ait) omnem generaliter abstinentiam ab omnibus malis, tam quæ actu fiunt, quàm quæ verbis, & ipsâ cogitatione. Idem Origenes apertè confirmat. Ieiuna à malis actis, abstine à malis sermonibus, contine te a cogitationibus pessimis. Ad eundem modum venerabilis Beda scriptum reliquit: Ieiunium generale est, non solùm ab escis, sed à cunctis illecebris abstinere carnalibus, imò ab omnibus vitiorum passionibus. Calumniam etiam ipse Cicero, terram Virgil. Cupidinē Lucret. D. Ambrosius mentem, imò & perfidiam ieiunam nuncupauit. Quin & oratio parùm fæcunda, facundaq́ue, passim ieiuna appellatur: in illis siquidē velut succus quidam requiritur ad ipsorum splendorem, vigoremque, metaphoricè nimirum, quemadmodum cogitationes, affectionesq́ue animæ reputantur alimenta, quorū abstinentia jeiunium

Tract. 17. in Ioān.

Clem. Alexan. lib. 6. stromat.

In leuit. c. 16. hom. 20.

Beda in Lucam.

Bernard. serm. 3. de quadrag.

Ieiunium spirituale. nuncupatur ſpiritale. Verùm propiùs, ac propriè ieiunium ad edulia & comeſtionem pertinet, & maximè, vt diſertiſſimus ille Leo cognomine Magnus indicat, ad cibi diminutionem. Quod etiam Græci appoſitè exprimere videntur vocabulo τῆς νηστείας. etymologia quaſi ἀπὸ τοῦ μὴ ἐσθίειν, id eſt, à non comedendo, ſiue corporis vacuitate deducta, vt crapulæ, ſaturitatiue, ſeu *Cœlius Rhode.* (vt quidam appellat) panariæ ebrietati è diametro ſit aduerſa. Nam & ieiunum inteſtinum idcircò medici indigetârunt, quòd minimum Chyli retineat, ac præ ceteris magis vacuum inueniatur. *Corporale Ieiunium.* Ceterum huiuſmodi à cibis corporis neceſſitati, ſeu naturę genio ſeruientibus abſtinentia, corporalis ieiunij nomine deſignatur: eo tamen diſcrimine, vt vitæ frugalitatem, quam ſobrietatem, parſimoniámque licet appellare, ſub ſe comple- *Morale Ieiunium.* ctatur, quam theologi Morale ieiunium vocant. *Naturale.* Deinde alterum cenſetur Naturale Ieiunium, quo natura prorſus cibo, & potu fraudatur, quale medici requirunt, vt medicamenta purgantia congruè aſſumantur, & Chriſtianorum pietas ad communionis ſacrę reuerentiam exigit, penuria imperat, morbus ſubinde cogit, & ſceleſta quorundam voluntas perfidè ad necis proprię conci- *Præceptū ieiun.* liationem ſuſcipit Quibus & tertium ieiunij corporalis genus accedit ex religionis prçſcripto inſtitu-

ſtitutum, cibi nempè ſubtractio, carentiaq́ue non perpetua, ſed temporis ſpatio deſignata.

Quæ hîc dicuntur de corporali ieiunio intelligenda.

CAPVT III.

PORRÒ de corporali ieiunio, ſiue abſtinentiâ à cibo, quicquid de Ieiunio præcipitur, intelligi neceſſum eſt. Nam Spirituale illud quod dicitur ieiunium non ſimpliciter, ſed vel magnum, vel generale, vt paulò antè citata autorum verba indicant, ob metaphoram profertur, neque afflictionem parit. Etenim

Nil conſcire ſibi, nulli palleſcere culpâ

iuge eſt conuiuium, ad quod inuitat, ac trahit ratio, perſuadetq́ue haud ęgrè, dum ſemotis prauorum affectuum nubeculis, liberè dominatur, vt quiſque libẽtiùs internę ſuauitatis epulis delectetur, eaſq́ue ſtudeat ſemper habere familiares. Verùm dum ſpirituale vocatum Ieiuniũ perpetuum eſſe cognoſcitur, non item ſemper corporale, hoc tamen ſibi illud jeiunium perpetuò poſtulat ſociari, naturâ alioquin per vices reſtaurationem requirente. Non enim, quod eleganter apud Leonem legimus, in ſolâ abſtinentiâ à cibi ſtat noſtri ſumma jeiunij, aut fructuoſè cor- *Serm. 4. quadrag.*

pori

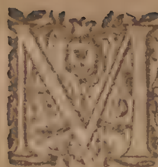
pori eſca ſubtrahitur niſi mens ab iniquitate reuocetur: Indignum quippè foret ieiunantium mores à puritate perfectæ continentiæ diſcrepare. Proindè de ſpiritualí accipi non poteſt, quòd Regius ille pſaltes, poſt delitias corpori ſuo ſubtractas conqueritur, genua ſua infirmata eſſe à jeiunio, & carnem à ſuo vigore immutatam, propter deficientem pinguedinem, quam ſcilicet jeiunium, ciborumq́ue defectus aſſumpſiſſet. Sed nec ad temporum diſtincta interualla arctari lex illa poteſt, quæ vitia, moréſque prauos prohibet, quam etiam Scriptores, quantumlibet ſceleſti, & improbi inuiolabilem docuerunt, adeoq́ue eorum qui vel jeiunia damnârunt, aut eorundem obſeruãtiam per tempora diſtributam improbârunt, ſeu aliter pro ventris imperio confinxerunt: temerè, fruſtrà, & abſque ratione commenta (velut ab Auguſtino contra Aërianos, Hieronymo contra Iouinianum, alijſq́ue doctiſſimis viris aduerſus reliquam gaſtrimargorum turbam acriter inſudatum eſt) conuellendi, & refutandi ſtudium ſuſciperetur, cùm nemo eorum ſit quorum & lingua, & calamus non perpetuò commendadauerint virtutem. Sic igitur, & Prophetarum monita, Moyſis de jeiuniorum ſolemnitatibus inſtituta lex, Saluatoriſque circa Phariſaicas, fucataſq́ue jeiunãdi conſuetas obſeruantias intelli-

gendæ:

gendæ ſunt reprehenſiones, quod ea iuxta ſpiritualem ſenſum ex virtutum intermiſſione nullo niterentur fundamento. Sed nec decuerat metaphoris toties repetitis obſcurare, quæ planè, ac ſæpius ſacrorum oraculorum contextu fuerant commemorata. Quare de corporali jeiunio tantùm ſermonem hic inſtitui iam ſatis ſuperque ſit prælibatum. Proinde jeiuniorum, & abſtinentiæ hiſtorias non minùs vtiliter quàm iucundè producturi videmur tùm ad confirmationem eorum quæ modo diximus, tùm ad illuſtrationem eorum quæ poſteà meditamur.

A cibis abſtinendum eſſe ab origene jeiunij, & prophanis exemplis liquidò probatur.

CAPVT IIII.

IRVM profectò eſt rem nullam tàm ſacram, tàm longâ, ac certâ origine ductam, tàm clarè denique explicatam, quæ non etiamnùm in dubium vocetur, ne dicam tanquam ſuppoſititia reijciatur. Tantumq; valere apud quoſdam opinionem, ac prauam volũtatem vt nec oraculis fidem adhibeant, ne ijs quidem locis vbi ſeipſa expreſſo

velut ſcholio explicant, & interpretantur. Quo fit vt & praxim ſacrarum rerum rideant, & calumnientur, veræq́ue diſciplinæ vincula diſſoluant, abrumpantq́ue, Solicitè enim hoc machinantur qui in ventrem credunt inſtar τῦ ὄνου piſcis (vt tradunt Philoſophi) cor in ventre habentes ἀκέφαλοι, helluones, voluptarij, victum in dies perſequentes perinde ac non victuri, ad ingluuiem nati, nullumq́ue ſuis cupiditatibus fræuum inſtar indomitorum equorum imponentes, eam affectantes libertatem, quæ lege careat, & pyrauſtarum in morem in interitum deducat: quod quàm improbè circa abſtinentiæ, ieiunijq́ue propoſitum contingat, luce meridianâ manifeſtius perſpicitur, ſi abſtinentiæ inſtitutionem ab ipſorum protoplaſtorum ortu principia cœpiſſe, Deo autore, repetamus. Ipſis enim in deliciarum horto primùm collocatis, permiſſum eſt de fructibus lignorum veſci; præterquam ex ligno ſcientiæ boni, & mali, de quo præceperat Deus, ne comederent: & mulier videns quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuq́ue delectabile, tuliſſe narratur de fructu illius, & comediſſe, dediſſeq́ue viro ſuo, qui etiam comedit. Sic enim vterque abſtinentię legem violauit, quæ in non comedendo fructu fuerat conſtituta: adeoq́ue coæua homini

D. Baſil. Serm. de Ieiun.

Baſil. Serm. 1. de Ieiun.

homini jeiunij lex extitit, atque ipsa in paradyso commoratio ieiunij quædam est imago, non solùm (inquit Basilius) ob paucorum ibi indigentiam, sed quoniam quanta cogitatio posteà reperit nobis in paradyso manentibus excogitata non erant. Sancti omnes velut hæreditatem quandam ex Patribus accipientes ieiunium ita seruârunt, vt pater filio per manus ad hanc vsque diem traderet, neq; in paradyso terrestri vinum, non carnium esus; post diluuium vinum repertum, & niues inuentæ deliciæ, victus ille parcus, olera, herbæq́ue abierunt. Porro vt extra disceptationem Scriptura sacra assereret, sæpius cibum, panem, carnem, sanguinem adijcit quandò de subtractione alimentorum incidit occasio, vti in sequentibus exemplis pleniùs intelligetur, cum magnâ eorum confusione, qui obstinatè dant operam vt gulæ negotium tueantur, dum conscientiæ suæ prætextu non cessant repetere, quod olim quibusdam in ore haberi solitum commemorat Hieronymus: Cur me abstineam à cibis quos Deus creauit ad vtendum? Pudor sanè, eos qui Christiano optant censeri nomine, etiam solem sic velle obscurare, cuius lucem & ipsi prophani sapientes re ipsâ prodiderunt. Nam idcirco abstinentię laude habentur celebres, Zoroastes, quòd in deserto victitauerit caseo annis viginti:

Hieron. ad Lætam.

 Ptolo-

Ptolomeus Lagi filius, Diogenes Cynicus, Syrusque rex præter panem vix corpori quicquam concesserint, nempè ne victus indulgentiâ præclaræ animi functiones obscurarentur, aut segniores euaderent, nihil ceterorum alimentorum, aut parum admodum comedebant. Quo studio Aegyptios quoque Sacerdotes extollit Herodotus quasi idcircò multa de diuinitate consecutos; addit Origenes illos insuper ouibus, capris, bubus, piscibus abstinuisse. Gaudentius Merula Sauromatas, qui vltra Borifthenem sunt, & paludem Mæotidem Boream versus, cibos semper capere diebus alternis, medio abstinere commemorat, quod & a Plinio dictum prius. Anchimolus, & Moschus Ælienses Sophistæ totâ vitâ hydropotę fuerunt, solisque ficubus desiderio ventris satisfecerunt. Pytagoras animatis omnibus, & fabis sibi interdixit. Appollonius Tyanæus a vino, & carnibus abstinebat. Philinus, Theophrasto autore, solo lacte totâ vitâ vsus est. Athenienses execrabantur edendi auiditatem, ob quàm Bæotios pingues, & rudes fatuosque nuncupârunt. Galba certe persuasum sibi habuit, nullos propterea minus metuendos ijs qui de solo victu cogitant.

Contra Celsum lib. 5.

Lib. memorab. cap. 2.

Lib. 7. cap. 2.

Orig. con. Celsum. lib. 5.

Theophrast.

Suet. in Vitellio.

Qua

Quâ methodo jeiunârint qui præ ceteris in lege veteri floruerunt.

CAPVT V.

SED ENIM ijs de abstinentiâ sic expositis, potiore iure jeiunium de alimoniæ priuatione, qualis illa Sauromatarum accipietur. Quomodo Heliam quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ambulâsse vsque ad montem Dei Oreb in fortitudine subcineritij panis, de quo comedit, & haustu aquæ quam bibit, sacræ docent literæ: & ipsi quadraginta martyres sic interpretati sunt, quandò quadragenarij numeri memoriam sacram recolentes, ne quadragesima corona deesset, Dominum deprecati sunt vnâ omnium hac oratione. Est Domine in honore quadragenarius numerus, quem tu quadraginta dierum jeiunio decorâsti, per quē diuina lex ingressa est in orbem terrarum: Helias quadraginta dierum jeiunio Deum quærens eius visionem consecutus est. Sic illi. Eandem illam periodum jeiunandi ter persoluit Moyses, semel vt decalogum susciperet, bis vt populi peccatum expiaret. Quod eleganter magnus ille Basilius explicuit his verbis.

Reg. 3. cap. 9.

Breuiar. roman.

Quis hoc ieiunium aliter intelligat, quàm de abstinentiâ cibi & potus, per quam Propheta ille ter maximus tabulas decalogi accipere meruit digito Dei scriptas, quando gula vna miserabilis populi illas cassas, & irritas fecisset, expressè subiungitur: Sedit enim populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Niniuitarum tam rigida fuisse abstinentia legitur, vt nec infantibus (de brutis animantibus prætereo) vel papillæ vsum per triduum permiserint. Dauid, & viri eius ieiunauerunt vsque ad vesperam super Saul, & super Ionathan filium eius. Idem jeiunauit ieiunio, nec comedit cibum donec filius obijsset. Quin & impijssimus Achab vsu alimentorum sibi interdicto proijciens se in lectulum, notatur non comedisse panem. Iosaphat timore perterritus ad rogandum Dominum se contulit, & prędicauit jeiunium vniuerso Iuda. Viri Iabes sepelientes Saul ieiunauêre septem diebus. De Sampsone certissimum est, quòd matri præceperit Angelus, ne attingeret quæcunque ex vite procederent, non vinum, non siceram biberet; vt meritò a D. Basilio notatum sit, Ieiunium concepit, jeiunium nutriuit, ieiunium fortem effecit. Iudith ieiunauit omnibus diebus vitæ suæ prçter sabbatha, & neomenias, & festa domus Israël. Hester iussit Iudæos secùm ieiunare, mo-

Exod. 32. 1. Reg. c. 31. 2. Reg. c. 12. 3. Reg. c. 21. Paral. 2. c. 20. Iudic. cap. 8. Iudith. Hester.

dum

dum exprimens, non edatis, neque bibatis tribus diebus, & tribus noctibus, & ego cum ancillis meis similiter jeiunabo. Daniel tribus hebdomadarum diebus lugens, sic adiecit: Panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum. Sara Raguelis filia Tobiæ juniori desponsanda pertexit in superius cubiculum domus suę, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit, vnde & ab Asmodæo liberata est. Huiusmodi jeiunium prædicauit Esdras iuxtà fluuium Ahana vt affligerentur coram Domino, aitque posteà, jeiunauimus autem, & rogauimus Deum nostrum, per hoc & euenit nobis prosperè. Tale jeiunium sanctificari præcepit Ioël. Tale est jeiunium quarti, & jeiunium quinti, & jeiunium septimi, & jeiunium decimi mensis ex præcepto Domini exercituum domui Iudæ in gaudium, & lætitiam, & in solennitates præclaras, apud Zachariam. Simile jeiunium fuisse sentiendum est Iudæ Machabæi, sociorumque eius. Nec potest à prodromo illo Christi Baptistà eremiticæ philosophię principe huius nominis seiungi jeiunium, quem non alijs quàm locustis, & melle à septimo ætatis anno victitasse, & à sicera, eoque quod inebriare potest semper abstinuisse, ex ipsis veritatis archiuis accepimus.

Daniel c. 10.

Tobiæ cap. 3.

Esdræ lib. 1. c. 8.

Ioël. c. 2.

Zachar. cap 7.

Quater in anno jeiunium à Iudæis obseruari debuisse Petrus Galatinus de arcan. Cathol. verit. lib. 1. c. 5. ex doctrina Rabinorum.

Machab.

Luc.

Quis propriè jeiunus, ex Græco, & anglo idiomate declaratur.

CAPVT VI.

ETERVM jeiunij obseruantissimos fuisse Apostolos, aliosque Domini discipulos, nimis clarè significat Euangelica historia, præsertim si Græcus consulatur αὐτόγραφος, quod enim Latini habent, jeiunantibus omnibus dixisse Spiritum sanctum, Segregate mihi Paulum, & Barnabam, hoc ille voce νηστευόντων exprimit, sicut posteà, Tunc jeiunantes, & orantes posuit νηστεύσαντες, καὶ προσευξάμενοι. Id de Paulo explicatiùs Καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν. id est, & erat tribus diebus non videns, & non manducauit, neque bibit. Et iterùm, cùm Lystræ, Iconij, & Antiochiæ Paulus, & Barnabas constituissent per singulas Ecclesias presbyteros, & orâssent cum jeiunationibus, Græcè μετὰ νηστειῶν. se commendârunt Domino. Et rursùm, cùm non esset tuta nauigatio, Paulus διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν. suos consolabatur, commendabatque Deo. Saluator etiam genus quoddam dæmoniorum ejici non posse discipulis respondit, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ, καὶ νηστείᾳ. Quapropter νηστεία, νηστεύειν, & νηστισμὸς voces

Actor. c. 13. — *Act. c. 9.* — *Act. c. 14.* — *Marc. c. 9*

voces accommodatissimæ sunt, etymologicè ἀπὸ τοῦ νὴ ἐσθίειν deductæ, quod sonat non comedere, vt νηστεία non comestio intelligatur, quasi cibi carentia, atque priuatio, vnâ voce jejunatio. Iàm jeiunij vocabulum toto orbe apud omnes inualuit, neque enim quisquam tàm alienus à communi sensu reperitur qui ieiunum quempiam dixerit, qui cibi quantulumcunque ab ipso diei exordio sumpserit; vnde & soluisse, fregisseque ieiunium talis vulgò dicitur, adeò sanè rei accommodatâ phrasi, vt Angli haud aliter jentaculum efferre hactenus consuêrint, quàm *Breakefaste* id est, fractione jeiunij.

Strictissimè jeiunârunt proto-Christiani, ac maximè Apostoli.

CAPVT VII.

ED non abs re futurum arbitramur, si priusquàm longiùs excurramus, qualia priscorum Christianorum, & qui deinceps secuti sunt jeiunia in medium proferamus, vt ex ijs quæ sponte suscepta sunt, quæ fuerit Ecclesiæ Catholicæ in sanciendis abstinentiæ legibus pia prudentia, sine negotio demonstremus. Siquidem incredibilia fuisse jeiunia vtriusque sexus religiosorum

De morib Ecclesiæ c. 32. & 33.

Mediolani, & Romæ irrefragabili D. Augustini autoritate assertum est, qui etiam solo pane quosdam in desertissimis locis vixisse, per certa sibi temporum interualla allato, annotauit. Philo ille philosophus natione Iudæus in Syriâ, Palæstinâ & apud Ægyptios circà Alexandriam, Essæos à sanctitate dictos circiter quater mille commemorat summâ religione Deo seruiuisse (D. Hieronymus de Christianis id interpretandum monuit) addens alibi, nec cibum, nec potum quenquam sumpsisse ante solis occasum, frugalitatis, & temperantię studiosissimos, nonnullos ex his vix tertio quoque die famem sensisse, nec defuisse qui duplum perdurarent eius temporis, & vix sexto die degustâsse cibum, assuetos, sicut Cicadæ, rore viuere, septimum verò diem vt festum, sacratumque honore dignatos eximio, quo post curam animi corpus quoque reficiebant, sicut jumento relaxantes laborem continuum, in cibatu vti solitos pane simplici, sal vicem supplêsse opsonij; qui delicatiores haberentur, hysopum pro condimento adiecisse, potum è fluentis hausisse (nam vinum habebant pro veneno afferente dementiam) contenti placare dominas à naturâ mortalibus additas famem, sitimque absque omnibus lenocinijs, abstinendo rebus sine quibus non licet viuere. Hęc

Libro Quod probus.

Hieron. de Script. Eccles.

Lib. de vita contemplat.

Philo.

Philo. Sed à B. Marco Euangelista B. Petri disci-
pulo, ex cuius ore (Eusebio teste) Euangelium
exceperat, Alexandrini fidei rudimenta (vt Pe-
trus Damianus meminit) jeiunij, continentiæque
præcepta acceperunt. Quo fit, vt Ecclesiastici
quoque Magistratus coryphæum, ac Christi suc-
cessorem D. Petrum instar magistri sui jeiunium
coluisse credendum sit, cuius doctrinam Marcus
ita auidè hausisset, & tàm fideliter suis discipulis
Alexandriæ exposuisset. Accedit quòd à Domini
in cęlum ascensione, ipse D. Petrus, vix alio cibo *D. Clem. recogn. lib. 7. ad Iac. frēm Domini.*
vsus fuisse tradatur quàm pane cum oliuis, cum
olusculis raro. addit Nazianzenus lupinis famem *Nazian. in orat. de amore paup.*
pellere consuêsse. Quid quòd lachrimis assiduis
ipsi semper stillârint oculi? quibus genialior nu-
tricatus sistendis solet esse remedio, & contra-
rius afflictioni, quam Dauid, audito quòd *Reg. 2. c. 12.*
mortuus esset filius, cùm vellet deponere, petiuit,
vt ponerent ei panem & comedit, quo erectis
corporis viribus pelleret lachrimarum expressio-
rem. D. Iacobum Domini fratrem agnomina-
tum, & Bartholomęum inter Apostolos nobili- *Egesippus apud Euseb. hist. lib. 2. cap. 22.*
tate illustrem habitum, haùd credi potest, in jeiu-
nij obseruatione cuiquam cessisse, quando ex
nocturnis, atque diurnis genu-flexionibus (vel
centies repetitis) patellæ ad tibiarum flexum ca-
melorum in modum occalluisse, ex historijs

constet. Egesippus apud Eusebium illum refert nunquam carnes in cibum, aut vinum in potum adhibuisse. D.Mathæus a carnibus abstinens, seminibus, baccis, oleribusque victitans, putásne ceteris jeiunauerit minùs? In vitá D. Thomæ quem Germanis quoque prædicâsse credibile est, refertur crebrò jeiunium septem dierum obseruatum. ξηροφαγίαν, siue siccorum esum, Apostolorum tempore in vsu fuisse Epiphanius autor est, adeò vt per sex dies paschatis omnes populos in eâ perseuerâsse testetur, nullo alio cibo quàm pane, fabis, & aquâ ad vesperam vtentes. Dionysius Alexandrinus idem confirmat, quosdam sex integros dies, duos, tres, quatuor jeiunos transegisse. Martyr Ignatius, Consuetudinem seruari præcipit, quâ quartâ, & sextâ ferijs moris erat jeiunare.

Clem. Alexan. pæd lib. 2. cap. 1.

Epiphanius. Cōp.

Epistola Canon. ad Basiliden.

Ad Philipp.

Anachoretarum, & Ægyptiorum patrum spontanea paradigmata.

CAPVT 8.

ÆGYPTII Patres virtutem abstinentiæ coluerunt, quam esse totius monasticę vitæ fundamentum statuebant: inter quos Paulus ille Anachoretarum primus, dimidiato duntaxat pane, quem

quem coruus quotidiè attulisset in deserto victitauit. Verùm cùm Antonius verè magnus ad eum accessisset, duplicata annona est, integer videlicet panis similiter a coruo subministratus, fonte limpido vtriusque sitim leuante. Alioquin Antonius panem solùm cum sale, & aquam post biduanam, triduanam inediam non raró comedere solitus est. Hilarion autem sanctissimus à primâ adolescentiâ in Palæstinâ sic abstinuit, vt primò nisi crudissimis herbis, postea coctis, sed sine oleo, deindè ficubus, & oleo vesceretur, nec demùm nisi ętate inclinatâ panem admitteret. Eam ieiunandi normam, per totam pœnè vitam arctè, soliciteque seruârunt, vt ne per infirmitatem quidem viuendi securitatem relaxarent, nec ante vesperam cibi vel minimùm attingerent. Stupendum est Ioannem, Andream, & Philippum, quos in Ægypti solitudine reperit Pachomius hebdomadarum continuata ieiunia soluere solitos Dominicis diebus, quandò ab Angelo singulos panes accipiebant, addito altero pane cum accessisset Pachomius. Refert Cassianus Monachum quendam nunquàm sibi soli cibum indulsisse, sed etiam si per totos quinq; dies ad eius cellulã nullus aduenisset refectionem iugiter distulisse donec sabbatho, vel dominico die deuotę *De spir. gastri. Lib. 5. c. 26.*

" congregationis obtentu procedens ad Eccle-
" siam, peregrinorum quempiam reperisset; quem
" exinde reducens ad cellulam, cõsortio refecti-
" onem corporis, non tàm suæ necessitatis obten-
" tu, quàm humanitatis gratià, causáque fratris as-
" sumeret. Idem commemorat apud senem Pesium, Ioannem Abbatem solere dicere, solem nunquam ab annis 40. se reficientem vidisse. Sed nec Ephesius Anachoreta per totidem annos ante solis occasum comedit. Mutius abbas solis Dominicis pane vescebatur diuinitus, ceteris diebus absque cibo permansit.

Lib. 5. c. 27. de spiritu gastrimar.

Nec suo muneri defuerunt Græci, quo summâ sunt animi alacritate perfuncti.

CAPVT IX.

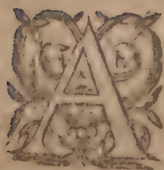

INTER Græcos, Elpidius Cappadox per viginti quinque annos tantùm bis in hebdomada, Dominicis nempe diebus, & feriâ quartâ cibo vesci dicitur cõsueuisse. Sampsonis Dolensis Archiepiscopi jeiunia modò biduana, modò triduana, modò integræ fuerunt hebdomadæ. De Epiphanio quoque Cyprio legitur habitasse in loco quinque miliaribus seiuncto ab aquis; & sale, pane, & aquâ modicâ ad imitationem Hilarionis

cuiuſdam monachi, ſe ſuſtentaſſe, cibum ſubtrahens ad duos, tréſue, ſæpiſſimè quatuor dies, & ſubinde ſeptem. Sed omnem admirationem ſuperat quod de Nicolao Myręorum Archipræſule hiſtoriæ meminerunt, adhuc in cunis vagientem ſic jeiunium amplecti cœpiſſe, vt quartà, & ſextà ferià ſemel tantùm ſugeret vbera. Nobiliſſimus Ioannes ille Calybita apud Aſcetas ſexennio nihil niſi corpus Domini ſumpſit. Fidem pœnè ſuperat Simeonis Stilitis abſtinentia, qui in columna annis quadraginta incredibili jeiunio perſeuerauerit. D. Hier. Metaphr.

Quid hoc in genere præſtiterint Europæi.

CAPVT X.

ACTVM Temperantiæ inſigniter exercuerunt Europei; tantum valuit pœnitentiæ ſtudium, tàm gratus labor jeiuniorum, & obſequia diuina. Tanta abſtinentia fuit S. Genouefæ Pariſienſis vt à decimo quinto ætatis anno, bis in ſeptimanâ veſceretur pane hordeaceo, & fabis, continuando ad quinquageſimum annum, quandò Epiſcopi eam coëgere vt lac, & piſcem adijceret. Carolus Magnus etiam cum periculo valetudinis, quòd eſſet procerus, & giganteæ molis, jeiunijs triduo Bonfinius lib. 5. Mutius lib. 8. & Regino lib. 4.

triduo corpus exercuit expeditione in Mauros susceptâ ad Anisum fluuium. Stephanus VValachię Palatinus trecentis suorum profligauit Turcarum 12000. solique Deo victoriam acceptam referens, toto deinceps quatriduo præter panem, & aquam cibo abstinuit. Ieiunio triduano Cecilia Angelũ virginitatis custodẽ promeruit. Seraphicus Franciscus, tanquã alter Moyses ter quadragesimariam periodum ieiunando peregit. S. Dimpna ex hiberniâ patris furorem declinans, tribus mensibus ieiunio, & orationibus vacauit. Nobilissima Gertrudis mirumoperè sese ieiunijs extenuauit. Quid dicã de præclarâ illâ, ac sanctâ Pipini familiâ quæ tot ferè habuit sanctos quot principes? inter quos memorabilis illa Verona Caroli Magni proneptis, quæ secundò in Brabantiã venit. i. ex arce paternâ mundi pompam execrâta Lembecũ fratris visendi causâ, non dubium, quin in tàm longo pedestri itinere sine viatico, sæpe grauissimâ esuritione laborauerit, cùm ex oraculo cognoscere meruerit sese propè Louaniũ in monte S. Crucis sepeliendã. Beatissima Clara quadragesimam maiorem, & alteram D. Martini ieiunauit in pane, & aquâ; feriâ quartâ, & sextâ nihil cibi sumebat; triduanum quoque ieiuniũ illi familiare Assisiensis Episcopus, & B Frãciscus inhibuerũt, imperantes, vt nullum diem prætermitteret quo admini-

Crom. lib. 28.

Bonauẽt. in vitâ S. Franc.

Mola. in Martyr. Chron. Brab.

mum

mum ſeſquiunciā panis comederet. Romoaldus Camaldunenſium inſtitutor quindecim annis, non niſi ad finem hebdomadę cibū capiebat, hoc cenſens eſſe omninò ieiunare, totū diem ſine vllo cibo tranſigere. Catharina Senenſis ieiunādo tandem omnem cibum auerſabatur, & triennio ſolo ſynactico pane victitabat. Maria Ogniacenſis virgo, & vidua Niuigellenſis à feſto exaltationis S. Crucis vſque ad paſcha obſeruauit ieiunium per annos tres in pane, & aquâ, fertur perſeuerâſſe ſine cibo per 35. dies; ante obitum nihil diebus 53. guſtauit præter viaticū Chriſti. Nicolaus Tolentinas, annis triginta nunquàm carnem, oua, lac, piſces, ac nè poma quidem in cibum adhibuit, ſecundâ, quartâ, & ſextâ ferijs, atque in honorem beatiſſimę Virginis Dei genitricis etiam ſabbatho ſemper ieiunauit ſolo pane, & aquâ contentus. S. M. B. Ignatius de Loiolâ ſocietatis IESV fundator inſignis in abſtinentiâ fuit, itaque ſuis præluxit, vt Petrus faber in niue ſub dio ſine cibo & potu omni prorſus ſex dies peregerit. Franciſcus Xauerius Indiarū, Chinæ, Iaponiæque miraculum, & Apoſtolus cui ſaxū ceruical, ſomnus ſæpè vix horæ vnius, labores ſummi, & itinerum difficultates maximæ jeiunus quatriduum fuit. Franciſcus Borgias ex duce Gandię tertius prò Soc.^te IESV, Prępoſitus Generalis, cùm adoleſcens obæſo admodùm

Raimund. in vit. S.

De Vitriaco.

Breu. Rom.

Petrus Maffæ. De Vitâ B. P. Ignat. l. 1. c. 21. Ribadeneira Payua.

Andre. Scottus de vita l. 3. Ribadeneir.

modum, & crasso esset corpore, post assiduis jejunijs, ciborumque abstinentiâ à cęnâ temperans adeò seipse macerauit, vt ventris cutem duplicaret, & togę instar pellem quò vellet referret: vtrem esse dixisses inanem.

Moschis etiam sua stata jeiunia.

CAPVT XI.

Annal. Societatis Iesu 1581. Anton Possevin in Moscho.

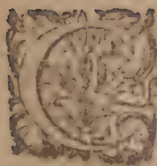
OTA est Moschouia inter Barbaros haud infima, eà solet frugalitate vti, vt perpetuò victus parcus, & parabilis, eiusdemq́ue tenoris, Cępe, & brassicæ sint in præcipuo honore. formula ipsis est inuitãdi, & absoluti prandij Clepda sol, id est, ad panem & sal. habet stata ieiuniorum tempora quibus carnibus, lactarijsq́ue abstinet, in quadragesimâ Latinorum more, quam post sexagesimum inchoat, abstinetq́ue carnibus, post quadragesimam verò etiam ouis, lactantibusque, mox à dominicâ Trinitatis vsque ad festum SS. Petri, & Pauli Apostolorum, & ex Calendis Augusti, quem famem sancti Petri dicit, adusque festum assumptę Deiparæ: Postremò in aduentu Domini, cuius ex idibus Nouembris initium ferunt, qui dies ibi sancto Philippo sacer est, ad natalem Domini. Per hebdomadam, feriam

quar-

quartam, & sextam, diem præterea decollationis S. Ioannis Baptistæ, & exaltationis S. Crucis, sine carnibus, lactarij quæ traducent Moschi, exceptâ paschalis hebdomadâ, ac tempore quod inter natalem Domini, epiphaniamq́ue intercedit, quibus temporibus perpetuò carnibus vescuntur. Cùm communicaturi sunt, quod ad arbitrium faciunt, 2. 4. 6. ferijs ieiunant, quæ antiquata consuetudo quamuis ab ijs in superstitionem abiuerit, non leuiter ieiunium commendat. Qui apud illos Monachi sunt (sunt verò plurimi: exemplo sit monasterium sanctæ Trinitatis, in quo trecenti quinquaginta numerantur) carnibus omnino abstinent: victus illis tenuissimus ex sale, pane, piscibusq́ue quos ipsimet capiunt.

Quid hac in parte fecerint, consilio inducti Sanctorum ordinum integerrimi viri, apud quos nondum antiquus rigor deferbuit.

CAPVT XII.

CAETERVM durior planè rigor ille qui natâ primum Ecclesiâ exercebatur, quandò quisque corpus suum in seruitutem redigere, & mentem studio pietatis prorsus mancipare, pro feruoris (qui

tùnc erat longè maximus) impetu contenderet, Christianis omnibus ciuitatem vnam quodammodò referẽtibus, quorum & cor esset omnibus vnum, & anima vna, nec quisquã peculiare quid, aut proprium possideret, sed esset multitudinis credẽtium veluti quoddam prytanęum, seu Academia vbi quisque assiduè de Christo, & regno Dei philosopharetur: nec erat vlli quippiam priùs, potiusq́ue quàm spretis caducis rebus omnibus, æternam noctè dieq́ue theologiam pertractare, tantâ animi voluptate, vt corporis curæ obliti, vix tandem naturæ necessitatis memores, non nisi post multos sæpè dies de cibo sumendo cogitarent. Sed cùm crescente fidelium multitudine feruor ille deficeret, & attereretur, prudenti patrum consilio jeiuniorum, & abstinentiæ ratio ad certas quasdam leges, & normas est deducta, quas, qui vellent ceteris religiosiùs viuere, non tàm ex communi præcepto, quàm particulari præscripto sine vitę discrimine, aut remissione amplecti possent. Proindè moderationes variæ sunt adhibitæ, ex quibus omnibus liceret seligere, quas sibi sumpto periculo magis conuenire arbitrarentur: vndè fit vt in tàm diuersâ formâ religionum, jeiuniorum obseruationem & florentem, & firmam perdurare videamus. Proindè meritò sibi gratulari Ecclesia potest,

quòd

quod quanquàm in pluribus ſit indulgentior, nondum hactenùs primam auſteritatem amiſerit, cumque omnia non poſſimus omnes, modos ieiuniorum, tanquàm prudens mater, per tempora, naturaſque diſtribuit maximè accommodatos, vt qui non poſſent fortiſsima ferre ieiunia, & ſuſtinere, in facilioribus ſubſiſterent. Quare diuerſorum ordinum ductores ſuſcitauit, qui tales ſuis regulas præſcriberent, quas quiſque ſuo ſeculo magis congruere iudicaret, quaſque ſuſcipere poſſent citrà temeritatem, cùm pauci ſint qui de ductione supernâ ſecuri imprudenter, & indiſcretè ſeſe valetudinis aduerſæ exponant periculo. Quibus ſapienti conſilio Diuus Hieronymus occurrens, eos admonet, Tantum modum jeiuniorum ſibi imponant, quantum ferre poſsint.

Hieron. ad Nepot. Baſil. reg c.10.

D. Hier. vbi ſupra.

DE IEIVNIO, ET ABSTINENTIA

Liber III.

Publico, & communi Ecclesiæ præcepto impiè ab hæreticis, & desidibus Christianis detrahi quî constet?

CAPVT PRIMVM.

OSTQVAM abstinentiæ, jeiuniorumque ratio ab antiquitate, vsusque perpetuitate in vltroneis, & legibus varijs confirmata est, à consilijs tandem ad publicum, & commune (vt D. loquitur Hieronymus) præceptum ab Ecclesiâ Catholica omnibus impositum progredimur. Sed nè quis existimet, quod maligni quidam, atque peruersi homines in circulis, ac tabernis odio sanctioris disciplinæ passim apud indoctum vulgus obstrepunt, alimentorum subtractione neci occasionem dari, ac proinde abstinentiæ munus Sanctorum simulacris, quæ capitum duritie ferendo sunt, esse committendum, sacros Legislatores, sanctæ Ciuitatis archiua, atque vniuersi Saluatoris regni Sanctiones, vsitatáque verba

Ad Nepot.

ba perlustranda censeo. Sic quæ jeiunij sit finitioquæ pręscripta formula, ordo, modus mensura, finis, voluntas nullo negotio cognoscetur.

Quandò antiquitùs solutum jeiunium, autoritate, exemplo, ritibus ostensum; quid nunc positum in more?

CAPVT II.

DIVVS Augustinus, cuius summa est tùm autoritas, tùm in docendo fides, ad Casulanũ, testatur ieiunium veteribus cænam sine prandio significâsse. Idem D. Ambr. indicat, pauperibus prandium ieiunij tempore, ceteris putà denegatum, dari præcipiens: quod anachoretarum consuetudo confirmat, quam historiæ meminerunt antè seram vesperam nihil prorsùs corporum refectioni indulsisse, adeò seuerè, vt quandoque haud infrequens fuisse appareat potus quoque vsum tàm diù fuisse suspensum, vt ex Prudentij carmine de Fructuoso Tarraconensi Episcopo iàm igne cremando satis colligitur.

Aug. ad Casulanum. Epist. 86.

Amb. serm. 33.

Peri Stephan. hym. 6.

Quosdam de populo videt Sacerdos
Libandum sibi poculum offerenteis,
Ieiunamus, ait, recuso potum.
Nondùm nona diem resignat hora:

G Nunc

Nunquam conuiolabius dicatum,
Nec mors ipsa meum sacrum resoluet.
Sic Christus sitiens crucis sub horâ,
Oblatum sibi poculum recusans,
Nec libare volens, sitim peregit.

Haùd paucis solemne etiamnùm dùm lex ieiunij viget in finem lucentis diei pastum differre, quod vulgò dicitur, donec sydera cælô micent, præcipuis vtpotè profestis Natalis Domini, eiusque prodromi Baptistæ, Assumptę deiparæ, ac omnium sanctorum, in capite Ieiunij quod Cinerum cęremonijs decoratur, parasceues, & Sabbatho sancto, quibus ferè diebus lacticinijs, vt alibi, sic in Eburonibus abstinent. Haùd obscurè, cęnandi illum ritum pręedicat pulsus campanæ quibusdam in locis dari solitus, eâ horâ quâ vespertinum officium extrà quadragesimam absoluitur (Groeninga testis esse potest vbi is sonus ieiunij appellatur) quantumuis res ipsa euanuerit. Sed & antemeridianâ per quadragesimam toto orbe, nonnullisque in locis per solemniora ieiunia vespertinarum modulationum anticipatione hoc ipsum innuitur. Nàm religiosorum mensę benedicendi designata formula etiam continet, vt quoties semel in die tantùm comeditur, omnia, sicut in cænâ præscribitur, recitentur, atqui cęna tandem in prandium commutata, licet post

Sonus ieiunij campanâ excitatur.

Breu. Rom.

diurnos

diurnos labores, & exercitia salubriùs somnus succederet, nisi comessationibus, & ingurgitationibus in abusum versa, fortè vtilitatem vila sit amisisse; non caret tamen consilio ea anteuersio, maximè æuo iam attritâ humanâ naturâ, quę facilè diurnis vigilijs, & occupationibus nimiùm exhaurienda succumberet.

Semel edendum per diem; quâ horâ? quamdiu? quantum?

CAPVT III.

ORRÒ cænetné, aut prandeat quispiam, modò ieiunet neque controuertitur, neque magnoperè refert si semel in die duntaxat reficiatur, die, inquam, naturali horarum quatuor & viginti, eâ lege vt ieiunandi periodus à mediâ nocte in mediam noctem ducatur, quâ pluries quàm semel vesci nefas sine causâ verâ, aut putatitiâ, aut dispensatione. Etenim de ieiunij essentiâ est vnica comestio, quam violari tradunt, cùm eâ mente quis recedit à mensâ dùm naturę satisfactum existimans eôdem se recipit vndè fuerat digressus, quamtumuis bellaria tantùm, vel cupedias, tragemata incrustata saccharo, gulæ irri-

Nau. in man. c. 21. nu. 11.

irritamenta vel id genus alia ingurgitet. Sed hîc D. Augustini meminisse oportebit, qui tùnc parciùs viuendum, productiusque ieiunandum pronuntiauit. Nec præuenienda hora, quam D. Thomas prudenter finiri notat ad nonam, vel circiter, grossâ scilicet (vt ipse loquitur) æstimatione, ea nobis meridies. Vndè in Atrebatensi insigni Ecclesiâ, & alijs locis, vbi ceremoniarum Ecclesiasticarum rigor est exactissimus, vix vnquàm per quadragesimam vespertinæ preces antè meridiem absoluuntur. Sed nè quis vnicæ refectionis nomine, sibi licere arbitretur mensam in plures horas protrahere, seù quamdiù sol luxerit ab esu se continuisse, ac deinceps à solis recessu, si non in summum diluculum Saracenorum, Mahumetanorumque superstitioso ritu, mēstruum quotannis jeiunium per tenebras integras insolentissimâ pergræcatione peragentium, saltem in plurimam noctem liberam genio indulgendi occasionem relinqui, alibi cautum est, nè vltrà duas horas, saltem Ecclesiastici conuiuium prorogent, ac in vniuersum à crapulâ, & ebrietate tùm, si vnquàm, Christiani quàm longissimè absint. Monuit Arabum Princeps nil deterius esse quàm diuersa nutrientia simul adiungere, & post illud in comestione tempus prolongare, rationem addit, quòd cùm postremum nutriens aduenerit,

Synod. Mechlin.

Auicen. l. 1. fen. 3. doct. 2.

nerit primum iam incępit digeri, nutrientis ergò partes in digerendo non ſimilantur. Verùm nè longiùs excurram, lubet Angelicum doctorem conſulere, qui, vt in ijs quæ Eccleſiæ decreta concernunt eſt exactiſſimus, ità poterit ipſe vnus de vniuerſi Senatus Catholici ſententiâ ſatis ſuperque reſpondere.

Ieiunij forma, differentiæ, de eodem ſanctiones.

CAPVT IIII.

EIVNIVM virtutis abſtinentiæ actus eſt omnibus qui non habent ſpeciale impedimentum, certis, ac definitis temporibus prudenter ab Eccleſiâ deſignatum, præceptus, ad cuius obſeruationem, vt non ſępius quàm ſemel in die, idque circiter horam nonam quis comedat, atque à carnibus, ouis, & lacticinijs abſtineat; rectè, ſapienterque eſt ab Eccleſiâ ſancitum; hæc D. Thomas. Quo decreto adeò clarè, atque perſpicuè tota ieiunandi ratio explicatur, vt niſi qui nolit, dubitare poſſit. Nàm de indictis, imperatiſque ieiunijs, quæ Eccleſiaſtica diximus nominari, ſolùm intelligitur, quandò de ieiunij ſalubritate ambigitur. Quę enim ſponte ſuſcipiuntur, ſiuè ex voto, D.Thom. 2.2.q. 147.

siue deuotione, seù aliter ex arbitrio, quia particularia sunt tanquàm legi non subiecta, hîc non comprehunduntur, vti nec naturalia quà talia, multoq́ue minùs metaphorica, seù alio quouis nomine appellata, ac proindè hoc loco breuitatis ergò pretermissa. Moralia tamen in victus parsimoniâ, & moderatione posita, licet propriâ ratione consistant, ieiunijs Ecclesiasticis ita necessariò coniunguntur, vt si illa his subtrahas non dicaris rectè ieiunâsse. Sed & nos semper decet moralitèr ieiunos esse, quod non tàm in non comedendo, quàm in omni excessu, & intemperantiâ fugiendis censetur. Vndè prudenter decretum

D. 5. Sint tibi 2. est. Sint tibi ieiunia pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa, ieiunia continua, id est, quotidiè prandere, quotidie esurire. Et

D. 5. Sint tibi 1. paulò antè. Sint tibi quotidiana jeiunia, refectio satietatem fugiens, nihil enim prodest biduo, vel triduo portare vacuum ventrem, si post pariter obstruatur. Quocircà magni Leonis seruanda sententia, edendi nobis esse moderandam libertatem, nimirùm nè per imprudentiam defectu nimio quis frangat naturam, morbumq́ue conciliet, aut necem, quod nullâ vnquam ratione Ecclesia permisit, quæ discretionem semper habet maximè commendatam. Quia nimia victus continentia debilitatem facit, vt ea pars

animę,

animę, quę in contemplatione versatur in mę-stitià sit, & in fastidio sermonis. Oportereq́ue ad motiones corporis cibos etiam accommodare (quemadmodùm Diadochus Photices in vetere Epiro Episcopus monuit) vt dùm corpus valet quantùm conueniat castigetur, dùm verò non valet moderatè leniatur. Nec enim infirmo corpore esse debet qui certat, sed ita firmo sustinendo certamini par vt esse possit, vt anima etiam laboribus corporis conuenienter purgari queat. Nec alterum extremũ admittitur quo homines brutis similes efficiuntur vere ἄσωτοι, tanquàm ἄσωτοι; hoc est, à salute alieni per elisionem elimenti, eorum significato fine, qui est ex prodigalitate perditio, ventrem scilicet replere, & grauare cibo, quod valdè inutile inter ceteros diuus Basilius indicat etiam corpori ad omne tempus, quia & grauatur in somnum, & ex his etiam lędi facilè potest; & certè ab alio quoque annotatum est, cùm semper malum sit immoderatio, ea in nutrimentis maximè reprobatur, quòd in ventrem insania sit, quam gręci idcircò γαστριμαργίαν nuncupârunt, vel λαιμαργίαν circà guttur insaniam, quę ab omnibus sanctę disciplinę professoribus sedulò, & grauiter fuit explosa, vt ipse pręceperat Saluator attenderent sibi omnes, ne

S. Diadochus de perf. spir. c. 45.

In jeiunio vires seruandæ.

Clem. Alex. pædag. l. 2. c. 1.

In Reg. monach. c. 10.

Luc. 21.

fortè grauentur corda crapulâ, & ebrietate. Nec alia ſtatuitur menſura quòd naturæ varient, & accuratiùs circa illam quippiam definiri in particulari ſine iniuriâ non poſſit, dùm quòd vni ſatis eſt, alteri ſubindè nequaquàm ſufficiat: adeò vt conſulto ſub generali commonitione menſuræ præceptum finiatur dùm accuratior lex nulla ſuppetat, quàm ea quæ quotidie ex D. Petro repetitur, Fratres ſobrij eſtote.

Quibus cibis veſci licitum monſtratum ex concilijs. Simplicem eodem tempore conuenire, qui tamen omnem varietatem non excludat, prohiberi luxum, modeſtiam commendari.

CAPVT V.

Conc. Trid. ſeſ 25.

IBORVM delectum imperat Oecumenica tridentina Synodus, illos excludens, quos ſuperiore æuo ſciuerat interdictos, inter quos caro, oua potiſſimùm, & lacticinia interdùm cenſentur quòd ea maximè inflamment, ac ſtimulent. In Concilio Toletano Martini Papæ tempore, ſeuerè olim cauebatur eſus carnium in quadrageſimâ. Quiſquis enim tùm ſine ineuitabili neceſſitate, atque fragilitate, & euidenti languore, ſeù etiam impoſsibilitate ętatis eſum carnium præ-

Conc. Tolet. c. 9.

ſum-

ſumpſiſſet attentare, non ſolùm reus foret reſurrectionis Dominicæ, verùm etiam alienus ab eiuſdem diei ſanctâ communione, & hoc illi cumularetur ad pœnam, vt ipſius anni tempore, ab omni eſu carnium abſtineat gulam, quia ſacris diebus abſtinentiæ oblitus eſſet diſciplinam: illi verò quos aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut neceſsitas arcet, non antè prohibita violare pręſumerent, quàm à ſacerdote permiſſum perciperent. Ità Concilium. Et ex adiunctis ſextæ Synodo Can. 56. Viſum eſſe dicitur, vt omnis Dei Eccleſia vnum ordinem ſequens jeiunium perficiat, & abſtineat ab ouis, & caſeo, quę quidem ſunt fructus, & fætus eorum à quibus abſtinemus. Quid? quòd Origenes quandò ieiunamus nos hortatur non ſolùm à guſtandis carnibus abſtinere, ſed etiam à vino, & ſuperfluis eſcis? adeò maioribus noſtris cordi fuit, omnẽ libidinis fomitem ſacris illis temporibus reprimere. D. Clemens eâdem de causâ vino in hebdomadâ ſanctâ pleroſq́ue ſibi meminit interdixiſſe, addens eo quoque tempore panem, ſalem, & olera, & aquam menſæ tantùm adhibita. Græcorum fuiſſe morem ieiunij tempore vinum non bibere clariſsima illa græciæ lumina Baſilium, & Chriſoſtomum autores habet. Piſces, legumina, fructus, oleum, panificia, quæq́ue his ſimilia prò ar-

Orig. lib. 3. in Iob.

D. Clemens in conſt. Apoſt. lib. 5, c. 17.

Baſil. orat. 1. de jeiun. Chriſ. ad populum hom. 6.

bitratu cuiusque, & facultate conceduntur. Præceptoris Originis Pedagogus, dùm piè instruit Christianũ ex Antiphanis Delij Medici sententiâ, vel vnam hanc dicentis morborum causam ciborum varietatem, docet sectãdam simplicem, & non nimio studio comparandam cibos condiendi rationem, quâ fiant in maiori pretio coci quàm agricolæ: non quòd omninò à varijs cibis abstinendum, sed in ijs non esse ponendum studium, respuendasque admodum multiplices qualitates, quæ varia detrimenta pariunt, malas corporum habitudines, & stomachorum subuersiones, cùm corruptus, & cõstupratus sit gustus miserâ, & infaustâ quâdam condiendi arte, & inani in bellarijs faciendis artificio, audent enim appellare nutritionem delitiarum exercitationem, quæ in noxias voluptates dilabitur. Neque enim nostrum nutritio munus est, neque institutum, scopusuè noster voluptas; sed ea nutritio est propter nostram hîc mansionem, quam ad incorruptionem ratio instituit, ac ideò secernitur, & seligitur alimentum. Verùm apud homines nullum habet terminum delicata ingluuies: in liba enim, placentas, bellaria prouecta est, merendarum, & cænæ appendicum multitudinem inueniens, omnes qualitates aucupans. Equidem mihi videtur, ait ille, homo qui est eiusmodi, nil

Lib. 2. c. 1.

Idem loco citato.

nil esse aliud quàm bucca, & maxilla, vel, vt verbo dicam, verus ὀψόφαγος. Quo genere continentur qui fungis, limacibus, carduis, lampetris fortè, & alijs etsi bonis, lautitiæ tamen studio, industriâ, atque ingenio sic abutuntur, vt non quiescant donec in condimentum vniuersas ἀρωματοπωλείων thecas exhauserint, præter mentem Ecclesiæ, quæ gulam detestata ab ijs omnibus abhorret quæ concupiscentiæ, ac libidini fomitem subministrant. Siquidem Gregorius ad Augustinum Angliæ Episcopum scribit par esse, vt nos qui his diebus à carnibus abstinemus, ab omnibus quæ sementinam trahunt origenem, ieiunemus: & caueamus à solicitis, & anxijs ciborum indagatoribus circa cochlear, & mortarium totam vitam consumentibus, quique edaces, atque adeò omniuori homines materiam, ignis instar, apprehendunt. Qui etiam facilem; & parabilem cibum, nempè panem effęminant, quod frumenti est nutriens excribrantes, vt quod est alimenti necessarium sit probrum voluptatis. Caluino asscribit Bolsęcus ex polline frumenti purissimo rosaceo liquore, saccharo, & aniso domestici pistoris manu subacto biscoctum panem pinsi solere, nec alio vesci consueuisse. Cui sunt haud absimiles, qui nescio quâ vanâ gloriâ

Greg. mag. ad August.

In Vitâ Caluini cap. 14.

frugalem, ac moderatum victum abiurant, ad longè petitas, & raras eſcas anxiè anhelantes; ex freto Siculo murenas, Meandri anguillas, & qui in Medo ſunt hædos, & qui in Scyatho mugiles, Pelôri conchas, & abydena oſtria, mænas quæ ſunt in libarâ, bolum mantiricum, nec non betas aſcręoticas, & pectines metymnęos, & pſettas atticas, turdos daphnios, caricas chelidonias, propter quas in Græciam cum quinquies mille millibus infelix Perſa profectus eſt. Phaſidis aues, prætereà attagenas Aegyptias, medicum pauonem auidè deſiderant, & cùm per facultates licet comparant. Perindè ac ij qui niſi Capos Brugenſes, aut Domburganos (municipium eſt in VValacriâ Zeelandorum) habeant, cuncta faſtidiunt; ſicut de accipenſere in Bachariâ Plautus probè eiuſmodi gaſtrimargos exprimit.

Plaut. in Bacchar.

Quis eſt mortalis tantâ fortunâ affectus vnquàm
Quàm ego nunc ſum, cuius hæc ventri portatur pompa?
Vel nunc qui mihi in mari accipenſer latuit antè hac,
Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus, & manibus.

Huius accipenſeris, ſiue Sturionis, vt placet Rondeletio, fucum exhibet Anglia, lardo, ſimiliter vt ſturio ſolet, aceto, muriâque condito,

Rondel. l.16. de piſcib.

quod ex aruinâ ſuillâ procuratur, ſuibus quinis, ſeptenis'que ordine vnis poſt alteras collocatis, & concluſis vt ſuccedens prioris ſemper excrementa roſtro excipiat, nec alio veſcatur cibo, donec vltima poſt tàm varias illarum ſordium digeſtiones in ſolidam, ac firmam accipenſeris ęmulam ſaginam degenerârit, quam in ieiunijs non tolerari ſatis ex præcedentibus liquet. Nil attinet Heliogabali ingluuiem qui nunquàm minùs eſt 100 HS epulatus eſt, & Vitellij qui, ſi Platinę credimus, nullum piſcem guſtâſſet, niſi aureo hamo ex funiculo ſerico ineſcatum, meminiſſe; quia ad ſuſtentationem corporis nil faciunt, & in modeſtiam cum voracibus, & helluonibus (quæ ieiunantes cumprimis decet, & Chriſtianos quouis tempore) grauiſſimè impingunt. Hùc ſpectat quod ad Nazianzenum ſcribit Baſilius, edere non cum impetu vt gulæ rabiem quandam præ ſe ferat, ſed honeſtè, paulatimq́ue mandere oportêre. Nàm D. Petrus modeſtos omnes eſſe iubet; Et Paulus modeſtiam innoteſcere omnibus hominibus, ita dictante ratione. Nàm aliter inferiores eſſemus brutis animantibus, quæ non ſolùm modum naturæ ſuæ congruum, ſed etiam delectum ſequuntur (vnumquodq́ue prò ſuo inſtinctu, & appetitione) nec vel in aliud, vel amplius feruntur vt neceſſitati ſatis fecerint, quemadmo-

Plat. in vit. pontif.

Baſil. de Vitâ Solit.

1. Pet. 8.

Ad Philip. 4.

dùm bos paleam, auenam equus, asinus carduos, fænum mulus, orisam elephas, lepus sonchos, & sic cetera ferè summâ cum temperatione prosequuntur, & sumunt. Atqui Patres olim sub lege naturæ præsertim vsque ad diluuium, quique fuerant sanctiores cum ritibus, & sacrificijs suis, & ieiunia iunxisse, & à carnibus abstinuisse, non est æquum dubitare. Bellè videtur aurei illius seculi homines discripsisse Seuerinus Boëtius,

Seuerinus Boët. de Consolat.

Facili qui sera solebant
Ieiunia soluere glande,
Nec Bacchica munera nôrant
Liquido confundere melle.
Sommos dabat herba salubres,
Potum quoque lubricus amnis.

Præcipui jeiunio inscripti dies; sacræ quadragesimæ tempus semper in Martium incidit.

CAPVT VI.

POSTVLAT jeiunium vt quo ordine à legislatoribus sit institutum, quibusque temporibus obseruandum referamus: hoc enim decet eam legem quam semper Ecclesia est secuta, autore sanè Deo, eiusque Apostolis, traditione videlicet

omni

omni ſcripto, ipſiſque concilijs longè antiquiore. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat præcepto Domini, vel Apoſtolorum non ſe inuenire definitum D. fatetur Auguſtinus. Verùm in his rebus, in quibus nihil ſtatuit ſcriptura diuina, mos populi, vel inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt. Vnde Ambroſius loci conſuetudinem ſequebatur. Quandò hic ſum (inquit) Mediolani ſcilicet, non ieiuno ſabbatho, quandò ſum Romæ ieiuno. Nàm plebs Romana frequenter ieiunabat quartâ, & ſextâ ferijs, & ſabbatho quo D. Petrus Dominicâ cum Simone mago certaturus ieiunârat, & ſepultura recolitur noſtri Saluatoris, eiuſque pientiſſimæ matris memoria. In Oriente, & Occidente Chriſtianorum tùnc nemo ieiunabat, Dominicâ verò ieiunare pro ſcandalo eſt, eodem diuo Auguſtino autore. Innocentius Papa tertius triplex ſolenne ieiunium, quod generaliter indicit Eccleſia, diuidit, primum in quatuor temporum obſeruantiam, ſecundum in quadrageſimæ abſtinentiam, tertium in feſtiuitatum vigilias, quodlibet eorum certis temporibus, certiſque diebus, certis rationibus, certiſque cauſis eſt inſtitutum. Habemus, inquit Origenes, quadrageſimę dies ieiunijs conſecratos, habemus quartam, & ſextam ſeptimanę dies quibus ſolenniter

Auguſt. ad Caſul. 86.

D. Ambroſius ad Ecat. Monuā.

Innoc. ſerm. 1. in aduentu Domini.

Orig. in leuit c. 16. hom. 20.

Calix. Epist. 1. ieiunamus. Calixtus Papa tribus jeiunijs quartum adiecit, quemadmodùm in veteri testamento quater in anno ieiunabant ante Pascha, Pentecosten, scenophegiam in septembri, & antè encænia, & nùnc quidem singulis trimestribus tribus diebus. Tempora hęc memoriæ causa carmine isto exprimuntur.

Pet. Galatinus l. 3. de arca. Cathol. verit. c 5.

Spiritus, & Cineres, est crux, & Lucia Virgo.

Concil. Brac. Concilium Bracharense Apostolorum profestis omnibus præter Philippi, & Iacobi, & Ioannis Euangelistę decernit jeiunandum. De S Bartholomeo variat consuetudo. In Festis solemnibus præmittitur jeiunium Pentecostes, omnium Sanctorum, Assumptæ Virginis Matris, Natalis Domini. Hipponensis Antistes Sacerdotem quendam, qui die jeiunij natalis Domini, quo Gippitana Ecclesia, sicut ceteræ, ieiunabat, pransus fuerat, & cænauerat abdicandum putauit.

Epistol. 236.

In Martyrum classe ieiunio pridiano honoratur Laurentius. Quanquàm inter pascha, & Pentecosten jeiuniorum lege dies soluti sint, Rogationibus tamen abstinetur à carnibus, sed vltrà meridiem non jeiunatur quod necessitas extorsit, ob luem grauissimè Magno Pontifice Gregorio sæuientem in festo Marci, id est, litanijs maioribus: minoribus verò, quæ triduo Ascensioni Dominicæ præmittuntur, a B. Mamerto

Paulus montis-cassini mon.

minore

minore licet, & tantùm Episcopo apud Viennam institutis, & posteà per Ecclesiæ consuetudinem confirmatis, simile malum pio hoc opere auertitur.

Ad Faustum Manichæum Ecclesiæ Doctor sic scribit, hîc inter omnes, & æquè per orbem terrarum quotannis omni cum studio constat quadragesimam in conuentu Catholico celebrari: & vt de gestis cum Emerito Donatistâ recolit, annis, inquit, singulis ieiuniorum dies, id est, quadragesimam ante pascha. Si quisquam vnam diem abstinendo prætermiserit (censet Ambrosius) totam quadragesimam violâsse. Vndè Concilio Laodicensi statuitur, non oportere in quadragesimâ vltimæ septimanæ quintâ feriâ ieiunium soluere, totamque quadragesimam sine veneratione transire, magisque conuenire omnem quadragesimam districto venerari jeiunio. Et alibi, Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector; aut Cantor sacram quadragesimam paschæ, aut quartam feriam, aut parasceuen non ieiunauerit deponitor, præterquàm si imbecillitate impediatur corporis; sin laicus sit, communione priuator. Et D. Hieronymus omnem Christianorum vitam indigere docuit abstinentiâ, sed maximè quandò hostis propè est, ieiunandumque tot diebus

August. lib 30. c.3.

Conc. Laod. 50.

Can. Apost. 52.

Hieron. serm. de quadrag.

pro peccatis nostris quot pro sceleribus nostris Dominus ieiunauit. Sed & 40 diebus, & noctibus Deus in diluuio aquas effudit abyssi, totidem nuntij missi explorauerunt terram Israëli promissam, Israël 40. annis angelorum pane in deserto nutritus est, Ionas subuersionem Niniuæ 40. dierum spatio prophetauit, & Christus 40. diebus post resurrectionem mansit in terris. Propter sacramentum ergò ieiunamus quadraginta diebus; nàm quadragenarius est superabundans & ex suis partibus aggregatus ascendit ad quinquagenarium, cuius partes aggregatæ sunt septem, vicenarius, denarius, octonarius, quinarius, quaternarius, senarius, & vnitas, quę simul iunctæ reddunt quinquagenarium, in quo notatur Iubilæum.

Innocent. 3 in Aduent. Domini serm. 1.

Lex præcipit omnium rerum decimas persoluere; habet autem annus solaris dies 365. & quadrantem, quorum decimæ sunt dies 36. cum dimidio, & decimâ parte quadrantis, vt autem quadragenarius numerus compleatur dierum, additur decima decimę, quam ex pręcepto legis minores leuitę summo sacerdoti reddebant: Ecclesia quoque decimam temporis decimãs Christo, qui est Pontifex futurorum bonorum; de 35. diebus accepit pro decimâ decimę tres dies, & dimidium ad complendum quadragenarium, &

Gregor. magnus in Euang.

quia

quia non restabat adhuc decimare nisi vnũ diem & quadrantem & decimam partem quadrantis, ideò distulit, cum missâ jeiuniũ vsque ad noctem in sabbatho sancto Paschali, secundum quod dicitur, Deus qui hanc sacratissimam noctem, &c.

Hinc quadragesima jeiuniorum habet autoritatem sicut ad Ianuarium legitur. Chrysostomus quadragesimam omnium asserit conscientiam inflectere etiam imperatorum. Quod clariùs Bernardus habet, Hactenus, inquiens, vsque ad nonam ieiunauimus soli, nunc (in quadragesimâ) nobiscum ieiunabunt pariter vniuersi, Reges, & principes, nobiles, & ignobiles, clerus, & populus, simul in vnũ diues, & pauper. Hoc præcepto vt adueniente ieiunio & si millies quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid lege ieiunij non concessum gustare, omnia quis mallet pati quàm prohibitum tangere nutrimentum, exemplo Eleazari, & Machabeorum: Nec certè leue peccatum esse, ait Ambrosius, indictam fidelibus quadragesimam violare, & ieiunia cõsecrata ventris voracitate dissoluere: siquidem Leonis sententiâ, impium est negligere prædicatum, quod in natalitijs fieri à Diacono solebat, ne de tempore cuiquam non constaret. Porò qui Telesphorum autorem (quod Platina credidit) quadragenarij ieiunij fece-

August. ad Ianu. Epist. 119.

Chrysost. hom. 2. in Genes.

Bernard. serm. 3. de quadr.

Chrysost. hom. 6. ad pop. Antioch.

Mach. lib. 1.

Ambr. serm. 25.

Telesph. in epist. Plat. in vita Telesph.

fecerunt, quàm grauiter errent, illius epistola conuincit: Cognoscite inquit à nobis, & à cun-ctis Episcopis in hâc sanctâ, & Apostolicâ sede congregatis statutum esse vt septem hebdomadas plenas antè sanctùm Pascha omnes Clerici à carne ieiunent; ea quippe Clericos concernit exhortatio, vt abstinentiâ biduo laicos anteuertant. Ceterùm tametsi Christus quadragenario exemplo nos excitans ab Epiphanię fęsto ieiunium sit auspicatus, Ecclesię Proceres mysterij ergò serius aggrediendum sanxiuerunt, quod pręparandis animis Paschati iunctum voluerunt vt tempore maximè confini, & contiguo dominicæ passioni, vt proindè semper quadragesima in Martium incidat, qui est veris initium.

Hoc præceptum vniuersale quidem, non omnes tamen obligat. In quos cadat dispensatio?

CAPVT VII.

Basilius Orat. De jeiun.

ET ordinem quidem illum omnes lubentissimè qui verè Christiani sunt similiter & audiunt, & amplectuntur, exercitus, iter facientes terrâ, marique, mercatores omnes, adeò vt nec insula vlla, nec continens, non ciuitas, non gens, non denique locus vllus tàm desertus, vbi hoc ieiunandi

di mandatum non fuerit auditum. Vndè nullus jeiunantium numero ſeſe ſubtrahat monet Baſilius; in quo & generationes cunctæ, ſexus omnis, ętas, ordo includuntur. Nihilominus qui leges tulerunt, eâ vſi ſunt prudentiâ, & diſcretione vt nè cui plus oneris imponerent quàm ratio ferre poſſe iudicaret, vt libera remanſerit prouidendi, conniuendique poteſtas penes animarum Curatores medicorum iudicio inſtructos. Quo fit vt in eiuſmodi decretis id attendatur, quod communiter, & in pluribus accidit. Si quid ex ſpeciali causâ, inquit D. Thomas, in aliquo inueniatur, quod obſeruantię ſtatuto repugnet non intendit talem Legiſlator ad ſtatuti obſeruantiam obligare, in quo tamen eſt diſcretio adhibenda. Nàm, ſi cauſa ſit euidens, per ſeipſum poteſt homo ſtatuti obſeruantiam pręterire, præſertim conſuetudine interueniente, vel ſi non poſſet facilè recurſus ad ſuperiorem haberi; ſi quid verò dubij occurreret, pro diſpenſatione adeundus foret qui valeret autoritate, nempè tutiſſimâ viâ nè ἡ φιλαυτία ſe ingerat; cęci enim in propriâ causâ vt plurimùm ſumus. Sed hæc eſt diſcretio Eccleſię, vt malit ampliùs paulò indulgere quàm naturam periculo exponere: ideoque patitur ſymbolum veſpertinum, collationis nomine notiſſimum, modò illud ſobriè fiat, & ali-

D.Thom. 2.2.q. 147.a 4.

ter longè à cænâ, vel prandio differat, quàm quod mappæ ſint breuiores, & reliquiæ tantùm quæ ex prandio ſupererant apponantur: loco etiam medicinę, dùm bibendi vrget neceſſitas, fruſtum per diem conceditur comedere.

Pueri primùm eximuntur in annum primum & vigeſimũ, aſſueſcere tamen à teneris conſultiſſimum eſt: etiam ſenes ſi annum exceſſerint ſexageſimum, & impotentes ſint. Omnibus interim audendum aliquid, tentandęque vires, vt ij qui hæc profitentur latiùs explicant. Infirmi quoque, prægnantes, quique ęgrotis aſſiſtunt dùm periculum eſt, fabri ferrarij, lignarij, agricolæ, & qui graui labore victum comparare debent, qui profitentur, concionantur, confeſsiones excipiunt, modò aliter ea munia obire non poſſint, peregrinationes neceſſarias ſubeuntes. Præcipit Gregorius Magnus Rauennãti Epiſcopo Mariano Hæmoptoïſi laboranti, ne præſumeret ieiunare, niſi fortè quinque vicibus in anno, videlicet ſi ſolemnitas grandis exigeret. Simile ſcribit Auguſtinus de Cęnobitis, fuiſſe liberum vt quiſque valetudinis rationem haberet, & nõ fuiſſe quenquam adactum ad id, quod ferre non poſſet, ſed abſtinentias inſtitutas lege caritatis, & multos inter eos fuiſſe qui eos ipſos cibos acciperent ægroti, à quibus ſani & incolumes temperarent; par

Gabr in 4. d. 16. a. 1. not. 4. Roſ. ver. jeiun. § 19. Silueſt. q. 3. Caiet. in ſum. verb. jeiun. c. 3. Idem 2. 2. q. 147. a. 3. Gab. in 4. d. 15. q. 3. a. 1. n. 4. Greg. lib. 9. Indic. 4. Epiſtolâ 28. Aug. de morib. Eccleſ. c. 3. & 33.

pat consilio cum diuo Paulo, Timotheo vinum modicum imperabat. Interrogatus Abbas Sisoy quomodo inueniri Deus possit, in jeiunio, an in labore, vigilijs, aut misericordiâ? respondit in his, & in discretione. Ex quibus liquidò colligitur rectè de jeiunio conclusisse Prudentium, Prud. cathem.

Ergò ne limum fragilem solutæ
Deseriant vires, & aquosus albis
Humor in venis dominetur, ægrum
Corpus eneruans;
Laxus, ac liber modus abstinendi
Ponitur cunctis, neque nos seuerus
Terror impellit, sua quemque cogit
Velle potestas.

Ieiunandi vtilitates, & commoda.

CAPVT VIII.

VM soleant homines maximè vtilitate capi, prudenter Ecclesiasticę œconomiæ administratores, fructus, & commoda tùm ieiunij, tùm abstinentiæ recensent, vt ijs illecti præceptum ieiunandi accipiant. Quid verò ieiunio contrà Dæmonis exercitum validius, cùm nos faciat Basil. serm. 2. de jeiun. Leo ser. 4. de ieiunio decimi mensis.

contrà peccata fortiores, contrà concipiſcentiam victores, tentationes repellat, ſuperbiam inclinet, iram mitiget, & omnes bonę voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriat, pueros cuſtodiat, grauem, ac ſapientem iuuenem reddat, ſenem ornet, mulieribus ornamentum aptiſſimum, vegetorum, valentiumque frenum, coniugij cuſtos, virginitatis nutritor. Neceſſaria ſunt (inquit Auguſtinus) nobis jeiunia, ſicut vulneribus medicina, medelam enim conferunt vitę perpetuæ; intemperantiam corporis mitigant, motus aduerſos reprimunt, preſſuram animę inferunt quæ eſcis, & potu nimio liberata ſe melius recognoſcit. Sicut enim in ſpeculo ſordido non ſe talem homo aſpicit qualis eſt, ita ſi eſcâ, & crapulâ fuerit grauatus alterum ſe ſentit quàm eſt. Quòd ſi temperatum fuerit corpus interpoſito jeiunio, cognitione ſui receptâ anima intelligit quâ deuotione obſequi debeat redemptori: Ieiunium orationem in cælum defert, donorum augmentum, ſanitatis mater, iuuentutis pędagogus, ornamentum ſenioribus, iter facientibus optimum viaticum, ſimul habitantibus ſecurus contubernalis, in matrimonio inſidias non metuit, vir vxorem videns jeiunantem, vxor virum idem facientem animaduertens zelotypa nunquàm erit. Quis ob jeiunium pro-

Aug. q. ex vtroque mixti 120.

Baſil. ſerm. 1. de jeiun.

propriam diminuit domum, fac periculum, numera hodiè quæ sunt intùs, numera deinceps, nihil videbis ob abstinentiam diminutum, nullum animalium mortem timebit, nihil sanguinis spargetur, vacabit cocorum gladius, mensa paucis, ac facilibus parata cibis satis erit, strepitus cessabit ministrorum; jeiunantis mensa fænus non sapit, cibum optimè, nàm orexin excitat, & gratiam cibo conciliat, homini integram valetudinem, sensuum, ac mentis serenitatem. Catharros etiam sanari jeiunio, ac corporis procurari valetudinem à diuersis autoribus proditum est. Lubet his subijcere quæ in eandem sententiam succinctè, & perelegantur de jeiunio pronuntiauit Ambrosius, ob elegantiam, quanquàm priùs dicta, nullo modo tamen pętermittenda. Est jeiunium recōnciliationis sacrificium, virtutis incrementum, quod fecit etiam fæminas fortiores augmento gratiæ. Ieiunium nescit fęneratorem, non sortem fænoris nouit, non redolet vsuras, etiam ipsis jeiunium conuiuijs dat gratiam, dulciores post famem epulæ fiunt quæ assiduitate fastidio sunt, & diuturnâ continuatione vilescunt, condimentum cibi jeiunium est. Quanto auidior appetentia tanto esca jucundior. Et quis dubitet Ecclesiam jeiunio summam tribuere vim, & energiam, quæ in publicis precibus pro-

Ambros. de Eliâ, & jeiunio. c. 9.

fitetur animis, corporibusque curandis salubriter esse institutum? Et obseruantiam, quam corporaliter exhibet, mentibus synceris exercere desideret, nùnc cùm epularum restrictione carnalium à noxijs quoq; voluptatibus temperemus, siuè cùm per abstinentiam maceramur in corpore per fructum boni operis reficiamur in mente. Corporis itaquè, & mentis vtilitatem exspectans sanctorum Medicorum Cosmæ, & Damiani confisa meritis, atque suffragijs votiuâ solemnitate implorat subsidium, quo fulcita reliquum quadragenarij laboris facilius percurrat, cuius media pars non sine iacturâ virium esset superata. Moueant vnumquemque exempla Sanctorum, Hester quæ indè pulchrior effecta se, gentemque suam liberauit; Danielis & Sociorum, quorum, ex abstinentiâ regalium ferculorum, vultus mirâ venustatè resplenduerunt. Et vitæ longæuitas cùm aliorum, tùm Pauli, & Antonij Anachoretarum, qui totâ pœnè vitâ tàm arctè, soliciteque ieiunârunt, & nihilominùs ille tredecim supra centum, hic centum & quinque, Hilarion octuaginta, annorum fuerunt, Epiphanius decimumquintum suprà centesimum tribus mensibus superauit: longè interim seueriore vsi abstinentiâ, vt liquet ex ijs quæ antè retulimus, quàm modò respublica iàm optimis sanctionibus

ctionibus constituta publico, communique obstringat decreto. Sed & olim Ecclesiasticus præmonuit, quod qui abstinentes essent vitam inuenirent. Tradunt etiam tenuem victum parare sapientiam, & qui illi assueuissent, longè facilius à Medicis, cùm morbus vigeret incolumitati restitui. Sed nè plura de fructibus, & vtilitate commemorem non verebor iterùm Aurelium producere breuiter, & dilucidè rem omnem perstringentem, Ecclesiast. D. Hieron. & Basil.

Nihil hoc profectò purius mysterio
Quo fibra cordis expiatur liuidi,
Intemperata quo domantur viscera,
Aruina putrem ne resudans crapulam
Obstrangulatæ mentis ingenium premat,
Hinc subiugatur luxus, & turpis gula,
Vini, atque somni degener socordia,
Libido sordens, inuerecundus lepos,
Variæque pestes languidorum sensuum
Parcam subactæ disciplinam sentiunt.
Nam, si licenter diffluens potu, & cibo
Ieiuna ritè membra non coërceas,
Sequitur frequenti marcida oblectamine
Scintilla mentis vt tepescat nobilis.

DE IEIVNIO, ET ABSTINENTIA Liber IIII.

Quid actum? Quid agendum? paucis pestringitur.

CAPVT PRIMVM.

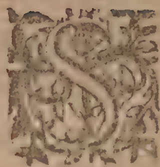

SVPERIORIBVS tribus libris jeiunio inscriptis primùm ostendimus ad medicum spectare munus, quæ in sacrâ disciplinâ salubria, naturæque consentanea occurrunt si manifesta designare, sin latentia eruere, & explicare: deindè antiquitate, meritis, exemplis, & splendore eiusdem expositis, tandem, Ecclesiastici circa jeiunium, & abstinendi legem, decreti (quòd hoc opere intendimus) vtilitatem, vitęque prosperæ, & incolumis conseruationem, vim, & energiam ex præclarissimorum ïatricæ professionis, Hippocratis potissimùm & Galeni principum sententiâ deducere, stabilire, confirmare. Et quidem Ecclesiasticæ solicitudinis reuerentia exigit, vt quod diuino consilio institutum, Christianâ industriâ digestum in ordinem, tot seculis humanâ prudentia

dentiâ acceptum, receptumque diligenti trutinâ expendatur, & quicquid huius argumenti Hieronymus ex fide Hippocratis, & Galeni, Alexandrinus Clemens Antiphanis delij, Basilius, Gregorius, Athanasius, Ambrosius, Epiphanius, Leo, ceterique Patres ex rationibus medicis, tanquàm in scholia cõtraxerint, iusto commentario elucidemus, adeoque eorundem pronuntiata medicis esse septa principijs, & hæc vicissim ab illis velut cincta, munitaque cognoscantur; dextrâ, & lævâ vtrinque fauente, hinc humanæ mentis sagacitate, illinc fidei, religionisque radio.

Edendi necessitas à naturâ, discrimen ab ætate, temperamento, & occasione.

CAPVT II.

SAPIENTORIBVS omnibus innotuit quod Socrates dicere sæpè solitus est, se viuere non vt ederet, sed vt viueret edere. Edendi autem necessitas ex naturæ conditione profluxit, quæ ex elementorum quatuor implacabili permixtione coacta, caloris quoque innati, atque viuifici perpetuo, & indefesso motu vndequaque atteritur, adeoque duplicem iacturam facit, quæ nisi assi- *Hippoc. de naturâ humanâ.*

 duè

duè ſarciatur corporis humani ſubſtãtia concidit, & euertitur: præcipuè humido genuino, quod calori tanquam pabulum ſubſtratum, & radicale dictum inſtar olei paſcit, & fouet: reſtauratur verò alimento congruè, oportunèque exhibito, habent enim ſingula, inquit Hyppocrates, edulia & quo proſint, & quo lædant. Et alibi, omnia mala, & bona ſunt ad hoc nimiũ vel illud comparata, vtque variant occaſiones, ſecundùm quas vt corpus à corpore, & natura à naturâ, ſic nutrimentum differt à nutrimento. Proindè materia ſalubrium cauſarum perindè ac inſalubrium à Galeno eſculéta cenſentur, à quibus non omnes eodem afficiantur modo, ſed lege exhibita (quę in eo conſiſtit vt vniuſcuiuſque reſpondeant genio cum menſurâ, ac qualitate oportunâ) in illorum claſſem tranſeunt quę naturę ſeruiunt, integritatemque tuentur, ſolent a Medicis nonnaturales eiuſmodi res appellari, non quòd naturę repugnent, ſed quòd indifferentes pendeant ab vtentis prudenti adminiſtratione. Ex quo intelligitur, haud vanum fuiſſe ſtudium eorum, qui in ea quę ad nutritionem pertinent mutuo conſilio incubuerunt, ne vlla ætas, ſexus, natio, profeſſio detrimentum pateretur. Siquidem ex ipſis naturæ primordijs cum ſemine ſimul connata neceſſitas poſtulat alimentum. Dùm enim in vtero opi-

Lib. de affectio. lib 4. de morbis. lib. de Alimento. Lib de flatibus. In arte parua. cap. 85.

Res nonnaturales.

feX

fex ille calor velut lacti, aut coagulato ceù Iob loquitur, incluſus; & tanquàm araneus temine, ſubtemineque diffuſis ex tribus velut punctis (quæ tria ſunt Hippocrati venarum, arteriarum neruorumq́ue principia) humanæ fabricæ conſtructionem molitur, maſſam quandã inſignem, quod decet Oeconomum prouidum, ex quâ annonam, ſanguinem puta incolatus illius tempore quantum ſatis ſit ad formationẽ, augmentum, & vitam haurire queat, licet aliter initio dùm embrio eſt plantarum ritu atque iàm ſentiente, & motrice facultate taudèm productâ, conſummataq́ue machinâ: nàm tunc organa accommodat ſibi, ſugere enim tunc puerum in vtero comprimentem labra ex vtero matris, annotauit Hyppocrates τὸ δὲ παιδίον, inquit, ἐν τῇ γαστρὶ συνέχον τὰ χείλεα μύζει ἐκ τῶν μητρέων τῆς μητρὸς. Quanquàm diuerſâ ratione ſugat quàm dùm calcitrando in lucem eruperit, quandò arreptâ papillá lac ore tranſmittit, in vtero (licet Diocles apud Soranum, vt refert Fallopius, ſecùs ſentiat) papillæ non ſunt per quas fœtus diſcat trahere. Deindè vt ſint, eas fetus membranà (cuius pars abrupta galeam, aut vittam vulgò dictam, facit) inucluſus attingere nullo modo poteſt, ſed labris extrorsùm porrectis prorsùs aliter, ſepto tranſuerſo ſursùm attracto,

Hyppoc. De naturâ fœtus.

Lib. de carnibus.

Obſeruat. anoto. quomodo ſugant fœtus in vtero.

Galea fœtus.

coarctatisque pulmonibus exspirando vacui fugâ per vmbilicum ductu longissimo ex dictâ massâ, quam doctissimus Aurantius placentam appellatam ab officio iecur vterinum nuncupauit, elicit alimentum, sic enim viuit puer sanguine de matre in vtero, & quali mater est sanitate prędita, talem etiam puer habet, vt sæpè nutricem mutare necessum sit. Sed & à lactis vsu ad solidiora faciendus transitus. In ceteris ætatibus pro caliditatis, & frigiditatis, humiditatis, & siccitatis varietate alimenta varianda, & experientiâ constat, & à pręstantissimis autoribus Medicis Hippocrate de Diętâ, Galeno de sanitate tuendâ, alijsque locis innumeris, nè pluribus recensendis fastidio sim, accuratè est demonstratum. Ceterum edendi nobis desiderium natura inseuit, pariter & industriam.

Hippoc. de naturâ pueri. Galen. de sanitate tuendâ l. 1. c. 12.

Simplex victus salubrior; lauti, & edaces Cynici, non Epicurei. Eduliorum citò quædam, tardè alia concoquuntur.

CAPVT III.

QVANDO ergò edendum est vt viuamus, & fluor substantiæ perpetuus reparandus sit, in eo sic quisque se gerere debet, vt dignitatis Christianæ, nunquàm oblitus videatur, monitus maximè hoc Poëtæ,

Pro-

Pronáque cùm spectent animantia cetera terram,
Os homini sublime dedit, cælumque tueri
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus,

vt sit non mens humo affixa, sed in sublime feratur, nec cogitemus caduca, vilia, quæque animum satiare non valent, ad æterna verò contendamus, ideoque semper pietatis, & religionis officijs intendendum vt nostræ petitiones sine intermissione innotescant apud Deum; quæ non verbis peraguntur solùm, verùm etiam omnibus quæ in obsequium nostri Conditoris, fidei deuotione gerimus. Ad hanc sanè philosophiam quisque se disponat, vt neque naturæ nimiùm indulgeat, neque detrahat vndè in suâ peregrinatione retardetur, aut fatiscat. Pulchrè sanè, & grauiter Seneca Placet cibus quem non parent familiæ, nec spectent, nec multos antè paratus dies, multorum manibus ministratus, sit parabilis, facilisque, nil habens accersiti, prætiosiuè, vbilibet non defuturus, nec patrimonio grauis, nec corpori, nec rediturus quà intrauerat. Quâ in parte liguritionibus, qui sibi nullum vitæ modum præscribunt Epicurus longè præferendus esse videtur, cùm in eam planè curam incubuerit, quâ ab omni dolore, atque molestiâ corpus tueretur, ac proindè quæ suauiter afficerent auidè assumeret eâ temperatione quâ facilè voluptate frueretur,

Beda l. 3. c. 38. in Marc. 9.

De vitæ tranq. lib. 1.

atque ideò lurcones, & gulæ dediti, dùm ſeſe ingurgitant, immeritò Epicurei dicendi, quin magis Cynici, canum inſtar ad vomitum, ſordeſque redeuntium, ceteris ferè animantibus brutis naturæ circà cibum definitione contentis. Quod itaque Pædagogus antè monuerat, vt christianus cibo ſimplici vteretur, non ferino, ſeù glandibus, herbis, fructibus, fæno, & ſponte terrâ naſcentibus, quorum pernities coëgit alia edulia multâ induſtriâ cogitare, medicâ ratione planè nititur. Quemadmodùm enim in amplâ familiâ œconomus quiſpiam, quo minùs implicatur ſua munia felicius exequitur, contrà in varia diſtractus turbatur, & obruitur: ita calor natiuus, qui in humanâ œconomiâ gubernacula tenet, vniformem victum promptiùs, & accuratiùs ſuperat, & concoquit: diuerſum verò aut difficulter, aut malè. Quod apertiſſimè Aëtius docuit his verbis: varietatem vitare melius eſt, & præſertim ſi ex contrarijs ſint facultatibus, nàm accepta non conuenienter concoquuntur. Quędam namque ſunt edulia quæ breuiſſimo tempore, & ſine negotio ſubiguntur, quædam tardè, magnoque labore, quæ ſi ſimul in corporis lebetem ſtomachum demittantur nullo ſeruato ordine, leuioribus percoctis duriora vix ἐφήσιος, ſiuè elixationis aliquem conſecuta fuerint gradum,

Actuarius metho. lib. 3. cap. 13. Aët. tom. 1. ſerm. 2. cap. 239.

dum, vt vel indè quæ percocta fuerint ex diuturniore in ventriculo (qui non libenter nisi planè opus confecerit portionem dimittit) morâ comparantur, quodque residuum & ipsa inficiant : quinimò stomachi tenorem maximè solet labefactare imprudens, & temeraria eiusmodi ciborum ingestio.

Simplicitas moderatam varietatem non excludit, præsertim in condimentis.

CAPVT IIII.

NATVRA ita comparatum est, vt ille quicquid exceperit sic amplectatur, vt arctissimè ex omni parte comprehendat, nimirùm conuertendum in succum, siue cremorem æquabilē, lacteo, cādidoque colore simili tingēdum, χυλὸν Græci vocant, ex hoc sanguis conficitur, cuius fortuna ab illo sic pendet, vt vitium quodcunq; in ventriculo contraxerit, nullo subsequentium partium studio, conatuq; vnquàm reparari possit; quod vulgò dicitur, cōcoctiones posteriores priores non corrigere. Attamen simplex omninò victus intelligēdus non est, quasi præter vnicum ferculū nihil liceat comedere, cùm natura, vt ipsa ex varijs constat,

ita commodâ quadam varietate & gaudet, & recreatur. Si enim ſimilia omnia facerent coci (inquit Hyppocrates) non haberent cibi delectationem, ſed temperanda eſt ea opinio, quia ſufficit alimenta non nimiùm diſcrepare: piſcium, & carnium promiſcui miſſus excuſari non poſſunt: intereà parùm eſt ſi modicum quid huius, illiuſuè generis palati gratiâ deguſtetur, quod etiam Hippocrates conceſſit: paulò, inquiens, deterior cibus, aut potus, ſed ſuauior melioribus, ſed minùs ſuauibus eſt pręferendus: & Auicenna inquit, nutriens melius eſt quod meliùs ſapit, prout enim gratior fuerit tùm elementari qualitate, tùm proprietate ſubſtantiæ, eo auidiùs arripitur, & promptiorem experitur conuerſionem; verbi gratiâ, aſſa elixis coniungere ſimplicitati non repugnat, niſi etiam paſtitia accedant, ſeù alia infarta, & magirico fuco adulterata, ex quibus nihilominùs modicum à melioribus ita vinci poteſt, vt ſine ſcrupulo dicere liceat, parùm non niſi parùm nocet, ſi noceat. Hinc quoque non excluduntur condimenta, embammata, intinctus, eiuſque farinæ alia, quibus cibi vel fiant pręſtantiores, vel ſapidiores ad orexin excitandam, quod in piſculentis accidit, circà quæ Rondeletius plurima annotauit, ex aceto, omphacio, aurantiorũ ſucco, croco, myriſticâ, garriophillis, pipere, ſimilibuſque

Hipp. de diet. lib. 1.

38. Apho. lib. 2.

Auicen. l. 1. fen. 3. doct. 2.

Gal. in aph. lib. 2.

Rond. de piſcib.

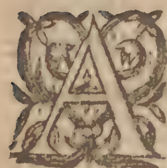
libuſque

libuſque pro cuiuſque piſcis naturâ condimentum accommodans. Panis item obſonio neceſſarius vt firmior, ſtabiliorque reddatur chylus.

Cœnæ auſpicia cum bellarijs: ciborum neglectus præſertim in præmandendo, quæ ſequantur incommoda.

CAPVT V.

AD hæc ſalubriter menſarum auſpicijs olera, fructus, lactucę, ficus, vuæ, alui emolliendæ, vt alia, intemperiei partis cuiuſpiam occurrendę gratiâ, præmittũtur: & bellaria, tragę, biſcoctus, corni, cydonia, pyra, & caſeus ipſe ventriculi orificio claudendo, firmandoque, vaporibuſque reprimendis idonea refectionem finiunt, quod Horatius innuit, Gal. de ſanit. tuendâ lib. 6. c. 8. Horat.

———Ille ſalubres
Aeſtates peraget qui nigris prandia moris
Finiet

Adeò lata eſt victus ſimplicitatis norma ab ipſis quoque Patribus indulta, quibus ad eum modum Medici conſentiunt, cùm & experientiâ conſtet enormi ciborum varietate, & incontinentiâ ventris dolores, & capitis, oris grauεolentiam, & corporis κακοχυμίαν innumerorum

lernam morborum suscitari. Etenim

Q. Seren. Samo. *Nonnunquàm existit subiti noua causa doloris*
Cuius origo latet;

quæ sanè ingluuiei sæpissimè tribuenda, ad quam haud temerè adieceris neglectam nutrimentorum præmansionem, cuius vtilitatem adeò extulit Galenus, vt non immeritò concoctionis in ore factæ speciem præ se ferat quæ chylificationi necessaria habetur præparatio; de quâ verè dicitur, quòd cibus bene præmansus sit magnâ ex parte coctus: contrà verò voraces minùs viuere, quòd vitient radicem totius nutricationis bolis durioribus spreto palati, dentiumque vsu ventriculum exasperantes: color indè luridus arguit sanguinis impuritatem, & spirituum, qui calori in actionibus vbique subseruiunt, crassitiem, caliginem, & tarditatem, causam sæpissimè febris, apoplexiæ, vel tabis. Ex pueris sanè intelligi potest, quid, quantumque valeat nutritionis simplicitas, quæ certo interuallo accommodata obesulos, viuidos, ac bellè valentes facit, cùm contrà perditos, & ad ingluuiem educatos, perpetuoque de missuum varietate anxios, fastidio quodam vitam trahere videamus.

Excessus

Excessus omnis noxius. Ventriculus regi, horologioque comparatus. Helluones notati.

CAPVT VI.

ISDEM morbis, alijsque non minùs grauibus cibus plus æquo sumptus, vt vires opprimat obnoxium reddere, ipsi quoque medici seriò indicârunt. In venere difficultatem spirandi, & crudam deiectionem, Græcis λειεντερίαν, in genere venoso obstructiones, & varias febres, in habitu corporis ἀτροφίαν, extenuationem, phymatum genus omne, lepram, scabiem. Ad hæc insomnia, nocturnasque molestias; vt alia præteream effectu nota, colore, tumore, doloreque, & ex accidente, quæ ab illis subleuat incommodis, sanatione. Nàm vomitu, ventriculi satietas; vasorum repletio, sanguinis eductione; totius corporis grauitas, sudoribus tollitur. Rectè igitur à Galeno, Senis sententiam in epidemijs interpretante, refertur, non repleri vsque ad saturitatem, impigrumque esse ad exercitationes, salubris victus caput esse. Actuarius quoque assumendi cibi vniuscuiusque modùm præscribit, quo nondùm satietas cęperit: sic enim, inquit,

Lib. 6. comment. 4. Aphor. 21.

Cap. 9. de spir. anim. nutrit.

exſuperans natiuus calor cibos qui in ventriculo continentur confecerit. Ex quo natum eſt ſalubre Medicorum præceptum vulgò celebratum, à menſâ cum fame recedendi; ſic nimirùm vt ventriculo ſatis quidem factum ſit, non tamen ita turgeat, vt capere amplius nequeat, ſiuè conceptaculum, capacitatemuè, ſiuè facultatem, moleſtiamuè ſpectes; vtrumque enim offenditur, quandò fibrarum, quæ inſtar funiculorum quibus crumenæ conſtringuntur, circà chylum contractio ad concoctionis felicitatem inprimis neceſſaria impeditur. Orexis certè, ſiuè appetendi ſenſus qui in ore ventriculi à jeiunis percipitur, non omninò extinguenda eſt, quin potius aliquod eius momentum relinquendum quaſi adhuc vigentis naturæ inditium, nè vllo tempore quieſcere vis illius hâc in parte videatur, quæ in corpore non exiguum obtinet dominatum. Siquidem,

Q. Seren. Samon.

Qui ſtomachum Regem totius corporis eſſe
Contendunt, verâ niti ratione videntur:
Huius enim validus firmat tenor omnia membra:
At contrà eiuſdem franguntur cuncta dolore;
Quin etiam (niſi cura iuuat) vitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc auertere ſenſus.

Sed & hoc quoque orexis illa commodi pręſtat, quòd inſtar clepſydræ cibandi opportunitatem

tem ſuggerat, & veluti lineæ index ex horologio, edendi viciſſitudinem notat cuius progreſſio non debeat ſiſti, ſed in perenni motione foueri. Quemadmodùm enim horologium, ſi prorsùs libramenta decurrere ſinantur, torpeſcit; etſi crebrius id accidat rubigine obducitur, & ſordeſcit; ita ſtomachus ex frequenti oppletione velut obdormiſcens lentis, ac prauis humoribus inficitur, ex quibus faſtidium, & nauſea procedunt, tardiorque fames recurrit, & tandem ſpirandi quoque difficultas enaſcitur, vt proindè ſicut limà horologij ferrugo deterenda, ſic medicamentis tùm incidentibus, tùm detergentibus, & purgantibus in ſtomacho vitioſa colluuies venit deradenda. Quapropter Clodium Albinum miror, qui in cęnâ centum campana edebat perſica, vuarum cabicanarum pondo 20. ficedulas 100. oſtrea 40. quingentaſque ficus. Maximinum minorem, qui vini amphoram bibebat, & carnis libras 11. comedebat. Aglain verò tibicinam magis, quòd carnium minas decem, chænicaſque panis quatuor mulier abſumeret. Quædam noſtro æuo 80. porros grandes crudos comedit. Quid? duos olim noui Louanij pernis peſtes, labes larido, ſumini abſumedines, callo calamitates, imò lanijs laſſitudines, & porcinarijs, qui totum cum carne carnarium poterant deturbare,

Cardan. de rerum variet. lib. 8.

Plaut. Captei.

barenàm petasonem, armum ouillum, & plures libras carnis vno ientaculo expedire illis erat pro ludo: alterum giganteâ mole memini etiam cereuisiæ pocula quatuor adiunxisse & viginti: alterum in edendo superiorem, sic quidem vt ninihilominùs in prandio neque jeiuniosiorem, neque magis refertum fame (vt pergam cum Comico loqui) quenquàm inuenisse licuisset. Sani interim erant ipsi; sed proles habebat elacior choeradibus, glandulisque (quod suibus familiare est) valdè obnoxias, & afflictas. Rarum hoc est, quòd in se ipsi nil luerint, quandoquidem fortunæ sæpius abdomen, & pinguem aqualiculum, qui propenso sesquipede extabat, coëgerint vacuum constringere, & vnam ingluuiem longâ esuritione compensare: tanti certè valet carere posse, & abundare. Phagum hominem mensæ Aureliani adhibitum (autor Flauius Vopiscus) vno die aprum integrum, 100. panes, veruecem, & porcellum comedisse.

Flauius Vopiscus.

Horatius.

——— *Quanta est gula, quæ sibi totos*
Ponit apros!

Milo Crotoniates, teste Theodoro carniũ minas 20. deglutiuit & totidem panis, quadrimum solus absumpsit taurum, quem per stadium suis humeris retento anhelitu portauerat. Heraclides nepotũ altissimus gurges, Vitellium imitatus, nullâ

Sueton.

inter-

interpositâ morâ per ientacula, prandia, cęnas, & comessationes solus omnibus inuitatis sufficiebat. Astidamas Milesius ab Ariobarzâne ad conuiuium vocatus, quicquid ceteris paratum fuerat ipse deuorauit. Timocreonti Rhodio inexplebilis ventris ingluuies vitio vertitur, vndè illi hoc inscriptum Epitathium.

Multa bibens, tùm multa vorans, mala deniq; dicens
Multis, hîc iaceo Timocreon Rhodius.

Verùm his fruges consumere natis ventriculus pro sacculo est, vt qui mergos imitentur: quos omnes non diù, aut infeliciter, & abiectè viuere, aut miserè aliquandò perire periculum est. Exempla plurima sunt, & inter cetera, Audebanti regis Anglorum, qui conuiuio quodam exceptus tantùm cibi, & potus deglutiuit vt eo suffocatus repentè animum efflauerit. *In Annalib. Ang.*

Materia alimentorum tripartita. Quæ fortibus, debilibus, & mediæ dispositionis conueniens.

CAPVT VII.

PORRÒ non solùm alimentorum copia grauat, verùm etiam eorundem vis, atque potentia; vt si ex ijs fuerint quæ valentiùs, & plus nutriant, multo antè expletam appetentiam, ex Actuarij consilio ab- *De spir. animal nutrit. c. 9.*

absistamus, eorum verò quæ parùm, ac leuiter alunt, liceat plus ingurgitare, siquidem illa diutiùs concoqui postulant, hæc faciliùs demittuntur.
Cor. Cels. l. 2. c. 18. Cornelius Celsus alimenti materiam in triplici ponit discrimine, id validissimum vocans in quo plurimùm alimenti est, velut in carne, pane, & piscibus maioribus, ouis duris: imbecillimum, minimùm nutrientia, olera, poma, cochleas, fructus: medium, pastinacas, rapas, & auiculas leuiores, mediocresque pisces. Neque verò in generibus rerum tantummodò discrimen est, sed in ipsis etiam quod ætate sit, membro, solo, cælo, habitu: corporibus enim animalia magis nutriunt, minùs extremis, vndè in prouerbio est

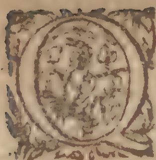
Languenti caudam, medium meliùs comedenti,
Sed caput Abbati dederis;

& quæ magis exercentur salubriora: hinc pisces rapidi fluminis, & moderatè habiti præferuntur, quique bono, & salubri alimento vtuntur. Sed execrandum est quod historiæ prodiderunt, Vidium Pollionem seruos in Piscinam coniecisse, vt sanguine humano pasti pisces essent delicatiores: stolidius multo Aristoxenum Cyrenæum, lactucas vt luxuriosiores crescerent mulso vespere rigâsse. Itaq; materię genus pro viribus, & modus omnibus pro genere æstimetur, imbecillisque hominibus rebus infirmissimis opus est, medio-

mediocriter firmos media materia optimè sustinet, & robustis apta validissima est. Plus deindè aliquis assumere ex leuioribus potest, magis in ijs quæ valentissima sunt temperare sibi debet. Quę enim ex valentissimis, ac plurimùm nutrientibus cibis contingit satietas, Græci πλησμονὴν dicunt, pernitiosior est, quod vulgari prouerbio dicitur, omnis repletio mala, panis autem pessima.

Vt commodiùs jeiunetur frugaliùs Bacchanalia celebranda.

CAPVT VIII.

QVÆ cùm ita se habere experientia doceat, eo magis insanire censendi sunt, qui potissimùm Bacchanalibus ventrem ad buccas certatim ouis induratis, calentibus è furno panibus, moretis, τυροταρίχοις, escharíticis, prætereà isitijs, lucanicisque se infarcire contendunt, quasi singula non satis officerent, nisi eius generis plurima & simul, & confertim intrudantur, veluti instantem esuriem vallis, & mœnibus exclusuri. Stultiùs nihil excogitari potest, quòd eos & imaginatio, & timor de abstinentiâ magis ad appetendum moueat, & ciborum cruditas ventris orificium stimulans,

mulans, & vellicans edendi desiderium excitat, caninum appetitum refert non sine molestiâ, sæpè enim durare non possunt, donec euomant, & à nouo demùm cibo remedium petant. Ac tantùm abest, vt voti compotes efficiantur, vt malorum aceruo oppressi, colicas, choleras, febres, κεφαλαλγίας, aliasque calamitates experiantur, & denique nihil minùs possint, quàm jeiunare. Quocircà Medicorum sententię conformem videre licet eam quâ Basilius vult aggredientem jeiunium antè se ad continentiam præparare, quòd natura ab vno extremo in aliud subitam mutationem quàm maximè auersetur: vndè Celsus; neque ex multâ fame nimia satietas, neque ex nimiâ satietate fames idonea est. Sed quod paulatim fit, Senex ait, tutum est, tùm aliàs, tùm cùm ab altero ad alterum transitus fit, omne enim nimium naturę inimicum. Auicenna idcircò sic scripsit: nihil est deterius saturitate in tempore fertilitatis, quam fames sequitur in tempore sterilitatis, & è conuerso.

Basil. serm. 1. de jeiun.

Celsus 3. lib. 2.

Aphor. 51. l. 1. Arist. 7. polyt. Hyppoc. 7. Epidem. Gal. in arte paruâ. 2. vict. acutorum Auic. lib. 1. fen. 3. doctrin. 2.

Frequen-

Frequentior comessatio, & concoctio interrupta periculosæ.

CAPVT IX.

PRÆTEREVNDVM hîc non est, quod frequentior per diem comessatio non omninò ad salubritatem secura sit, dùm præcedens concoctio à succedente pastu interpellatur: vixque non indè contingit saturitas, vbi missuum varietate pellectis, bolum bolus trahit, & incautè irrepit copia postmodùm deploranda. Quis ferat ientaculum, prandium, merendam, cœnam cum appendicibus, statarijsque gustationibus genialiter toties repetitis, quandò hinc ita prematur natura vt suffocetur, & non rarò consequatur aut hydrops, aut immatura mors. Certè, vt senex ait, somnum difficilem, insomniaque conturbata, ac tumultuosa, experiuntur qui in ventrem feruentem adhuc, & fermentatum, nouos cibos ingerunt: quod etiam Clemens Alexandrinus prudenter animaduerterat. Ceterùm cibi redundantię, quę satietas dicitur, humorum repletionem, & corporis molem succedere manifestum est, quę si excreuerit ad summum, quantumuis prauæ qualitatis expers,

Hypp. de medici. veter.

Clem. Alexand. pædag.

πλῆθος, πληθώρα εὐεξία.

expers, velut in athletis, periculosa est, ob metum ne vasa distenta dehiscant, aut disrumpantur, vndè inflammationes, & hęmorragiæ, id est, sanguinis profluxiones, syncopes item ob vniuersalem obstructionem insitum calorem extinguentem: febres quoque ex putredine, quòd talia corpora sint disdiaphoretica, imperuiaque: apoplexiæ etiam, & aphoniæ repentinæ, ob carotidum, & venarum interceptionem, quâ spiritus aditu ad cerebrum prohibetur. Eiusmodi ergò habitus, si pręter modum impleatur, vt locum natura non habeat, quo apposita contineat, adeoque tùm ad melius accessio fieri nequeat, dùm ea naturæ vis, ac genius sit vt id conseruare conetur quod habet, nec vnquàm quiescat à concoquendo, distribuendo, assimilando, ob ἐντελέχειαν iacturam patitur, & suę œconomię ineuitabilem ruinam, quam Medicorum Coryphęus olim prędixerat hâc breui sententiâ. Habitus exercitatorum qui ad summum bonitatis pertingunt, periculosi si in extremo constiterint, neque enim possunt in eodem permanere, neque quiescere, neque possunt proficere in melius, reliquum est vt decidant in deterius. Non temerè est, quòd ad bonum habitum qui in summo est, hoc discrimen referatur: agricolarum tamen bonus habitus agris colendis, conserendis-

Hipp. l. 1. aphor 3.

Plenitudo ad vasa.

que

que, laboribuſque ſimilibus comparatus tantum abſit, vt in vitio cenſeatur, cùm ipſe vndequaque laudabilis ſit. Periculi autem illius magnitudinem ex eo colligas, quòd plenis velis in eius ſolutionem contendat, quæ etiam vbi ſolùm vires grauantur eſt molienda. *Plenitudo ad vires.*

Atque hęc tandem ſic explicata ſufficiant, ex quibus iàm liquet ſatis, nihil quod ad abſtinentiam, frugalitatémque, quam Eccleſiæ legiſlatores in Chriſtiano homine requirunt, fruſtrà impoſitum, ſed omnia vt honeſtatis, ſic ſalubritatis eſſe pleniſſima. Fateor multa huius argumenti præclara haberi & documenta, & præcepta, quæ tamen tædij euitandi gratiâ lubens præterij, certo inductus nihil eſſe ſic dictum quod hâc interpretandi methodo, virtute non ſit comprehenſum.

Cibi quâ menſurâ ſumendi?

CAPVT X.

IN eo magnoperè commendandi, qui Senatum Eccleſiaſticum retulerunt, quod ceteris rebus tàm ſapienter, prudenterque diſpoſitis, ciborum menſuram liberam reliquerint. Quanquàm enim Aëtius in cibo ex communi Medicorum *Cap. 24. lib. 3. ſerm. primo.*

 ſen-

ſententiâ multitudinis etiam adhibendum modum docuerit, & menſuræ maximè omnium diligentem reſpectum habendum, nihil aliud cogitauit, quàm appetitum refrenandum, neque plus quàm vires tolerant accipiendum, perſuadere. Siquidem vir ille doctiſſimus à communis præceptoris dogmate recedere non potuit, qui in illius ſcriptis tàm nauiter eſſet verſatus, is ſiquidē libro de veteri Medicinâ, vbi de ſorbitionibus, & cibis ſolidioribus, de dięta ægrorum pariter & ſanorum, fame quoque, & repletione grauiſſimè diſſeruiſſet, tandem ſcribit; Oportet modum aliquem coniectare: modùm autem, neque pondus, neque numerum aliquem ad quem referas agnoſces; certitudinem enim non reperies aliam quàm corporis ſenſum; quia qui valent, facilè tantùm concoquunt, quantùm appetunt, vt pręſide, vel admonitore non egeant, qui ſingulorum quę aſſumuntur quantitatem metiatur, vt, niſi prauo impetu aſſueuerint abripi in voluptates, facilè cuiuis ſufficiat. Hanc iuſtam, ac vnicuique peculiarem, & congruam menſuram, & quantitatem quis exprimat? Ex virium enim conditione ipſius quantitatis deſignatio pendet, quæ in infinitum variant, tùm per ſingulos homines, tùm per ætates, conſtitutiones, regiones, cęli ſtatus, & tempora. Nemo enim ignorat alios plus cibi re-

Hyppoc. lib. de veteri medic.

Gal. in arte parua l. 2. de sanit. tuendâ c. 14.

quirere, nonnullos exiguâ portione mox satiari, pueros amplius conficere, senes cibum modicum exigere, eumq́ue ad summum, Hyppocrate teste, transmutatum, & bene percoctum, vbi iuuenes facilè, & leuiter putrefactũ, & crudiorem, durioremq́ue superant, atque vincunt. Sic Asiatici moderatiore, Iapones parco, Europæi liberaliore alimento vtuntur: hyeme & vere ventres calidissimi, pluri nutrimento indigent, æstate contrà non tantoperè appetunt. Moyses quidam apud Cassianum, maiores suos frequenter de optimi cibi quotidiani modo discutientes audiuit, qui ob varietatem eorum, quibus monachi vitam iugiter exigebant, præposuêre cunctis illis, refectionem solius panis, cuius æquissimum modum in duobus paximachijs statuerũt, quos (inquit) paruulos panes vix libræ vnius pondus habere certissimũ est: Cui subiunxit Germanus, nos hoc gratanter amplexi, respondimus; hunc modum nos minimè pro continentiâ reputare, quippe qui integrum eum nequaquàm possemus insumere. Adeò quòd alterum paximachium in vesperam nonnulli reseruârint aduenturi hospitis gratiâ. Satiùs tamen tùm iudicatum est huius continentiæ modum generalem statuere, vt secundùm capacitatem virium vel corporis, vel ętatis, tantùm sibimet cibi vnusquisque concedat

Maffæ histor. Indic.

Collat. 2. c.19.

Paximachium quid?

quantùm sustentatio carnis, non quantùm desiderium saturitatis exposcit. Ex quo liquidò patet Ecclesiæ discretionem Medicorum normæ adamussim respondere: cùm nè Monachos arctiorem vitam professos hâc in parte voluerit constringere. Vndè rectè Basilius: quantùm (inquit) ad cibos, prout vsus deposcit, vel labor, vel robur corporis est: non enim fieri potest vt omnes vnum ordinem, ac modum, vel regulam custodiant: sed immutari oportet mensuram per singulos in quibus causa aliqua diuersitatis existet.

Basilius.

DE

DE IEIVNIO, ET ABSTINENTIA

Liber V.

Alimentum priusquàm nutriat multipliciter transmutatur; nullumque est tàm simile, quod nihil contineat secernendum.

CAPVT PRIMVM.

YPPOCRATES (de quo Galenus testari non erubuit, καλῶς ἤγουν ἐκεῖνος, οὐδὲν ἔγραψεν ἔμοιγε οὖν κριτῇ) conscripturus diętam humanis corporibus salutarem, primùm monuit cibum, potumque officere homini, nisi etiam laboret: contrarias enim (inquit) inter se vires habent cibi, & labores, verùm inter se mixti conferunt ad sanitatem. Nàm exercitationis proprietas est, eorum quæ insunt consumptio; cibi autem, & potionis, eorum quæ dissipata sunt, restauratio. In hoc munere calor genuinus, quanquàm fatigari non possit, quòd cælo trahat originem, mirum tamen quantùm negotij subeat, quàm singulis partibus nutrimentum variè transmutatum paret, non so- Lib. 1. de τέχ part. 8.

 lùm

lùm ob nutrimenti diuersitatem, verùm etiam corporum. Nàm corporũ alia alijs peruia magis, & alimenta ad concoctionem minùs difficilia. Nullum interim tàm facile est, ac familiare, quod non aliquâ ex parte facessat negotium, & alieni quippiam contineat, quod debeat secerni. Aduertunt in metallorum præstantissimo Chymici, qui aurum operantes tundunt, lauant, molli igne liquant, forti autem non conflatur, vbi verò elaborârunt ad omnia vtuntur: vtque autoris Coi paræmiæ insistam: vt pellium tinctores tendunt, terunt, pectinant, lauant; & fullones transfigunt, calcitrant, feriunt, destruentes tundunt, trahunt, destruentes robustiora faciunt, deradentes supereminentia, & attexentes, pulchriora reddunt: sic, ceteris omissis, homo frumentum tundit, lauat, molit, & vbi igni coxit, vtitur. Sic calor ille œconomus, qui naturæ nomine gaudet, alimentum quantumcunque benignum, & succo præstans aggreditur, ac molitum dentibus saliuaque subactum, ventris lebete coquit, demissum cribrat, colatque per intestina, hepatique tradit per meseraicas manus, siue lactantes venas in sanguinem conuertendum. Inde quod sequestratur instar furfuris deijcitur, σκύβαλον appellatione; à sanguine verò biliosa pars proprio folliculo abstrahitur, pars cùm sero à renibus emulge-

De diæt. lib. 1.

Nomen naturæ calori natiuo etiã tribuitur.

mulgetur: limosior autem tanquàm cœnum abripitur à splene. Deniq́ue sanguis per venas distributus quasi collutratus, agglutinatusq́ue sudorem, & sordes, hyeme maximè conspicuas in cute relinquit, priusquàm perfectè assimiletur, & in substantiam transeat. Sed in cauitatibus quoque corporis, cerebro potissimùm, muccus facilè colligitur, siue pituita, quæ hybernis temporibus se prodit. Vt vno verbo dicam, confirmantur hęc pręceptoris Medici sententiâ libro de Morbis; nullum est planè nutrimentum, nec panis ipse, nec aqua, è quo calor eam varietatem non eliciat Multa quoque à Galeno in eam sententiam dicta sunt, quæ breuitatis ergò pretermitto.

Hyppoc. 4. de morb.

Hyppoc. lib. de morb.

Corpus necessariò senescit, & ab alimentis teritur.

CAPVT II.

ETERVM non solùm à cibis machina corporis per reactionem (vt vulgò dicitur) patitur, verumetiam alteratur, & assiduitate iacturam accipit, quantumuis non ita citò, sed sensim deprehendatur; quemadmodùm

Gutta cauat lapidem non vî, sed sæpè cadendo.

Atteritur igitur, & ipsorum nutrientium succorum attactu per singulas permutationes necessariò senescit, quanquàm enim à visceribus tandem vincatur nutrimentum, eorumque similitudinem suscipiát, chylus scilicet albus fiat, sanguis ruber, & sigillatim per singula agglutinationis momenta, partium quibus affigitur colorem induat: nihilominùs id sine luctâ contingere nequaquàm potest, resistendoque vicissim vim suam in corpus exercet. Quarè meritò Galenus medicum quendam Aegyptium risit, qui senectutem se prohibere posse, quam nec effugere potuit, iactitabat: nàm octuagenarius strigosus, & marcidus è vitâ migrare fuit coactus. Siquidem mortalium cuilibet præfinitum est certum viuendi spatium, quod omninò prorogari non possit: haud secùs ac in clepsydrâ puluisculus ad horam quidem decurrere valeat, aut in lampade lychnum cum oleo tanto tempore flammę nutriendę sufficiat, cùm neutrum eâ mensurâ diutiùs durare quacunque industriâ queat, licèt vtrumque facilè intercipiatur, turbetur, & euertatur, ad eum modum homini prestituti termini sunt, qui præteriri non possunt, quantùm enim ingenitum pingue, siue (vt vocant) humidum radicale potest, tantùm vita hominis manet, nàm

Lib. de maras.

calor

calor ille viuificus, quamdiù ſalubre ipſi pabulum ſuppetit, ineſcatus; ſtationem non deſerit, niſi aliundè pellatur, vndè præmaturè contingit mori, & (vt ille ait) obitus ante diem. Quemadmodùm autem, quo lucernæ oleoſus fomes purior fuerit, eo flammam habet lucidiorem, conſtantioremq́ue; ita ſanè accidit in vitâ, in quâ functiones omnes pro caloris, & humidi inſiti conditione ſe habent; vt pro copiâ, & ſynceritate huius, ille quaſi ſplendere, coruſcare, ac vigere videatur; quin ſeipſe tuetur, genuinumq́ue illud ſuum nectar, quod ab ortu ſortitus eſt, non ſecùs; ac ſi præſtantiſſimum balſamum, aut merum ambroſium ex alieno ſucco inſtaurans, & protrahẽs, ritu prudentiſſimi œconomi, ſolicitè pretioſam annonam, quâ ratione poſſit, producens, cuius ſuauitate quàm diutiſſimè perfruatur. Eo nomine alimenti ſufficitur materia conueniens, quæ neque ineptâ farragine, neque incommodâ copiâ caloris entelechiam, ac operationem remoretur, interturbet, aut euertat; ſed tantùm offeratur, quantùm facilè concoquat: quæ ſola eſt certior alimenti ad calorem proportio, qui alioqui non magnoperè offenditur, modò non prorſus vitioſa, ſed quæ vincere poſſit, offerantur; inter quæ familiaria præſtant, & conſueta. Campanienſes Brabantiæ aterrimo pane victitant, Le-

Auicenna fen. 3. lib. 1. doct. 2. cap. 7.

mouicenses in Galliâ, pane è castaneâ, solis tantùm Dominicis frumentaceo vtuntur. Et Calabri frugaliùs, ac sordidiùs pasti, quòd laboribus se vehementer exerceant diu admodùm viuunt. Ex his colligitur in corpore humano plurima, & varia superuacanea, & aliena congeri, tùm ex parte alimenti quâ dissimile est, tùm corporis, quòd attritum labefactatur, vt minùs perfectè obeundis functionibus idoneum sit; imò, nisi oportunè euacuentur congesta, obstruant, opprimantque, & ea tandem inuehant quæ SS. Leo, Athanasius, Gregorius annotârunt. Quibus occurri tradunt medici oportunis exercitijs, hæc enim duo conferunt potissimùm, humores superfluos euacuant, & membris conciliant robur, & ἐυφορίαν.

Exercitium non semper esse oportunum. Ieiunium etiam euacuare, & quidem securiùs.

CAPVT III.

MNIVM quidem exercitationum commune illud est, vt animanti caloris incrementum ex ipsis excitetur; adSynop. lib. 1. c. 2. & 3. ditque Oribasius, laboriosas, membra organica præparare, & robustiora ad actiones, ad validissi-

diſſimam alimenti attractionem, promptiſſimamq́ue alterationem, & meliorem appetitum propter excitatum calorem reddere, meatus purgare, & vehementi ſpiritus impetu excrementa expellere. Sed cùm in exercitijs differentia inſignis habeatur, aliud valens ſit, leuius aliud; quoddam aut vnam, aut pauculas partes, nonnullum corpus totum, aut magnâ ex parte afficiat, moleſtia ſæpe coniuncta eſt, & incommodum, vt cùm opus eſt, non ſemper vſurpare quis poſſit. Nàm nec fodere, luctariq́ue, nec magna tollere onera vtile eſt; nec currere, aut vmbras perſequi, funem ſcandere, ſummis digitis concertare honeſtum; nec follem aut paruam pilam, quantumlibet à Galeno peculiari libello præ ceteris commendetur, tractare, vel datatim ludere quouis tempore oportunum. Quare aliud quoddam inſtrumenti genus perquirendum, quòd minùs negotia impediat, conſtantiùs operetur, & ſingulas ex æquo corporis particulas attingat, & ab omni vi; atque iniuriâ, quàm longiſſimè abſit. Id ſanè principum medicinæ primus inſinuauit libro de veteri medicinâ. *De vete. medic.*

Fames magnam potentiam in naturam hominis habet ſanandi; eſt enim crapulę contraria, quæ plures occidere dicitur, quàm gladius.

Quoniam autem fames, vt ceteræ res omnes ſaluberrimæ, & optimæ, nocere poſſunt, maiorem prudentiam requirit; quòd euacuationes, ſi à modo receſſerint, ſint periculoſiores, quòd non ita facile ſit detracta reſtituere, ſicut ſuperflua detrahere: quæ duo ſunt capita actionum medicarum.

4. Aphoris l. 1.

Victus tenuis, plenus, & mediocris.

CAPVT IIII.

PORRÒ nè cui durior appareat famis appellatio, quænam ſint inſtrumenta, quibus medici in corporibus curandis, tàm proſperâ, quàm aduerſâ valetudine nitantur, prælibabo: vt cùm inter illa fames, ſiue abſtinentia locum inuenerit, fiant deinceps quæ dicturi ſumus, clariora. Sunt autem illa victus, ſiue diæta, pharmaca, chirurgia; ex quibus victus præſtat, vt qui multùm admodùm in omnibus etiam corporis malis proficit, in ſanitate ſufficit, nec aliorum ſubſidio indiget, quæ tamen ſine victus obſeruatione non conſiſtunt. Is verò in plura genera diducitur. Cùm enim quantùm natura capere, ferreque poteſt, offertur, & corporis moles augetur, plena diæta dicitur: media autem, ſi neque admodùm augetur

Cels. lib. 5. præfat.

tur, neque diminuitur substantia, sed moderatione quadam fouetur; ad quam spectat philosophica temperantia, quam antea commendauimus: tertia corpori fomitem subtrahit, & per pauca, vt dicunt medici, parumq; nutrientia ducitur, & tenuis appellatur. Cornelius Celsus abstinentiæ duo genera constituit; vnum, vbi nihil assumitur; alterum, vbi non nisi quòd oportet. Vtrumque sanis inutile, quod necessariò edendum sit, & quoad fieri possit conseruandæ vires, quâ in parte multis obfuit imprudentia, qui vel vitâ, vel mente luerint. Sed nec crassus victus in sanis probari potest, quòd obesos reddat, & (vt Aëtius inquit) sterilitati obnoxios: addente Celso, crassos, & obesos plerumque corripi acutis morbis, & difficultate spirandi, strangulari, subitoq; mori, saltem capite grauari, fumis, vaporibusque oppleri: vt rectè, sit dictum, pinguis venter non gignit sensum tenuem.

Cap. 16. lib. 2.

Lib. 4. serm. 4. c. 26.

Hieron.

Ecclesiasticum jeiunium, peculiare victus genus, sanis tùm vtile, tùm necessarium, & mentem serenam faciens.

CAPVT V.

PRÆTERMISSVM si fortè dixerim à Medicis vnum victus genus non merebor notam, quòd maiori corporis curâ impediti, Christianorum scopum non aduerterint, quantumuis eorum quæ ad illum faciunt, planè nihil omiserint. Sed excusatione digni censebuntur si non expresserint, quod ex illorum diuisione facilè colligitur. Est autem illud quod neque plenum, neque tenue simpliciter nominandum sit, quo corpus insigniter inanitur, idemque etiam satis superque reficitur. Eiusmodi est, quod propriè jeiunium Ecclesiasticum vocamus, hoc enim licet alimenta rariùs, ea tamen suppeditat, quæ materiâ constant plurimùm sustentante; cuius vis, atque præstantia si rectè æstimetur, sanis corporibus non solùm vtile, sed etiam necessarium deprehendetur. Quandoquidem eâ moderatione constet, quâ, docente Hyppocrate, sanus homo carere nequit, vt sanitatem tuea-

tur

tur. Quæ enim ad restaurationem ingeruntur, superuacanea relinquunt, quo ab oppositâ vi consumantur. Quod non solùm labore, & exercitio, sed jeiunio quoque ab eodem autore adscribitur. Quamuis siquidem eodem spectent tùm labor, tùm jeiunium, hoc tamen illo multis numeris præstat; quòd mitiùs, & æquabiliùs operetur: labor namque agitatione quadam, ac molestiâ confertim corpus afficit, jeiunium verò blandè, ac suauiter singulas partes sensim euacuat: quandò etenim alimento destituitur natiuus calor foueri postulans, in humores superfluos conuertitur, eosque vndequaque conficere satagit, semper quietis impatiens quærit in quod agat, sic vt tandem morborum causas exterere, catharros, distillationesque siccare, & mentem clariorem efficere deprehendatur. Liquet hoc in dysentiricis, & aluo fluente tabescentibus, quibus viuax, & integrum manet iudicium. Perindè, ac prauos naturæ stimulos cohibere, dùm mollibus jeiunij habenis, rariore scilicet, moderatioreque refectione hepar, Platoni ciborum, potuum, ac venereorum sedes, tricipiti beluæ à Galeno comparatum, reprimitur. Irascibilis vis altera, ab eodem leoni assimilata, similiter constringitur, sedatiorque redditur; vndè repurgatis, & siccioribus

Gal. de placit. Hyppoc. & plat. lib. 3. c. 2. 3. &c.

perſpicacioribuſque ſpiritibus regina, ac moderatrix ratio tandem in ſummâ tranquillitate dominatur, ac præclaras functiones ſuas, præſertim quibus à brutis animantibus ſeiungitur, liberrimè exercet.

Semel in die comedere, priſcis etiam temporibus vſitatum, ſpirituíque animali, & contemplationi vtile.

Capvt VI.

SED nè durior cenſeatur noſtra oratio, quid de numero comeſtionum, medici doceant, expendamus. Fuiſſe vſitatum priſcis temporibus ſemel tantùm in die comedere, cùm ex alijs multis, tùm ex Hyppocrate, & Galeno conſpicuum eſt. Quamuis autem eam conſuetudinem omnibus communem eſſe noluerint, ac nonnulli tàm raram cibationem tolerare nequeant, ſufficit quod lex præſcribit pleriſque, vt plurimùm, & ſępius conuenire; quodque nec illi eam improbauerint, cùm nulla tàm ſeuera ſanctio ſit, quæ ab omni penitùs excuſatione ſit immunis. Certè Antoninum Imperatorem ex Galeno didicimus vnius diei inediâ depellere ſolitum cruditates

Aphor. 17. lib. 1.

ventriculi, & potu aquæ frigidæ. Aristotelem ex Apollonio scripsisse refert eruditissimus Hieronymus Mercurialis, eos qui in die cibis semel tantùm vescuntur, amarulentioribus esse moribus, quàm eos qui bis, quoniam aucta in ipsis vtraque bilis animum magnoperè perturbat, eosque iracundos, & melancholicos facit; & Plinium ex Hyppocrate tradere, non prandentium exta celeriùs senescere: quo fit vt non omnibus tuto à Medicis τὸ μονοσιτέειν precipi credat, & potiùs dispertiendum in plures vices alimentum, quòd ita facilius concoquatur: quod nemo inficiabitur; ideoque Ecclesia hoc aduertens prudenti occurrit consilio vt cùm opus est indulgeat. Sed tàm in prandio quàm in cænâ escis impleri omninò prohibet, nàm & Hyppocrates ἀριστῆτας, hoc est, ἄριστον, siue prandium sumentes edaces appellat, tanquàm intemperantes, quandò potius δεῖπνον erat in vsu, quod cænam significat. Sed vt quibusdam longior, ac durior intermissa comestio appareat, certè appendicum (quas vespertinas cænulas nostri, olim jentacula meridiana, vulgò collationes vocant) supplemento minui, ac mitigari manifestum est. Atqui eum refectionis numerum non aduersari naturæ, & cogitationi optimè seruire omnium sententia est, rationem dilucidè prosequente Actuario libro de animali

Mercur. lib. 2. varia. lect. c. 21.

Plin. lib. 28. c. 5.

Hyppoc. l. de aere. & aquâ.

Actuar. lib. de ani. sp. nut. c. 10.

spiritu, quem Iosepho Racendytę philosophicam vitam professo conscriptum inscripsit, quo purior ille spiritus arte adiutus perduret, tùm de victus ratione, qualem huic adhibere conueniat, corporique vna sanitatem, ac spiritui huiusmodi animali intelligendi vim synceram elargiretur. Quòd si, inquit, consuetudo inualuerit, nec velis bis eidem rei vacare (refectioni videlicet) possis consuetudinem seruare quæ facultates naturales in habitum iàm induruerit, vt citrà detrimentum aliquod ex tanti temporis interuallo opus peragant. Prętereà autem vt non durabilior spiritus sit, certè nitidior euadit, quod de animali spiritu interpretandum est: nàm aliorum duorum, vitalis scilicet, & naturalis (de hoc dubitent qui velint) ratio non amplius christianis curę esse debet, quàm quatenus ipsi neglecti, valetudini incommodent. Quod etiam plures vanę sapientiæ studiosi sedulò notârunt, qui abstinentiæ plurimùm confidentes ciborum exuperantiâ, & crassitie abdicatâ, eam abstinentiam sic sunt amplexi, ne animalis spiritus crassior effectus ab alijs duobus naturâ, & facultate repugnantibus obnubilaretur, ac ratiocinatrix vis, consilij præses, totiusque œconomię suprema moderatrix in seruitutem traheretur.

Ianus

Ianus Cornarius, & Leonardus Fucchius producti deinceps refellendi.

CAPVT VII.

VÒD si hominibus à verâ religione alienis ea placuit obseruantia, quid Christianis? nonne profectò maiore solicitudine enitendum vt fideliter, diligenterque pareant, vbi similis vitę modus, idemque scopus intelligentię purgandę pręsertim cùm illis perpetuus sit, qui Christianis non nisi laxis, & frequentibus interuallis indicitur. Ceterùm cùm insueta, (vt est in aphorismis) consuetis magis afficiant, molestioraque deprehendantur, consultissimum à teneris pueros in prædictis abstinentiæ legibus exerceri, quo adulti facilius perferant. Proinde si plerique sic essent educati nequaquam tàm sancta, tamque salubria jeiunia insectarentur, ac maledictis proscinderent. Fortè qui crapulam, & ebrietatem postridianâ curari inediâ quandoque experti sunt, nollent præstantissimas jeiunij facultates diffiteri, sed quòd congruè, & oportunè abstinentiæ tempora pręscribantur, *Lib. 2. Aphor. 50.*

& desiguentur fuerit difficilius persuadere. Sed quid minùs credunt medico hoc commendanti, quàm morbo vel pharmaca, vel chirurgiam adhibenti? Verùm occurrunt hoc ariete, non dubij de victoriâ, inter quos Ianus Cornarius, & Leonardus Fucchius, quorum ille suarum institutionum capite de cibo, & potu, valdè noxiam rem, ait, annis aliquot fuisse hactenus apud plures populos jeiunij obseruationem, ac prohibitionem esus carnium, ouorum, ac lacticiniorum maximè mense Martio. Sed quoniam ille in historiâ se nihil versatum ostendit, cùm illam nuper natam impiè, impudenter, indoctè effutiat, ad alterum conuertar cuius institutiones magis tritæ, etsi non minus impię, fusiùs prosequuntur. Magis (inquit) carne quàm piscibus hoc tempore vescendum. Cùm enim ver in summorum nempe hyemis, & æstatis, in quorum medio versatur, mediam temperaturam habeat, mediam etiam victus rationem requirit; non igitur verno tempore vt hyeme, calefacientibus, & exsiccantibus cibis; nec refrigerantibus, & humectantibus vt æstate vtendum: piscium verò alimentum esse frigidum, & humidum, adeoque veri minùs aptum nulli non cōstat. Carne igitur magis verno tempore, præsertim vitulorum, & hędi vtendum. In summâ cùm verno tempore corpus mediocri-

Ianus Cornar. lib. instit. c. de cibo, & potu.

Leon. Fucchius c. 9. l. 2. Instit.

ter ſit affectum, atque adeò temperatum, in eo ſanè ſtatu mediocri victu conſeruandum erit. Quare hoc tempore minimè eſt jeiunandum: imò, cùm ventres tùm, vt Hyppocrates atteſtatur, naturâ calidiſſimi ſint, ſomniq́ue longiſſimi plurima alimenta ſunt exhibenda: ſi enim calorem habent innatum multum, igitur pluribus etiam alimentis egent: paulò poſt. æſtate, & autumno cibos difficillimè ferunt, hyeme facillimè, ſecundo loco vere: quare contra veterum Medicorum præſcriptum faciunt, qui verno tempore humana corpora jeiunijs, & immodico piſcium, & leguminum vſu temerè affligunt, neque enim citra inſigne bonæ valetudinis, atque adeò vitæ diſpendium obſequi licet, quòd vix vllo alio tempore perinde atque verno (quod tamen Hyppocratis etiam teſtimonio, Aphor. 9. l. 3., ſaluberrimum eſt, & minimè exitialibus morbis obnoxium) febres magis per omnes regiones graſſatæ fuerint. Hæc ille. Quorum inſcitiam ex Sardanapali ſcholâ profectam intelliget, qui ſingulas farraginis obiectę, maleq́ue connexę partes ſeorſim exemtas expenderit, videbit quoque ne Hyppocratis quidem mentem aſſecutos, qui cutis curandæ ſtudio addicti Eccleſiaſticis legibus inſultant.

Aphor. 18. lib. 1.

Ver jeiunio aptissimum.

CAPVT VIII.

ONSTAT autem verno tempore jeiunium celebrari à vere Christianis quadraginta dierum, quod in salubrium causarum classem retulimus, quia superantes humores tollit, euacuat, consumitque. Quod si interim quibusdam aliquandò incommodum, vel etiam noxium fuisse deprehensum sit, debuit hoc inconsultæ, ac malæ vsurpationi imputari: nemo immodicum vsum piscium pręscripsit cùm temperantiæ ratio summa etiam in jeiunio habenda sit: febres, si contigerint quandoque, causam habent ab inediâ nimiam cum victus mutatione satietatem, aut aëris martialis asperitatem, & inconstantiam, tametsi ver ex se & maximâ, præcipuâque sui parte salubritate præstet. Rectus verò, & congruus vsus instrumenti salubris actionis, quale hoc est, non tantum in quantitate, qualitate, ac modo consistit, verùm etiam temporis oportunitatem, quam εὐκαιρίαν dicunt, requirit; quæ tanti in omni sanitatis negotio est momenti, vt qui eam non

est

est consecutus, nihil vnquàm possit feliciter expedire. Quare & in jeiunio eam perquiramus, ne Ianis, & Fucchijs deesse videatur. Cùm itaque euacuationes quascunque siue per sanguinis detractionem, siue per medicamenta facere conueniat, aphorismorum autor docet verno tempore instituendas esse: proinde jeiunia cùm & ipsa insigniter euacuare soleant vere item optimè instituuntur. Nàm euacuationibus Galenus eo tempore factis, morbos impendentes intercipit, asseritque se eo modo quàm plurimos, tùm à plenitudinis incommodo, tùm à succorum prauitate, Græcis κακοχυμία dictà, seruâsse, ac podagram, morbum articularem incipientem, & nondum τόφους circa articulos facientem, sanguinis præterea spuitionem, morbum comitialem, & alios plerosque graues morbos tempestiuo eodem studio, ac vigilantiâ tùm prohibuisse, tùm extirpauisse. Sed vt ex ijs præclara illa remedia, missionem scilicet sanguinis, & purgationem meritò commendans, longè tamen præstantiorem inediam fateberis, quæ præterquàm quòd pariter vt illa humores minuat, atque euacuet, certè etiam eosdem attenuat, & euacuationi præparat, adaptatque. Ad quæ accedit, quòd naturam illa non atterat sicut pharmacum,

Lib. 6. aphor. 47.

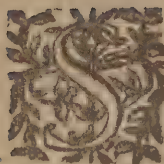
 & phle-

& phlebotomia, ſed lentè, æqualiter, ſuauiter, & abſque conturbatione, agitationeque operetur, vt vel eo nomine, medici inediæ primas tribuant, nec prius fere aut ad medicamenta, aut manus ſubſidia confluant, quàm periculum ſumtum ſit an abſtinentia ſatis valeat: nimirùm diatritarij (quos appellat Galenus) triduanam à cibis in curandis morbis enducticam ſtatuebant, quam qui perferebant, iudicabant de ſanitate ſecuros, vel ſuppoſitâ maiore ſecuritate acerbiora, minuſque tuta præſidia efflagitare.

Lib. Method. cap.

Inedia Verno tempore ſalubriter indicta etiam Fucchio aſſertore.

CAPVT IX.

ED hoc animaduerſione dignum, quòd ſanis, non ſolùm ijs qui mox ægri futuri ſint, jeiunium ſalubre, ac ſecurum præſidium habeatur, verùm ijs item, quos ſanos corpore Hyppocrates nominat, nullâ adhuc in ipſis ægritudinis apparente notâ, dùm pharmaca dari prohibet inedia vtiliſſima eſt, & pene neceſſaria, & quidem verno tempore, quo ab Eccleſiâ indicitur. Cùm enim ver hiemem protinùs ſubſequatur, ſintque proptereà corpora prçter modum humecta ad cibos

Lib. 6. aphor. 47. lib. 7. aphor. 53.

tunc

tunc copiosiores, somnos longiores, diuturnius otium, ac propriam hyemis frigidam, humidamque constitutionem: ac quòd ver ipsum quoque humiditatem augeat, manifestum est humiditati tempestiuè obsistendum, priusquàm ægritudines producat, eo grauiore periculo, quo crescente calore putredinis magis magisque excrescit occasio. Iam verò olim ab Hippocrate annotatum est, quòd corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere conueniat: fames enim corpora siccat; cuius vim, & potentiam alibi commendauit, vt paulò antè retulimus. Quæ omnia Fucchium latuisse credibile non est, cùm ita scripserit capite de inediâ, cuius laudes non infimas censet, quamuis inter ea quæ euacuant decimum, ac vltimum reliquerit locum. Inter ea (inquit) quę corpus nostrum tàm sanum quàm ægrum faciant, inedia à veteribus recensetur. Et paulò post: inedia duplex existit, vna in quâ nihil prorsus cibi, aut potionis assumitur, quam priuatim certioris discriminis gratiâ græci ἔνδειαν, latini inediam, indigentiamque vocant: altera quandò non nisi quod conuenit, & ad virtutis conseruationem satis est, ingeritur; quam propriè abstinentiam dixeris: vt in vniuersum inedia non sit nisi ex cibi, potusque defectu esuritio, aut sponte, suoque arbitratu suscepta abstinentia. Hippocrates

Lib. 7. aphor. 59.

Lib. 2. sect. 5. c. 37.

crates vno nomine vtramque λιμὸν, hoc est, famem appellauit: est autem vtriusque non contemnenda vtilitas, nihil enim est quod tùm sanos, tùm ægros magis iuuet quàm tempestiua incdia, & abstinentia. Sani namque non facilè morbos incurrunt, si abstinentiá commodè vtantur. Deindè, vt tempestiua abstinentia summas in secundâ valetudine partes sibi vendicat, ita quoque in aduersâ plurimũ momenti obtinet, sanat enim plenitudinẽ, nimium obesos, pituitosos, vitiaque ex pituitâ nata, apoplexiam, epilepsiam, commata, vertigines, cruditates, & id genus alia multa. Sic Fucchius, cuius verba prolixiùs sum prosecutus, vt & in vocibus ieiunio, abstinentiâ, inediâ, fame, & in rei significatæ vi, facultateque videatur conuenire, vt nequeat si velit resilire.

Euacuationes Vere à præstantissimis Medicis præscribuntur: martius mensis plerisque formidabilis.

CAPVT X.

IDETVR tamen ad Temperantiam Fucchius confugere occasione illius sententiæ ex Epidemijs. Sanitatis studium est, non satiari cibis: adducens & Plinij autoritatem, qui dicit longè vtilissimam esse ad sanita-

6. Epide. sect. 4. aphor. 30.

tis

tis conseruationem in cibis temperantiam, quam infirmiorem ad hoc munus euacuationis in præcedentibus est monstratum. Quare his omissis quadragesimali abstinentiæ, quam persequimur dictas competere facultates, ex ipso Hippocrate oraculi loco accipiamus. Semel (inquit) in die cibum capere attenuat, & siccat, ac aluum sistit; propterea scilicet, quòd per animæ caliditatem humiditas ex ventre, & carne consumitur; quatenùs scilicet, id quod à calore innato extenuatum, & in vapores conuersum est, non suppletur nouo alimento, facilior euacuatio succedit, presertim verno tempore, quandò ambientis calor accedit, interni illius operationem ipse quoque tanquàm iunctis viribus discutiendo promouens. Porrò Galenus euacuationem veris initio quandò crassi humores, ac crudi exorbitant accommodissimam statuit, quos diximus per ieiunium plurimis nominibus feliciter superari. Quod autem idem autor alio loco profert, magis etiàm comprobat jeiunij oportunitatem. Vere medio (inquit) sanos paucis, & ex longo interuallo nutrire congruit. Hoc præceptum non potest exactiùs quàm Christianè, semel in die moderatè comedendo, seruari. De veris autem initio, & medio nihil attinet controuertere: nàm sex

Lib. 2. de diæt. l.

Commēt. in 17. aphor. lib. 1.

hebdomadæ jeiunio ſacratæ, ita fere extenduntur: atque ita verno tempore viuendum hæc Galeni ratio oſtendit, quòd tùm periculum ſit à plethoricâ affectione propter humorum qui hyberno tempore concreuerant fuſionem: vernus namque calor in ijs, qui probi ſucci ſunt, humorum copiam auget, prauos autem in ceteris ex profundo in ſuperficiem rapit, & expurgat. Vndè & morbi pullulant partim plenitudini, partim vitio conformes, cuiuſmodi ſunt furores, anginæ, puſtulę, tubercula & id genus ſimiles. Sed ipſa natura quoque hoc tempore annuum quodammodò cenſum in corpore recognoſcens plurimùm occupatur, grauiter interpellationem ferens, potiſſimum ex ciborum tùm frequentiâ, tùm copiâ, & à ſuis operibus, quibus vacare ſinenda eſt, auerſione. Vulgus id etiam intelligit quandò à Martio menſe quiſque ſibi plurimùm metuat, præſertim ſi in ſe mali fomitem perſentiſcat, aut ſuſpicetur.

Aphor. 20. l. 3.

Hippo.

Hippocrates explicatus. Syphilli de laborantibus quadragenaria diæta vtilis.

CAPVT XI.

NEQVE me fugit profectò vere, & hyeme ventres naturâ calidissimos, copiosius alimentum requirere. Verùm ea Senis sententia, vt Galenus suggerit, commodè exponi debet, quod ver tres partes habeat, vtpote principium, medium, & finem. De primâ quidem parte, id aliquò vsque verum est, quòd hyemi proxima sit, de reliquis non ita. Quin etsi simpliciter iuxta nutricatus ἔνδειξιν à tempore desumtam, ita se habeat ver vt liberalius corpori indulgeat, ipsa tamen pro eo tempore corporum constitutio multo diuersam exigit educationem. Cùm enim iàm tùm ex hyeme impuros humores accumulauerint, alio præcepto constringuntur: non pura siquidem corpora quanto plus nutrias, tanto magis lædas, quòd à vitiosis humoribus, præcipuè ventriculum, regionemque primam obsidentibus, nutrimenta corrumpantur, ac porrò reliquum quoque corpus inficiatur. Indicio sunt psoræ, scabies, similesque cutis fęditates, quibus euitandis inedia pręsidio est. Sed & hyems multam pituitam suppe-

Lib. 1. Aphor. 15

Lib. 2. aphor. 10.

Hyppoc. lib 3. aphor. 20. Galen. lib. de rat. vict. in morb. acut. comm. 4. part. 44.

ſuppeditat; quę cùm ſit crudus humor, poſtulat, Galeno teſte, non expurgari, ſed in ſanguinem à calore conuerti natiuo; proindè non debet tunc per alimenta turbari: pręſtat tamen anteà alui colluuiem, præſertim ſtomachum ad faſtidium, nauſeamque incitantem, leuioribus pharmacis depurgare, vt calor minori negotio, ac ſecuriùs, humiditatem ſuperfluam in venis, & carnibus, corporiſque habitu conficiat. Etenim calor is eſt, cui effecta hæc ſalutaria ſub nomine inedię tribuuntur. Nàm ipſa carentia eſt, & alimenti priuatio ob quam liberior ille ſuo iure ſuam fabricam ad minimas vſque latebras rimatur, & expendit, inſtarque patriſfamilias optimè de ſuo fundo diſponit ipſe ſolus, cùm in ceteris euacuationibus abundè iuuetur, quod non parùm inediam commendat. Patet in pueris, qui dùm per morbum vix quicquam eduliorum admittunt, mirùm quantum excreſcant! calor namque ſimilarium partium ſubſtantiam diducit, tendit, extendit, maximè non habens à quo diſtrahatur. Qui ergò ſtomacho ſunt fortiore, non aliâ indigent præparatione, quàm in cibo, & potu temperantiâ. Liquet etiàm jeiunij efficacia in diætâ, quam vocant, adhiberi ſolitâ, dùm ligno indico, ſiue ſancto, curatio inſtituitur, etiàm ad quadraginta ſubindè dies. Nàm

quam-

quamuis illa plurimùm ſiccet, abſumatque, eò minùs prodeſt, quò negligentior eſt abſtinentia; vt proindè ritè ſuis rebus conſuluerint Syphilide laborantes, ſi ſacram quadrageſimam lubenter ſuſcipiant. *Hieron. fraca Syphil. lib. 3.*

Quid mirandum æquè memorem ſuper omnia victum
Quàm tenuem? quàm magna ſibi jeiunia poſcant?
Quippè ſolet ſatis eſſe ipſum dùm corpus alatur,
Dùm ſuperet vita, & tantum ne membra fatiſcant.

Salis vicem ſubit jeiunium, quo niſi carnes condiantur facillimè putreſcunt Hoc igitur condiendi maximè putredini obnoxij, & humidi.

Ieiunia Eccleſiaſtica quaſi conſultis Medicinæ proceribus indicta. Quatuor temporum vtilitas. Caluini impudens peruicacia.

CAPVT XII.

SVNT quibus non adeò diſplicear abſtinentiam commendari, ſed ex aliorum arbitrio, atque decreto imperari, non ferunt. Quærerem ab illis amaranè, & ingrata pharmaca proprio

iudicio an Medici præſcripto ſumenda arbitrentur? ſintq́ue probaturi eos potius qui temerè, quàm qui conſilio faciant? arrogantiæ hoc argumentum eſt, non ſtudioſi ſanitatis, diſcendum ab ijs qui verè ſciunt; cuiq́ue etiam in ſuâ (quod aiunt) arte credendum. Quòd ſi in pharmacis, longè magis in ieiunio quadrageſimę, quòd illa momento deglutita breuiſſimo tempore ſcopum conſequantur non ſine periculo detrimenti, cùm hoc diutius operetur, & impunè. Certè ieiuniorum Eccleſiaſticorum leges ita conueniunt vt ſi ſyncerè expendas, nihil contineant quod medicis rationibus non confirmetur: haud ſecus ac ſi Hippocrates, & Galenus, Auicenna, Paulus, Celſus cum Apoſtolis, Gregorio, Hieronymo, vtroque Clemente, Calixto, Teleſphoro, Leone, Baſilio, omnibus concilijs ipſo decretorum tempore ſuffragia rogati, interfuiſſent, & conſenſiſſent; præſertim cùm vtrique homini exactiſſimè ſubſeruiant; vt planè ineptiat Caluinus, qui nō veretur (quòd cum Philippo, & Brentio ad carnis petulantiam comprimendam, & ad orationis facultatem, fructumq́ue maiorem vtile docuit) dicere ex κακοζηλία excogitatum. Ceterùm extra quadrageſimam ſæpius ieiunia repetere ad ſanitatem optimum, vtiliſſimumq́ue pręceptum experientia multos edocuit. Nàm catapotia,

Confeſſ. Auguſt. Caluin. lib 4. Inſtit. cap. 12. & ſeq. ſſ 20.

potia, siue pillulæ, aut aliæ familiares medicamentorum formulę sanos atterunt; fædi colores, languores, & id genus similia arguunt securiùs frequenter jeiunari. Neque verò temerè id in certa tempora imperatur: Ecclesia quippe solicitas matresfamilias imitatur, quæ statos dies præfigere solent, quibus antidotorum, aut puluerum frequenti vsu liberos à verminosâ putredine præseruant. Ita enim faciliùs obliuio euitatur, quæ alioqui facillimè incidit. Parem maiores nostros curam habuisse in quatuor tẽporum institutione (quorum mutationes Medicorum sententiæ ferunt morbos parere) manifestum est; Martio quidem mense, & Decembri, propter hyemis humiditatem; ęstiuum circa solstitium satietatis ergò ex mutato post quadragesimam victu; Autumno, vt putredo, quam horarij fructus, cerasa, pruna, ficus producunt, contagionisque, ac pestis prompta tunc occasio, arceatur. Non ergò sine prudenti consilio, ne negligentiâ tàm vtilis ad sanitatem cautio prętermitteretur, admonemur, aut piè salubriterque cogimur, vt nequeamus sine impietatis, & ingratitudinis notâ præterire.

Aphor. 1. l. 3.

Ieiunium corporis impudicis motionibus contrarium.

CAPVT XIII.

Cass. collat. 22. cap. 3.

NSAM non jeiunandi venantur nonnulli ex pollutionis nocturnæ molestiâ: meminit Cassianus heremitas frequentiùs expertos, etiam afflicto, exhaustoque corpore, & quidem districtioris abstinentiæ tempore; & leuiùs, ac rariùs ieiunantes remissiùs illâ molestiâ impetebantur: non id tamen præsenti imputandum inediæ, sed præcedenti ingluuiei, & comessationi, quę redundantiam obsceni humoris extrudit, qui concretus fuerat in medullis: facilè etiam indè pruritus, cùm in suis latebris turgens humor naturam incitat ad expulsionem. Pruritus etiam maior accidit ab epulis lautioribus, quæ incentiuis acrioribus sale, & pipere, similibusque condiuntur. Irâ quoque, aut furore eiusmodi accidit infestatio. Illecebrosis item cogitationibus, cùm ad libidinis prouocationem duo maximè requirantur, materia videlicet quæ genitalia foueat, & appetitus qui incitet,

tet, & impellat: non poteſt profectò noſtro ieiunio, modò legitimè obſeruetur, id incommodi imputari. Etenim materia illa, quæ benigni alimenti eſt ſuperfluitas, ex eâ frugalitate non poteſt abundare; appetitus verò deficere cogitur, quòd ſpiritus, in quibus vis, naturæque ad omnem motum robur ponitur, rariores effecti languorem, & flacciditatem inducant: ſine Cerere, & Baccho friget venus, fomiteque ſublato tollitur flamma. Quin etſi diuturniore inediâ corpus nonnihil inardeſcat, tamen quòd ad impurum motum tùm humores, tùm ſpiritus requirantur, ad eum profectò minimùm incitatur; niſi hecticam febrim, quòd continuam ſolidarum partium efferueſcentiam inuehat, maiorem quàm in ſanis (quòd nemo rectè dixerit) inducere tentiginem ſtatuamus. Iàm verò appetitus, animæ quidam ad agendum impetus, vt habet Marcus Tullius, *Lib. 1. offic.* pro ſpecierum incidentium occurſu variè diſtrahitur, velut cum electione voluntatem mouens; citra illam, cum vitæ negotijs furorem, aut iram, vel cum corporis voluptatibus concupiſcentiam, ac turpitudinem excitans; quę cùm ſint contraria, ac locis, ſpiritibuſque ſeiuncta, fieri non poteſt vt ſimul reſpondeant. Quare cùm ieiunij inſtitutum poſcat vt mens ſursùm

feratur, ac pijs meditationibus intendat, impudicis stimulis occasio non prębetur, reuulsis nimirùm in superiora cum sanguine spiritibus, & mente contrarijs cogitationibus occupatâ. Sed eam quoque mentem Ecclesiæ pręcipientis intelligo, vt per quadragesimam Dominicę passionis potissimùm mysteria assiduè cōtemplemur, delicta execremur, persequamur virtutes; suppeditant argumentum frequentissimę tùm conciones, aliaque exercitia; quę si saperent, animoque insiderent, euitatis sedulò quibuslibet malis occasionibus præclariùs afficerent. Idcircò qui jeiunijs carnis vexationes augeri contendunt, certè quid sit jeiunare nunquàm videntur didicisse. Quam enim experientiam tùm de se, tùm de alijs proferunt, non tàm ex jeiunio, quàm animi prauitate proficiscitur; cumque mens impudicas imagines altius imbiberit, nihil à jeiunio, prauâ consuetudine impediti, percipiunt: vndè si qui stimuli ieiunantibus superueniunt, ex imaginatione violenter exsurgunt; non secùs ac in effætis, senibus, eunuchis, impotentibus, frigidis, ac maleficiatis vsu cernimus euenire.

Graue quidem fateor, ac molestum, multaque subinde tolerantiâ opus est, quemadmodùm in omni bonâ medicatione; quia

Dulcia non meruit qui non gustauit amara,

quid

quid dulcius, desideratumque magis sanitate? hanc jeiunium non solùm corpori, verùm etiam animo promittit. Magnus proindè Leo rectè dixerit producere *Card. de var. rer. l. 14.*

Castas cogitationes,
Rationabiles voluntates,
Et salubria consilia.

Cui Actuarius insignis Medicus, sed prophanus, adijcit; homo suprà se rapietur, & ad deum iterùm conuertetur. Socratem cùm corpus à cibis sobrium, & animum à sceleribus, & perturbationibus mundum habuerit, diuinare potuisse legimus.

Pisces, ceteráque jeiunijs vsitata edulia aptissima, non carnes.

CAPVT XIIII.

MPLACABILES se exhibent cremargi, ollis credo ægiptijs assueti, dùm carnes, oua, ac lacticinia quadragesimâ, alijsque alibi diebus excludi queruntur, nec aliud quàm legumina, pisces, aliaque quæ in victu sanorum, ipsi pro insalubribus dicunt haberi, præsertim eo tempore quo humores corporis reflorescunt, ac velut mutato exuuio renouantur, potius iudicant carnibus

atque alijs præstantioris ſucci alimentis naturam tunc fouendam eſſe, potiſſimùm quòd ex eius temporis moderatione tanquàm baſi quadam, valetudinis rudimenta concipiantur, futuręque diſpoſitionis felicitas dependeat: adeò vt ſuccorum primordijs vitiatis, iàm certam languorum, ac calamitatum poſitam clamitent occaſionem, vt paulò ante ex Leon: Fucchio, eiuſque commilitone Iano minimè bifronte, quòd extra buccas nihil intelligat, retulimus; quos Hippocratem conſuluiſſe couenicbat libro de veteri medicinâ, eos reprehendentem qui ſimpliciter caſeum eſſe malum edulium pronuntiant; cùm non omnes homines lædat, imò mirabiliter gracilibus conferat; differunt enim horum naturæ, differuntque etiam iuxtà hoc quod eſt in corpore caſeo contrarium. Ad hæc tempus, modus, quęque prætereà corpori tùm inſunt, tùm accidunt conferenda, & componenda ſunt; ſępe enim contingit, vt quæ alioqui ſint mala, certâ tamen occaſione commoda deprehendantur; vt rectè libro de præceptionibus vetuit, ne quis quod vnum ſolùm profuturum ſit aſſeueret: ſed prudentis eſt probam comparationem prius facere, quàm de aliquo quod vel bonum, vel malum ſit ſententiam ferat, quo modo in muſicâ ſonos probare, vel

Lib. de. præcept. Hippoc.

ims

improbare non decet nisi mutuâ acutorum cum grauibus, minimorum cum maximis, extremorum cum medijs, collatione: quorum concentus si consideretur, non parùm instruet in eo studio quod competit tuendæ sanitati: vt enim ille ex contrarijs conficitur, ita & natura ex contrarijs constituta contrariorum quoque commoderatione debet conseruari, quod tùm euidentius cernitur, quandò natura suo modo excidit, vel plurimùm declinauit. Quamobrem non tàm quid vel pisces, aut legumina, seu etiam inedia præster, sed quam simul concurrentia corpori constitutionem pa-rent, potiùs est aduertendum. Ieiunia itaque quatenùs alimenta subtrahunt, facilè calidio-rem, siccioremque intemperiem induxerint, ideoque non carnes quæ sanguinis caliditatem augent, sed pisces frigidi, & humidi rectiùs obijciuntur. Carnium quoque substantia celerius conuertitur, ac dissipatur, pisces lento, viscosoque succo præditi, diutiùs, atque constantiùs calorem natiuum fouent, pabulumque durabilius, quod longa poscit abstinentia, subministrant: quod in hecticâ laborantibus Medici, ob calidiorem illorum dispositionem perpetuò imitantur, cùm cancros, astacos, testitudines, ranarumque coxas edendas proponunt.

At ſanis intereà, quibus calor validior eſt, delicatiores, molliores'que piſculi velut gobiones, ob fluxam ſubſtantiam, jeiuniorum diebus parciùs ſumendi ſunt, ac ſolidioribus edulijs, ſiue piſculentis, ſiue alîus generis, quæ non tàm promptè conficiantur familiariter vti ſatius eſt, adſtipulante Aëtio: ſecurior (inquit) diæta eſt, & victus attenuatorius ad ſanitatis conſeruationem præ craſſefaciente. Verùm cùm modicè alat, firmitatem non addit corporibus, neque robur. Oportet igitur aliquandò etiam multum nutrientia moderatè aſſumere, vbi firmitatem acquirere voles. Hæc ille. Nec deſunt eius generis multa ex leguminibus, fabarum ſpiſſiora collata, orizata, amigdalata; ex farinis panici, frumentiue confecta liba: ex piſcibus haleces, ſardæ, aranei, lampetrę, ſcombri, acus, minùs corruptibiles aſelli, aloſæ, ſturiones, (quos accipenſeres diximus) ſalmones, anguillæ; ſed parciùs, carpiones, ſoleæ raiæ: quibus ſecundo loco paſſeres, pectines, rhombi, lucij, & id genus alia ſuccedant, quæ vel durioris, firmioris, aut ſolidioris ſubſtantię, aut lentioris ſunt: ſinapi, piper, gingiber, quibuſdam oleum, & acetum, pręter ea quæ diximus pro condimento ſeruiunt, nonnulli radicem maioris raphani cum amigdalis, micâ panis, & aceto tundendo ſubigunt in illum vſum, quę vt parciore

Tit. ſerm. 1. c. 239.

Aegineta lib. 1. c. 73

manu

manu ſumenda ſunt, ſic non omnibus conducunt. Cetera prætereo, quòd magiricæ inuentiones per regiones, & familias varient, quoniam & allia, & cæpę quibuſdam placent, alibi aromata in eum ſcopum conſumuntur. Itaq́ue per quadrageſimam ſalubriter quàm plurima recepta ſunt, quæ & victum vel corrigunt, vel gratiorem reddunt, ſicut ea quę modò recenſuimus; & nutrientis incommodis, aſtrictioni ſcilicet, leuitati, vel obſtructioni in promptu remedio ſunt: menſæ initio oleo, paſſulis, ficubus,

Veſcere lactucis, & mollibus vtere maluis, *Martial.*

item lupulis, aſparagis, ſpinachijs: deinde amigdalis, aromatibus, croco ad corrigendum; biſcoctus autem, cydoniata, & cetera, quę bellariorum loco proponuntur, vt plurimùm ſiccandi, adſtringendiq́ue facultate pollent, inter quæ familiariter numerantur nuces, vt vulgato verſiculo fertur, *Aëtius lib. 4. titra. cap. 30.*

Poſt piſces nux ſit, poſt carnes caſeus adſit.

Hominis finis Dei cognitio, & sui: ad hanc per ieiunium tenditur: anima sicco gaudet.

CAPVT XV.

ETERVM nè prolixior sim in re tàm clarâ, tot tantisque autoritatibus firmatâ, vsu deniquè longo, & experientiâ stabilitâ, breuiter adijciam quod veluti basis sit, & fundamentum totius argumenti presentis commentationis, in quâ, sicut in omni re de quâ disputatio suscipitur, certus prefigitur scopus, ad quem perueniri non potest, nisi per media consentanea, quę quo fuerint propria magis, eo & breuior, & facilior ad eum aditus patefiet. Est autem Christianæ dignitatis scopus, non hîc in terris sordescere, sed animi splendorem illustrare, vt Deum cognoscat, à quo conditus est, & in hunc μικρόκοσμον missus, donec iubeatur venire vbi delitijs nunquàm intermorituris affluat, felicissimaque societate fruatur. Sed quia in hoc stadio arenoso multo puluere sæpe conspergitur, & fœditatem contrahit purificatione indiget, contemplatione videlicet sui; quod ille Sapiens probè viderat, cuius symbolum γνῶθι σεαυτὸν. Quod vt con-

consequentur Pitagorei in solitudinem secesserunt, Diogenes rebus omnibus abdicatis, dolio se conclusit, Plato Academiam, Cicero Tusculum, Anachoretę eremum, Monasteria religiosi viri, alij aliud delegerunt; nimirùm vt vel turbam euitarent, vel corpori commoditates subtraherent, quo certiùs animo pareret, minusq́ue calcitraret; aliter enim homo educandus est, aliter porcus; hic enim saginatur vt viuat, & iterum viuat, nunquàm deinceps moriturus. Quoniàm verò non omnibus ad summa datur contendere, nec cuiuis homini contingit adire Corinthum, sintq́ue mortalium diuersæ sortes; pręsunt vni, subsunt alteri; quidam sacra tractant, alij prophana: & ex his nobiles, alij è vulgo, in quo & viles & ciuiles, omnes tamen ad sublimia vocati, dùm suas quisque functiones obit, fieri non potest vt vna sit omnibus animi curandi ratio, cùm professionis diuersitas nec media, nec oportunitatem semper suppeditet. Prudentiâ incredibili ijs terminis conclusa est, quæ ad salutem methodus, qui infimis iuxtà ac summis & faciles sunt, & necessarij, adeoq́ue obstringunt omnes, vt qui velint ad perfectiora contendere, consilio vti liberum relinquatur. Olim sacerdotes, & leuitæ in templis, populus autem

 in

in opere per ferias versabatur, à quo sabbatho abstinebat, vt ne cibum quidem coqueret, sed diuinis rebus vacaret. Christiani pro sabbatho, dominicum habent, tanquàm hebdomadarium pascha, & diem quietis, eiusque gratiâ sextæ feriæ, & sabbathi abstinentiam: festa quædam pro encenijs, schenophegijsque cum vigilijs (vt vocant) in ieiunio, & abstinentiâ; & sicut olim biduo ante Dominicam fieri solet, sic pascha demùm habet quadragesimam, quę cibo priuat, & interdictis. Nec temerè profectò, quòd aliter mens nec excitari, nec perdurare posset. Vt homo igitur aliquandò se hominem esse ostendat sapientię studio aliquantò accuratiùs incumbere debet, ijs potissimùm temporibus, quibus ad diuini numinis Maiestatem propiùs accedit; ad quod præstantiorem regulam nullam inueniet, quàm eam quę corpus, & maximè caput ad sapientiam accommodet, quam in sicco cum plurimis philosophis constituit Hippocrates: sicco, inquam, superfluæ, alienęque humiditatis experte, quod nihil aliud est, quàm temperamentum in quo sapientissimam, & memoriâ valentissimam animam ponit; pręsertim si syncerissimum ignis, (vt ipse loquitur) aquam superet: cùm cõtrâ si ab hâc nonnihil superatur, sapientia deficiat; nàm vulgò dici solet, tantùm cuique stulti-

Lib. 1. de diætâ.

tię

tię inesse, quantùm humiditatis: exemplo sunt viridia ligna, quę ob aquæ copiam non reddunt flammam pellucentem, & claram. Porrò per calorem anima sicut suæ fabricę est opifex, ita eandem non solùm conseruat, verumetiàm exornat, & polit; adeò vt temperamenta ipsa per se corrigat si sunt inepta, vt ex ętatibus patet: pueri enim cùm sint admodùm humidi paulatim siccantur, vt cùm adoleuerint sapiant; senes rursùm collecto humore, è contrà desipiant. Clarum idem est in ijs qui pani, & aquę adiudicantur ob proteruiam, & luxum: nàm ex illis plerique non raro ad mentem redeunt, sicut etiam multa pręclara ingenia otio, comessationibus, ebrietate prorsùs oppressa, perierunt. Atque hoc est, quod dixit Hippocrates, dietâ animam hominis vel flaccescere, vel vigere; nimirùm artifici imputatur, si ob instrumenti ineptiam, opus minùs sit accuratum, liquet maximè in arte pictoriâ ex penicillo; scriptoriâ, calamo: neque enim quis rectè vel pinxerit, vel scripserit, nisi optimè concinnatis. Eam curam solent homines impendere animę organis inferioribus, quę ad vitam tantùm hepati sanguinis officinę, & procreationis fomiti pręstantissima offerendo alimenta, & homerica quę intimâ vi illud tùm roborent, tùm excitét, alijsque rebus, quę facilè, & plurimùm nutriant,

chymum augeant, ſpirituſque multiplicent ad concupiſcentię, & libidinis, quæ ſuo muneri credita ſunt, commendationem. Ad cordis verò vim iraſcibilem aromata, vinum, & calorifica colliguntur, ex quibus vitalium ſpirituum flamma augeatur, & inardeſcat. Nam

Ennius ipſe pater nunquàm niſi potus ad arma
Proſilijt:
Et inde furor etiam qui arma miniſtrat.

Anima cogitando deambulat per cerebrum.

CAPVT XVI.

CEREBRVM quod animę arx eſt, & ſacrarium, longè aliam ſolicitudinem requirit, quòd menti ſeruiat; eo præſtantius omnibus organis, quo diuinioribus nominibus eſt conſecratum, in quo homo ea tractat quæ cum cæleſtibus illi communia, cetera verò etiam bruta ratione deſtituta, & plantę obtinent; functiones autem cerebri vt principes ſunt, ita peculiarem quoque rationem, ac modum ſortiuntur, ſpirituſque poſtulant eâ ſubtilitate, & ſplendore, vt cùm ſint ſubſtantiæ, eos Galenus voluerit luci ſolari compararc,

Lib. de locis affect. cap. 7. lib. 2.

rare, vt eiusdem agilitatem, & impetum redderet notiorem, quę non solùm in voluntarijs actionibus suâ promptitudine necessaria est, sed multo magis in cogitatione, de quâ autor ἐπιδημιῶν sic enunciat; ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποις; vt rectè dictum sit à Senecâ. Non potest grande aliquid, & suprà ceteros loqui, nisi mota mens. Quis enim non animaduertit dùm anima pręterita pręsentibus confert, componit, diuidit, speculatur, expendit, non omnia hæc motu facere tàm expedite vt nihil magis: nàm dùm hæret, aut longiùs abijt frontis perfricatione, aure vulsâ, aut capite scalpto constat excitari, & reuocari, non secus ac si nolâ admonita euigilaret. Videas etiam in summo, ac interiore loco duas insignes specus, quâ parte cerebrum mollius est, fingendis imaginibus, suscipiendisque ideis destinatas; in posteriore minorem vnam, sed satis cauam ob loci firmiorem constitutionem, memoriæ archiuis deputatam; in medio angustior hinc inde transitum præbet; in quâ facilè turbatio accidit, si quandò imprudentiùs neglecto ordine mens pręcipitet, tantâ nonnunquàm iacturâ vt reparari non possit, & cerebrum reddatur inutile discursui, non secus ac domus, cuius concidit tabulatum; sed hoc potius est, vt intus puræ sint, & ni-

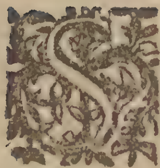
Aphor. 1. comment. in 6. ἐπιδημ.

De tranquil. vitæ lib. 1.

& niteant, nè obfuſcentur ſpecies, impediatur diſcurſus, & tranſeuntium reuocatio. Nàm & in domo deambulationem impedimenta ſiſtunt, fumus obtundit, & reditus obturatione prohibetur; quę omnia cùm in cerebro anima vltrò citroque velut commeando imitetur, danda eſt opera vt vbi liberè eam agere volumus, obſtacula quęuis diligenter ſubmoueamus. Quod cùm ieiunio Eccleſiaſtico congruentiſſimè pręſtari iàm ſit demonſtratum, ſupereſt quomodò victu quadrageſimali in actione conſeruetur, ac perſeueret explicemus.

Piſces meditantibus, pariter ac jeiunantibus vtiliores: prudenter animo vacandum, nè menti obrepat turbatio.

CAPVT XVII.

PIRITVS igitur ille, qui tenuitate quidlibet vincit, ex chymicis ſubſtantijs, quę quintę eſſentię appellantur, noſcitur; ſiquidem vt hæ multiplici circulatione exquiſitiſſimè, & ex fece ſępius educuntur; ſic ille ex ſanguine, vilioreque materiâ, quę ipſi tanquàm fex ſit, per varios, & velut reticulares anfractus foris, & intùs mirabiliter elaboratur, vt rariſſimus fiat, ideoque

indi-

indiget custodiâ nè euanescat. Iàm verò quod ars naturam imitando vitreis galeis, quibus liquores educuntur stillatitij, prorsus imperuijs molitur, nè materia tàm pretiosa pereat, easdemque irrigando, prouidet nè feruore absumatur; hoc longè prius natura prospexit: nàm cerebrum maximè frigidum, & humidum fecit, insigni præterea mole dotatum in craneo securissimè collocauit; & nè tantillum loco moueretur, sed quiesceret membranâ quadam, quam piam matrem vocant, in hoc osseo caluariæ vallo firmissimè in circulum vinciuit, & attexuit. Non enim decuit motus principium moueri, vt rectè notauit Philosophus, & ἀυτοψία docet, & ratio. Quæ omnia talem συνδρομὴν naturæ sagacitate, ac mirâ prouidentiâ sortiuntur vt incomprehensibilis animi illa summa, atque diuina vis coërceatur, detineatur, ac in officio persistat; cùm diuturniore agitatione, & motu, potissimùm si contentio accedat, vsu exploratum habeatur sic inardescere, & inflammari, vt insequatur delirium, quo homo mirabili μεταμόρφωσι in beluam commutetur; idque per longam inediam, non aliter ac per studia haud infrequenter contingere obseruatum est, vt mirum non sit, si jeiunio, & studio simul iunctis idem timeatur. Consilio itaque prudentissimè constitutum est, vt alimentorum in-

Cerebrum non mouetur.

Aristot. lib. de Spiritu.

 fre-

frequentiâ mens libera, qualitate secura sit; nempè si ratò, & piscibus maximè ieiunetur; qui frigidi, & humidi cùm sint, talem succum exhibent ex quo spiritus proueniant animales, durabiliores, & calori resistentes, quique tardiùs inflammētur quàm ex ouis, lacte, & carnibus. Hæc forte is qui à Standonck cognominatus montem acutum Lutetiæ Parisiorum, & Louanij domum sibi cognominem exstruxit, olim intuitus est, licet ætas alumnorum dissentiat, cùm nec bonos pisces habeant, nec satis pro incremento nutriantur; quod multi graues, & excellentes viri sæpe conquesti sunt, vt meâ sanè opinione vtilius à superiore potestate ibidem victus imperata forma dispensatione mutaretur. De Iaponibus interim fertur quòd dociles sint, & ingeniosi, quos constat non solùm parcissimè, sed etiam tenuiter admodùm victitare, adeò vt vix piscibus vtantur, legumina, oriza præcipuę epulę nobilium, & ratò satis vsurpantur, alioqui folia colligunt, & siccant in annonam: viuunt nihilominùs, & valēt quantumuis medicis destituti. In Hollādiâ, & Zeelandiâ quotquot ex piscatione viuunt, vix vnquàm carnes attingunt: sed & multis è vulgo passim fortuna non carnes solùm, sed & pisces denegat totâ vitâ, vt fere perpetuam seruare quadragesimam videantur. Sed nec Anglis satis est biduana

Maffeus. Lib. Iaponic. 2. 3. 4. & comment. rerum in oriente gestarum de æthiopicis. Olaus magnus de victu septen.

à car-

à carnibus abstinentia, nisi (quod omnibus manifestum est) & additus Mercurij dies icthyophagię obstringatur: forte quia Cecilius ille ita voluit, & loculis quorundã conducit, non erit tàm frequẽs piscium vsus noxius sanitati. Ad hęc cerebri temperamento respondens alimẽtum quadragesimale à calidâ intemperie tuetur, quâ, licet difficulter, capitur tamen, si nimiùm rota voluatur, quod contingit violentâ, & immodicâ cogitatione. Ergò pisciũ esu mentis emotioni occurritur ad eum modum quo phrenitides, maniæ, vigiliæque curantur quæ syrupis papauerino, violaceo, è nymphcâ, similibusque frigidis, ac humidis vincuntur. Proindè, vt qui jeiuniũ præceptũ salubriter exequatur, certa sibi tempora pręfigat orandi, edendique, & œconomię humanæ officia cõfundat, det corpori, det menti vicissim, & oportunè iuxta Medicæ disciplinę normã, quæ satis est explicata. Quare rectè Carthusiani qui semper piscibus victitant, & Minimi, qui quadragesimalẽ victũ perpetuum profitentur, PP. Benedictini, & Domenicani, & alij sanctissimi ordines nõnulli ex primâ institutione plurimũ, & diu ieiunijs se macerant, presertim à mense Septembri cum imbrium reditu vsque ad Aprilem orandi tempora partiuntur; vigilias somno; famem refectione; mentem quiete; aut suaui vicissitudine temperant,

Sanderus de scam. ang.

 & opti-

& optimè, ac diutissimè viuunt. Franciscani quanquàm continuò non vescantur piscibus, jeiunium in plures tamen partiuntur vices, consulto sanè, quòd in Euangelio prædicando, plurimùm corpore laborent, dùm varijs in locis eodem quandoque die, operam suam ex affluentiâ caritatis impendunt.

Qui excusentur à jeiunio secundum Medicos?

CAPVT XVIII.

VM ergò victus talis fuerit, quo non facilè sanguis inflammetur, siue legumina, siue pisces, & feliciùs succedet abstinentia, & mentis exercitia erunt tutiora. Videas in Dyonisio Carthusiano ecstasim triduanam sine corporis offensione crebram, tàm constantem vt vel sine cibo meditaretur, vel ingestum quandoque à fratre non animaduertisset. Quòd si verò jeiunandi Ecclesię forma, ac vsitata edulia, vt subinde accidit, nonnullos grauiùs affligant, atque catharros, vertigines capitis, stomachique dolores pariant, Medici prudentis consilio ratio temperetur, quemadmodùm in diuortijs ob alterutrius impotentiam, idque genus alijs causis obseruari solet.

let. Rigorem eundem non omnibus conuenire Hippocrates ipſe aureâ ſententiâ indicauit, ætati, tempori, naturę, ac conſuetudini (quibus rectè addideris, regioni, ac climati) aliquid indulgendum docens. Proindè æſtate, & Autumno cibi difficillimè feruntur, hyeme facillimè, ſecundum locum ver habet; ſenes jeiunium facillimè ferunt, ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent, minùs adoleſcentes, omnium minimè pueri, præſertim qui inter ipſos ſunt viuidiores. Qui creſcunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus abſumitur, ſenibus verò parùm calidi innati eſt, paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur. Hyeme, & vere quidem ventres calidiores, ideoque copioſum alimentum exigunt, calor quippe introrſum per ἀντιπερίστασιν cogitur ijs anni conſtitutionibus; hyeme quidem, & veris initio, quòd hyemis quaſi natiuam indolem ex ſucceſſione mutuetur. Sed non ſatis eſt ipſum tempus conſiderâſſe, niſi etiam corporum per ipſa tempora diſpoſitionem, quæ humida cùm ſint, & cruditatibus onerata conſtat minimè alimentis grauanda, quòd plus ſatis calor in centrum coactus inueniat in quę ſe totum impendat, & exerceat. Sed quemadmodùm coniectari oportet an æger cum victu ſufficiat perdurare,

Appor. 15. lib. 1.

Aphor. 18. lib. 1.

Aphor. 13. lib. 1.

Aphor. 14.

Aphor. 15.

Lib. 1. aphorif.

donec morbus consistat, & nunquid prius ille deficiat, nec possit cum victu perdurare; sic etiam expendendum est, quousque, & quatenù ieiunia quispiam & maximè quadragesimam quiuerit peragere. Etenim pueri excipiendi sunt, quique adhuc crescunt, in quibus multum consumitur. Prægnantes, & lactentes quòd plures alant pluri cibo indigent: infirmi, & senes, non tàm crudi illi, & ὠμογέροντες virentes ab anno quinquagesimo ad sexagesimum (de quibus Hippocratis paulò ante citata verba intelligenda sunt) quàm decrepiti, sæpius & parùm nutrimenti postulant, quòd calor in illis debilis sit, & ob partium duritiem tardior ciborum distributio. Denique viatores, fossores, messores, helcyarij, baiuli, fullones, fabri, ceteraq́ue operariorum turba, quandò confertim, & plurimùm exhauriuntur, iustâ ratione à ieiunio excusantur: nec minorem noxam à ciborum priuatione experiuntur φιλόμουσοι qui plurimùm ingenio, & voce contendunt, quos priùs ex Ecclesiæ archiuis descripsimus. Biliosi quoque, & ad choleram procliues inediam ferendo non sunt, quòd magis accendantur, & turbentur humores; à piscium tamen esu non possunt excusari, ob contrarietatem temperamenti, pisces enim frigidi & humidi, illi verò calidi & sicci. Vt in summâ dicam idq́ue

Arnoldus Villano. introduct. cap. 66.

inge-

ingenuè, nemo de abstinentiæ legibus vllo iure conqueri potest, cùm si valetudo firma fuerit omnis noxæ occasio prudentissimè præscindatur: sin autem infirmior, aut debilis, eximatur. Iàm verò etiam lacticiniorum plerisque in locis vsus conceditur, tùm quòd natura humana tempore atteratur, tùm quòd maleuolis occurrendum indulgentiá sit, & pietatis vigor deferbuerit; quanquàm olim inter remedia quæ corporis sanitatem conseruant duo fere præcipua habita sint, scilicet abstinentia à cibo, & potu decimo quoque die adhibita, & vsus potus salubrisque inter alia in libro quodam vetusto in bibliothecâ Segebergensi se reperisse fatetur Ranzouius, cui titulus, Alexànder de secretis secretorum, siue de regimine Principum, qui quanquàm non erat perfectus, videbatur tamen compositus, inquit, tempore Augusti, quod apparebat tùm ex inscriptione quæ ad Mœcenatem erat; tùm ex puritate dictionis. Hæc ille. Cui hæc duo remedia ad vitam longam, & sanitatem integram conseruandam non parùm momenti adferre etiam visa sunt. Certo item hoc sibi quisque persuasum habeat jeiunio, & abstinentię non deesse voluptatem, nàm

Ranson. c. 23. de valet. conseruanda.

In Venetis ſint lauta licet conuiuia terris
Principium cænæ gobius eſſe ſolet.

niſi quis inuitus ſuſcipiat, nec fere inferre detrimentum, niſi ex proprio errore, ingluuie, immodeſtiâ, ac negligentiâ ſibi hoc quiſpiam conciliet, ſic enim ieiunij fructum facilè perdunt, & magnâ iniuriâ ſeſe afficiunt: cuius præclaras, & neceſſarias dotes ijs commendatas eſſe velim qui ſuam valetudinem caram habent, & quod multorum exemplo conſtat, diu feliciterque viuere deſiderant, menti denique, ac orationi vacare, quod eſt præcipuum officium hominis Chriſtiani.

FINIS.

IN LIBRVM MEDICO-ECCLESIASTICVM CL. D. IOANNIS VVALTERII VIRINGI Medicinæ Hierophantæ.

ATVRÆ *imperio Leges pugnare sacratas,*
Non vna è Rheni rana palude tonat:
Fraudari genium grunduli Grunnius olim
De grege clamauit, cui popa venter erat.
Sic sua tendebat vacuo perplexa palato
Retia, venatrix ingeniosa, Gula!
Non tulit hanc falso prætexi nomine culpam
VIRINGVS, *stadio clarus* HYGÆA *tuo:*
VIRINGVS, *Grudium quo decedente Lycæum*
Poscit adhuc caro suppetias capiti:
VIRINGVS, *prælustre Chori iubar Atrebatæi,*
Gemmato MARIÆ *sardius in strophio.*
Cedo, ait; & facili dirimam virtute duellum,
Captus in amplexus hostis ab hoste ruet.
Non Troiam vt capiens ibat captiua iuuentus,
Non vt equum capiens Phryx modò captus abit;
Sed velut implexis conspirant vitibus vlmi,
Et velut à sociâ purpurat vua suâ.
I nunc, vane pepo, bellorum finge timores:
VIRINGVS, *positâ lite, sequester erit.*

Heribertus Rosvveus Societatis IESV.

CLARISSIMO
D. I. VV. VIRINGO DOMI-
NO, ET COGNATO.

SANAM *qui mentem rogitas in corpore sano,*
Sanus & ætatem viuere nestoream;
His, tibi VIRINGVS *quas scribit, legibus vti*
Disce, valent animis, corporibusque valent.

Iacobus van Haecht I. V. Doctor.

IOANNES
VVALTERIVS VIRINGVS
O VNVS VRGENS ALTIVS IEIVNARI,

O IEIVNARI LIBER VRGENS ALTIVS VNVS,
Sit sat, id arcanum nomen, & omen habet.

In errorem pseudomedicorum Leon. Fucchij, & Iani Corn. de jejunio Verni temporis.

VCCHIVS obfuscet veris jejunia falsò,
Sit tui hic erro sequax Iouiniane Iouis,
Aërio sufflet, Brentinis afflet oletis,
Scripta Lutheriaco commaculétque luto,
Caluitio obnubat Caluinia tempora, Fuscas
Orci & sub verno rore propinet aquas,
Sit Leo non nardus, Stygij at Sardoa Leonis,
Non odor hinc nardi, sed stygis ardor olet;
Ianus olens, sine fronte bifrons, Cornarius hircum,
Cornibus Abromios adferiátque suis,
Erret vterque tenax Bromij patronus, & altè
Vrgeat hoc vetitis Gurges vterque cibis,
Tu jejunari quàm quiuis altius vrges,
Et tuus ò vnus Magne VIRINGE liber.

Guibelmus Opstael Medicus Valentianus.

IOANNES VIRINGVS.

VIR INGENIO SANVS.

IGNAVIS hominum, timidisque infamia turpis
Tanquàm semiuiris semper inusta fuit.
Perpetuò magna est sectatus, & ardua magnus
VIRINGVS, spreuit vilia, temsit humum.
Corporibus medicâ, Paulinâ consulit arte
Mentibus: hic testis mistus vtrâque liber.
Sunt, quibus ingenium dederit natura, Deusque
Prauo sunt animo, iudicioque carent.
Sana huiusce viri doctrina: Ecclesia quicquid
Sentit, idem scriptor sentit, idemque docet.
Laus hæc quanta? VIR est, excellit acumine mentis:
INGENIO SANVS non nisi recta probat.
Nomine nec solo sunt hæc testata, probantur
Moribus, ingenij fætibus, artis ope.

Antonius Meyerus.

IOANNES VVALTIERIVS VIRINGVS

ANAGRAMMA.

En Vigor vnus ſalutaris jeiunî.

HOEBI *munera quo libelle prodas,*
Dei munere quin libelle prodis?
Seu ſedes animi, comeſque corpus,
Fibris nutriat artuum Dolorem;
Seu mentem nimium malignus hoſtis
Curarum vehat orbe non quieto;
Dat certam liber vnus hic ſalutem:
Ieiuni vigor vnus hîc ſalubris,
Et mentem iuuat, artuum & medetur.
O libri facilem beatitatem!
Phœbi munera qui libelle prodis,
Dei munere quin libelle prodis?

VIRINGI hic fœtus; formam vel cœpit ab ipſo:
Nulla parem meliùs picta tabella tulit.

Rob. Roze Valencen.

EPI-

EPIGRAMMA AD LECTOREM,

Philippi Meyeri Atrebatij.

Os, quibus eſt cordi lautis accumbere menſis,
Et certare mero ſolidis potando diebus,
Hinc procul ite, ſatur quibus eſt pro Numine venter;
Scilicet haud vobis dîas emiſit in auras,
Ingenij monimenta ſui, lacerantia luxum,
Nobilis inſigni VIRINGIVS arte medendi.
Nil, niſi ſobrietas doctis laudata libellis
Suadetur, virtuſque malo contraria Como.
Aurea qui penitus fuerit præcepta ſecutus;
Percipiet, gemino donatus munere, frugem;
Incolumem longos vitam producet in annos,
Nec podagræ, nec erit morbis obnoxius vllis;
Denique poſt obitum, iàm ſobrietate piatam
Flagitijs animam, radiantibus inferet aſtris.

CENSVRA.

HI quinque Libri *De jejunio, & abstinentiâ*, ab eruditiss. clarissimoque Medicinæ Doctore, presbytero, Domino IOANNE VIRINGO conscripti, quibus & sanctissimus Ecclesiastici jeiunij ritus ab improbis sectariorum calumnijs vindicatur, & salutaris abstinentiæ modus ostenditur, meo iudicio planè digni sunt, quos legant omnes ij quibus vtriusque hominis tàm interioris, quâm exterioris in hoc abstinentiæ, & jeiunij genere iuuandi, curandique studium est, Duaci die quintâ Februarij anni 1597.

Guilielmus Estius sacræ Theologiæ Doctor, & diuinarum literarum in academiâ Duacensi Regius, ordinariusq; professor.

Hos quinque *De jeiunio, & abstinentiâ* IOANNIS VVALTERII VIRINGI Medicinæ Doctoris, presbyteri, & Ecclesiæ Cathed. B Mariæ Attrebatensis Canonici libros, in quibus piè, & solidè ostendit jeiunium Ecclesiasticum non solùm animę, sed & corporis salutem, temporalemque Reipublicæ vtilitatem promouere, cum magno fructu typis excudi posse sentio. Ianuarij 12. 1597. Iacobus de Bay S. Theol. Doctor, & regius in academiâ Louaniensi professor.

L 1.

LIBROS quinque Clarissimi viri IOANNIS VVALTERII VIRINGI Medicinæ Doctoris, Confratris mei amantissimi de abstinentiâ,& ieiunio tractantes: iudico esse admodùm vtiles, & dignos qui typis excudantur. Nec esse in eis quidquam quod sacris Ecclesiæ Catholicæ, & Romanæ sanctionibus aduersetur. In cuius rei fidem signum manuale meum hic apposui 12. Februarij. 1597.

Franciscus Maugrè Ecclesiæ Atrebatensis Canonicus, & Præpositus.

Hi quinque Domini IOANNIS VVALTERII VIRINGI Canonici Atrebatensis, & Medicinæ Doctoris de Medic'ecclesiastico ieiunio miscelli libri & prelo, & cedro digni sunt: cùm ad animi, corporisque curam, & ad Ecclesiæ, medicorumque de abstinentiâ præscripta confirmanda aduersus gastrimargos, lurcones, & helluosos nostri seculi hæreticos impendio conducant. Atreb. 26. Martij 1597.

Guilielmus Gazæus Ariensis, parœciæ S. Mariæ Magdalenes apud Atrebatenses Pastor, librorumq; Censor.

CVI-

GVILIELMO RIVERIO
TYPOGRAPHO ATREBAT.

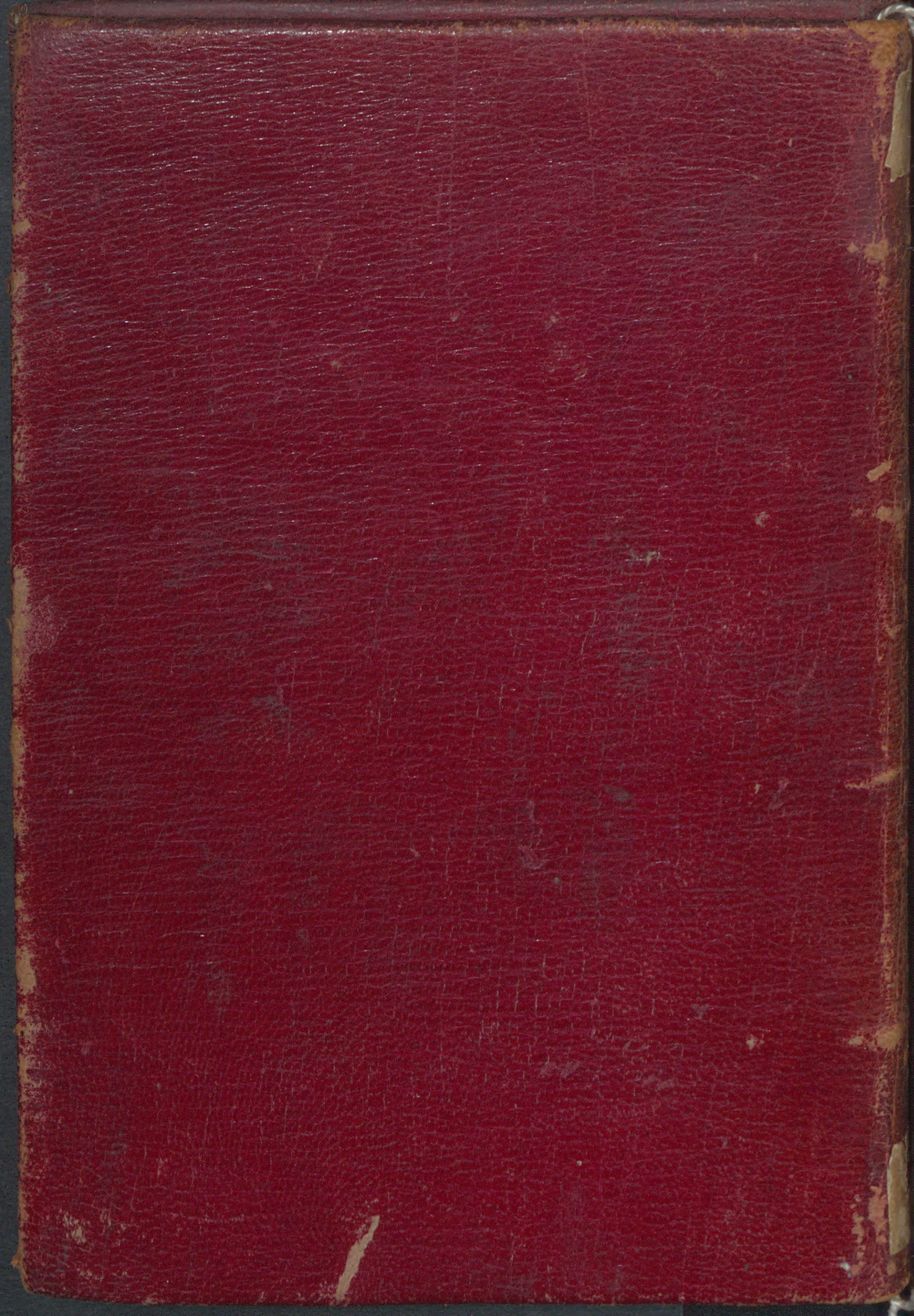
QVID possit Typographus arte, ac fide, tuus hic labor RIVERI demonstrat. Dignus profectò bonâ fortunâ: agnoscent, & fatebuntur quotquot periti iudices, ac synceri; prælum, character, nitor testantur. Exemplo est breuissimo tempore opus perductum ad finem: nempè PLANTINI RIVERIÆ es germanus nepos. Id causæ cur te vnum delegerim, cui Copiam *Librum de jeiunio, & abstinentiâ* imprimendi facerem, ex mente Max. Cathol. nostri Regis, & ceteris, ni consensero, inhiberem. Vale.
Atrebati è Rigiacis inante-diem Cal. Aprileis.
M. D. XCVII.

IOAN. VVALTERIVS
VIRINGVS.

Per Regem in Secreto Concilio Bruxellis
1597. Ian. 23.

Signat.

Berthj.

colorchecker CLASSIC

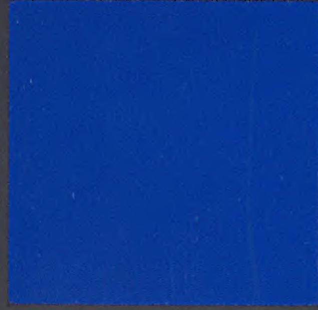

calibrite

mm